

11b

K34/82

Tša badimo.

1. Mô-ya. Mōya, ke motho, ba swantloha mōya bjalo ka ngwakō, bjalo ka ge bare, ngwakō ge motho a le ka gare ga ōna, o ka seke wa wa. Ge motho a ka tšwa ka gare ga ngwakō, ngwakō o swanetše gore owe. Ka go rialo mowe bara, motho, ge mōya wa bophelo o sale ka teng ga motho, motho wa phela ge mōya wa bophelo o ka tšwa ka teng ga motho, motho yowe o swanetše go hwa.

Dingaka, mōya owe wa bophelo dingaka, goba didupē dia šitwa gore ge o tšwile mothong, gore di o boetše. Bjalo ka tšōna dingaka dinotlogēla ke mōya wa bophelo, mafellō ga mo mōya o tlogile ke gore ba iše ngwakō le bitleng. Mōya owe wa bophelo o dirile ke Huwane (hwebeane).

- Madi a monna le mosadi, madi ana a bona a bopa fēla setopo sa motho, bjalo, huwane, a tsencha mōya wa gagwe gore motho akgone go phela. Mohlang owe mong hwebeane a bitšago mōya wa gagwe, ke moka go fedile, madi a monna le mosadi awe elego seka sa motho ba swanetše go bolokwa.

Popelong, monna le mosadi, ba batagana, bjalo madi a bōna a dira setopo sa motho, ge esale madi fēla ke ge mosadi a fitile ke kgwedi le kgwedi ya bobedi, kgwedi ya boraro ke moka setopo sa motho se fedile le mōya o šetše o tsene ka teng ga setopo sa ngwana. Ke moka bjalo ke motho, madi a mosadi a sale bogale.

Mōya wa bophelo, ge mōya wa bophelo o ka šitwa go tsena, popelong, ke moka mohlang owe, kgwedi ya boraro goba ya bobedi e fihla, mosadi o tla falatša madi. Ke gore, mōya owe elego motho awa tsena popelong ya namane.

Go phuma, mosadi wa phuma ge a šetše ana le kgwedi tše tharo goba tše nne, ka baka la gore ebe ele motho ke gore mōya o be o tsene. Le namane ge yo tšwa ka teng ga umayōna o tla hwetšana gore ebe e motho, a bile a tsebēga bonna le bosadi. Ge ele mong mōya wa bophelo ōna, le yēna mōga namane lege o e tšwa namaneng a ka seke a okwa.

Ngwakō.

3. Ngwakō ke setopo sa motho, motho ke mōya, ngwakō o ka hlagala bjang le bjang, ya ba mong wa ngwakō o sale ka gare ga ngwakō, ngwakō o ka seke wa wa. Ngwakō wa rutlēga nabjang bjang le bjang gwa šala dipallō dibō-
/nala, motho.....

nala, motho a no fêla a kokobane ka gare ga ona. Dipallô ke dihlakori, batho ba ba ba tenwa go ôka ngwakô, mohlang owe mong wa ngwakô a tšwago ke moka ngwakô o wa wa.

Mabapi le go phuma, ke gore go bakwa ke malwetši a, komêlô, ke bolwetši byowe, madi a monna le mosadi a ka rego ke bopa motho, ke moka a re go feta ke kgwedi ya mathômô ka kgwedi ya bobedi a goma a bôna kgwedi. Bolwetši bjowe bo thibêla gore môya wa bophelo wa seke wa tseni

Go tšwa ga môya, mmeleng, motho a ka re a babja kudu, bjalo, gore môya o tšwe ke moka motho o wa hwa. Môya o ka seke wa o bôna, bare ge môya o e tšwa letswalo le a kgaoga, ka morago ke moka madi le ôna a êma, ka moragonyana mmele o thoma go tonya, ke moka motho o le tlogetšê.

Môya ke huwane ka gobane le yêna o' ka seke wa môna ka mahlô, o no kwa
4. leina la gore gona le hwebeane, empa ga gona motho yo a kilego a môna.

Motagiwa, motho lege a ka tagwa bjang le bjang, ge motho a mo hwe-tšana mowe a tagilwego, a leka go motsoša ka mokgwa owe a ka kgonago, empa a mošita. Gore motho o sa phela o tla bôna ka ge motagwi a ôna, le madi a gagwe a sepela, ke gore motho yowe o sa phela, o diô ka-ta ke botagwa fêla.

Mabjale Mabakane, o re, motho ge a tagilwe, a robetšê, bošego goba lege ele mosegare, mowe borokong, bja gagwe bja botagwa a lôre selo. Go bjalo ge a kare a sepela a khupja ke lefsika, o tla fokwa e ka a gobala. O tlabana a ya go rôbala a sakwe bohloko, lebaka lewe a phafogago ka lona, ke gona a tla kwago bohloko, ke lebaka lewe a tla thômago go gopola gore o dirile keng.

Madi a motagiwa, ke gore madi a motagiwa a sepele ka molaô, empa kudu kudu kudu kudu ke gore sewe se šupago ke gore a kwe bohloko. Ke tsela e ngwe ya lehu, lege bjälwa ele sehlare, batho ga ba kgone go bo nwa ka molaô. Motho ge a nwele bjâna, le noka e tletšê wa tshela.

5. Bjälwa a botswale le pjêga, Mantšôbô Thobetšane, ke lebaka la mo ba enwa merula le diphepha. Ba ile ba le mašemong pula e kgolo ya na, noka ya mongwana ya tlala. E rile ge letšatši le e ya madikêlô pula ya khula, batho ka moka ba gopola goya gae. Ba ile ge ba fihla nokeng ba hwetšana gore noka e tletšê. Mokgalabje yowe wa ga Thobetšane a fihla leka go tsentša leoto ka gare ga metsi, batho ba bangwe ba leka go moga-netša gore metsi ke a mantši, monna a seke a ba theletša, o ile ge a lo-kêla leoto la bobedi ke moka meetsi a motšea.

/Lehu la mohuta.....

Lehu la mohuta owe ke le lethata kudu, ka gobane ga go tsebege ga botse gore mōya wa mohu, o ê o sepele bjang. A tšwêla pele le gore go bjalo ka ge motho a ile a tšea ke kwêna, ke lehu ka letse lege motho a ile a kangwa ke meetsi. Kwêna le go kangwa ke meetsi, mōya ona wa bophelo wa tšwa ka gare gametsi ka gobane o bōna ka meetsi a dira dipuwe. Dipuwe tšewe di šupetša gore mōya o tšwile mmeleng.

Lehu la marumung.

Lehu lena le bjalo ka lehu la meetsi, ka baka la gore lebitla la gagwe a ba le tsebe, motho wa go tšea ke metsi go kaone baka molata ba 6. ba ba mohwetšana mukhukung, ke moka ba rwala baya go boloka. Lehu la ntweng ka tšatši le lengwe ge ba ile ba fenya dira ba ka go nyaka go fihlêla ba go bōna, ke moka ba go boloka gana mowe. Lege gole bjalo lebitla la gago ba ka seke ba le tseba, bawe ba le bulukileng bona ba go tseba, fêla ga se gantši mowe ba ka yago ba šupa motho ka morago ga se-baka.

Mōya.

Mōya wa bahu ba mohuta owe, ge mohu ana le pelaêlô, mōya wa gagwe o swanetše go tsena ga yo mongwe wa leloko la gabo, goba ga motlogolo. Mōya owe o tsena ka ditsela tše, ngwana go gana leina, bolwetši, mōya wa matimone (malôpô), le moopa.

Go ganiwa ga leina ke ngwana.

Motho a tlele ke go gana leina mola ele yo mogolo, ngwana o tloga a thōma go gana leina a sale ka ngwakong, lege a tšwetše ntle, o tšwela pele le go gana leina, lewe ba duledi ba moretšego lona. 3o re ngwana o gana leina, ba kwa, ka gore bošego a seke a robala a lala a lla, mose- 7. gare a robala. Mōya o mongwe wa mohu o a gana gore ngwana o swanetše gore a rêlwê leina la gagwe, ke gore mōya owe wa mohu o tsene ngwaneng a sale ka pôpêlong ya mmagwe. Go bjalo ka mōya wa motho yo a phelago, o no tsena motho wa ngwana a sa le pôpêlong ya mmagwe, ka baka la pelaêlô ya motho yowe. Mabjale a re kudu kudu ditaba tša mōya o ka dihwetšana bakgekolong.

Mafoelosane Raganya.

Motho yo ke mosadi, empa ke mokgekolo yo mogolo, ke ngwana Lokweng, ga Raganya o ile ka dikgomo, o belegile mo nggeng e, mphatho wa gagwe ke Melau. Mokgekolo yo, o ile a hwêla ke bana, ba mohwêla matsogong a gagwe

/gamôgô le monna

gamôgô le monna wa gagwe o ile a mohwêla matsôgô ka baka la bušuwana.

Motho yo mogolo ge a ehwa, o bjalo ka ge motho a lôra, a fofêla ka leweng, tôrô ena ya go fofêla ka leweng, ke seswantšô sa lehu, motho ge a hwile ana morithi, ka baka la gore, ge motho a phela o na le morithi, ka go rialo mowe, tôrô ewe, motho o lôra a fofêla, o bjalo ka sephêphê, o noya fase ga botse, empa a leka go lla, môya a hlaella lentšu le sa kwale kgole.

8. Molori, ge a fihla fase, ke moka o wa ga botse tše nkego mowe a wago, eke ba dile magogô. Ke gona molori a phafoga, môya wa gagwe o boya, pelo ya gagwe ele bohloko. Molôrô owe ke gore baloi, ebe ba tšere morithi wa mohu, bjalo ge o lôra ka mokgwa owe ke gore baloi, ba buiša morithi wa gago, morithi le môya ke selo ka setee, dibe ditlugile pedi ga tšôna.

Motho ge a ehwa, a kere ke kwile ke bone ka noši ka baka la bušuwana go rialo ngwana Lokweng, o fegêlwa ga bedi, môya o mosehla wa o bona ge o etšwa, ka morago ga mphegêlô wa bobedi, ke moka wa kwa a re kgêrêrê ke gore bjalo ba re go kgaoga letswalô, ke moka ka morago wa bona a re tlarang, ke moka ka moseamiša ga botse ka tšwela ka kgakala, ka bitša yo mongwe wa motseng gore a tle a mpontšha.

Mosadi.

Mosadi e tseba taba ewe, ka baka la gore ke yêna moakari, mohu yo mongwe le yo mongwe, o tlogêla mosadi dikgweleng tša gagwe a moakere. Kantle le kgoši ka gobane kgoši e ôka ke batseta. Môya o na wa mohu wa tloga wa boêla legôdimung gamôgô le morithi, kowa le gôdimung o bopa dithaba, ke gore o boêla ga mupi wa dithaba yowe elego Hwebeane.

9. Mokgekolo yowe wa ga Raganya, a tšwela pele, a re, ke ile ka baba bolwetši bjo bogolo, mowe ke ilego ka gomêla go hwa. Mowe twestšing yaka, ke ile gare ga bošego ka lôra, go tlile monna wa ka, le bo malome a monna wa ka, monna wa ka a ntula ka lehlakoring la sesadi, malome wa gagwe ka ga lasenna. Ka ba bona ka ba tseba, mowe molorong wa ka ba apere tšana tšela ba goba ba diapere ge ba ehwa. Malome wa monna wa ka a re go monna wa ka re swanetše go bolaya mosadi yo, monna wa ka a re, re seke ra molaya ke mosadi wa ka, bona bana ba ka e sale ba banyana, ka go rialo mowe bana ba ka ba ka šala ba tswenyega ke moka ba re go nna boela gae, ke moka ka phafoga borokong bja ka, ka moswana ka kwa boletši bo e kaone ka moragonyana ka napa ka fôla.

/Morithi le môya.....

Morithi le mōya.

Mo ditorong tša go bōna, mohu, sethopo sa mohu ke morithi, ka gobane ge ele mmele wa gagwe o šetše o bodile ka libitleng, bjalo morithi ola wa gagwe ke se swancho sa mmele wa gagwe. Mōya o bolēla ka mokgwa owe o ilego wa mokwa ge a bolēla lefaseng a sa phela.

Lehu la yo monyana.

Lehu la yo monyana, ana letswalō le legolo ka go rialo, yēna mo mōya 10. o e tšwa, o lla ga bedi, ka lentšū le le sa tšwego ga botse bjalo ka ge a lla a thabile, le llō la bobedi ke la mafšlšlō, ke moka o tla no fegēla ka morago ga mowe ke moka o hwile.

Mōya wa lekgatla go ba yo monyana.

Mōya ya bōna, le yōna e ya legōdimung go bopa dithabana. Merithi le meōya ya bōna a ena pelašlō lefaseng. Go tla nore mōya wa mmagwe, bjalo ka ge pelō ya gagwe ele bohloko, ka tšatši le lengwe a ka no mo lōra a moakere a mōna ga botse, a sa fo swana le mola a saphela. Ke morithi wa gagwe.

Mōya go tsena diphōfōlong.

Diphōfōlō tša mohuta owe, ke baloi, ke tšewe baloi ba loya ka tšōna. O ka kwa mosadi a re lehono a gona morōgō, sepela ka mola ke bone phōfōlō o e bolaya wa ya wa e bolaya, e no šma, a se phōfōlō ke thuri.

Dingaka di alafiša molwetši ka pudi.

Kudu bolwetši bja mohuta owe, leka lafšle ya mohuta owe, ke malwetši a matimong (malōpō). Ba swara pudi, ke moka molwetši a huetša pudi ka mōya wa gagwe, bjalo ba fōtla, pudi ka dihlare ya tlašla, ba e robadiša 11. le molwetši. Bjalo ba thōma go tia meropa ba ōpēla dikoša, ge molwetši a tla fōla o swanetše go tsogēla pudi pele, ka go rialo ke gore bolwetši bo šaletše puding. Ke yōna tsela ewe re bōnago gore mōya wa motho o wa tsena phōfōlong.

Pudi ela.

Ke moka ba bolaya pudi ba yo hwetšana bolwetši bja motho yola ba-bjago ka gare ga pudi. Mōya diphōfōlong o ka tsena ka baka la boloi, ke gore kudu diphōfōlō tša mohuta owe bare ke matape.

Mokōpa.

Ke noga ya tha-ba, noga ena bare go e bolaya ke moka ba tšea hlōgō

/ya yōna ke moka.....

ya yōna ke moka ba e špēla fase, bjalo ke moka mēnō a yōna a mela, ka morago ba a tšea ba a hlakantšha le dihlare. Ke moka ba ripa lebipō ba fōtla ka sehlare sela, ba le pheka ganya molomong wa ditheba. Ge motho wa goutswa a fihla ke moka lefetoja noga, motho wa tšhaba, go tsena fēla yowe a hlabetšwego. Ke mokgwa owe mōya re ka re go o wa tsena diphōōfolong ka baka la matape.

Go belašla.

Memōya ya batho ba bagolo, ena le dipelašlō, ka baka la gore motho 12. yo mogolo ge a ka hwa a belašla selo se seng, moriti wa gagwe o swanetše go boya, ke moka a kwe a putuka ka ngwakong bošego, a bile a letša le mantha, bjalo ware ke ke a lebella wa seke wa mōna, ke gore ke morithi wa mohu.

Go laola.

Ka moswana ke moka o tšama o laola, dingaka ditla go botša gore mohu o belašla ka selo, sa gore, ke moka ba motša gore o swanetše gore a ē a se tšēš a se beš ga gere, yēna mong o tla tla a se tšea. Ke moka a ya a dira bjalo, mohu a fihla a se bōna ka mahlō, ke moka dipelašlō tša fēla.

Molōrō.

Ke tsela e ngwe ya gore hlaka-tšha le bahu. Ka gobane ge o lōra mohu o lōra o mōna ka sebophēgō sa gagwe. Mōya ke motheš, wa dilō ka moka tše diphelago lefaseng ganōgō le badimo. Ka ōna re a kgona go 13. štelana le badimo gare ga bošego. Ge monna wa ngaka a ka hwa, a sešu a šupa ngwana wa gagwe dihlare, mōya wa gagwe o ka seke wa rōbala, o swanetše go belašla, ka pelašlō ewe ya mōya wa gagwe, mōya wa mohu o swanetše go tsena go ngwana wa gagwe goba setlogolo sa gagwe, bošego, ngwana yowe o swanetše go babja, bjalo ge ba tšama balaola ditaola ditla ba botša gore mohu o a belašla le swanetše gore le šupē ngwana yowe dihlare tša makgolo wa gagwe goba tša papagwe le tla bōna molwetši a fēla.

Ga tla dimuluga.

Le yēna molwetši, a ka seke a rōbala bošego o tla lala a tla dimuluga a bōna mohu a le naš, a molašla dilō ka moka tšewe a dibelašlago. Moōki ge a ekwa gore molwetši wa tla dimuluga ke moka wa motsōša gore a phafogē. Ka baka la gore mōya wa mohu e šu wa fetša dipelašlō tša ōna, o ka seke wa tloja, o tla goma o dirē molwetši gore a fafatle gape, ge ba ile ba dira mowe mōya o belašlago gona ke moka molwetši o tla tlogēla ke mefafatlō. /1d diriša motho.....

Go diriša motho phōšō.

Bjalo ka mokgalabje yo Mageketla Mabakane yowe ditaba tša gagwe di ngodilwego ka ditabeng tša boloi. Ke ngwala ka baka la mōya, ba ga Mametša ba ile ba mozapeletša gore a robale le moredi wa gagwe Makgobélé 14. ka baka la gore o be a teiwa o ile a dira bohloa bjowe.

Dipolélō tša Mageketla.

Mageketla a boléla ka gore ba ga Mametša ke batho ba babe, empa banna bawe ba go nkgapeletša gore ke diré bohloa bja mohuta o, ba tla hwa ka moka, nna ke tla ba šala ka nthago. Ka nnete ba ile ba hwa ka moka gwa šala monna yowe a go emella mokgalabje yowe wa ga Mabakane.

Badimo.

Ke gore bohloa bja mohuta owe badimo a ba kwane nabjo. Mōya ya badimo e ile ya ba huralla. Ebe go le kaone mōla ba ba bolaš, gona gobe go lukile, ka baka la gore molaš wa ba gologolo ba re ge motho a loile o swanetše gore a bolaiwe.

Mōya.

Mōya o gōna gohle gohle, dinokeng, mafsikeng, dithabeng gamōgō le ga badimo ba dithekgwana (dinōga). Mōya a o bonwe e mpa ka medumō e a kwi-wa. Dilō ka moka tšewe dimelago lefaseng dina le mōya. Mōya wa mohu o solla legōdimung le lefaseng gamōgō le mabitleng a bahu.

15.

Lehono.

Makgowa bjalo ka ge ele batho ba go hlalefa kudu, ba ile ba leka gore bona ba ka fihla legodimong gore ba yō bona tša gona, ba dira taba ba naméla ka yōna gore ba fihle. E rile kowa ba le kgaufsi letšatši la ba tšhuba, ba ile ge ba boya lefaseng ba boya ele marathana. Ke ditaba tše ga goba godula go bolabola bagologolo.

Makgowa a lehono.

Kamōya ba kgona gokwa tša kgole, bjalo ka difofane tšewe ditlago le godimong, ba bile ba leka ka maatla go dira diswantšō tša mahlale a bona awe ba a dirago, bjalo ka diswantšō tša batho, bjalo ba budulšla mōya ke moka ba molesetša a sepela, ka morago ga mōya o fedile ke moka seswantšō se a šma.

Modumō.

Ka modumō, mōya o wa kwala, empa mahlō a šita go o bōna. Ōna le mōya owe re rego ke phefō, mōya o na o na le modumō o mogolo kudu, ka go

/rialo o ka.....

16. rialo o ka gopola gore ka mahlô o ka o bôna, ka ditsebe o ekwa gore go tla selo se segolo kudu, empa o ka seke wa o bôna, o tla fo bôna leretha fêla, le go šikinyega ga dihlare, ba re ke môya ya badimo. (Ledimu).

Go bolabola.

Ka môya re kgona go bolabola, ka gobane le leme le noši le ka seke la bolabola selo, lena le thakgafatša polêlô ewe e bolabolago ke môya. Môya wa bophelo ke motheô wa mmele.

Ledimu.

Ke môya wa badimo, ka go rialo wa phulêga o sinya dilô tša batho tša tše dingata (dintšhi). Bjalo ka dihlare, tšewe le tšôna dihlođilego ke modimo, mengwako e a rutluluza, mabêlê a wela fase, ka lebaka lewe dipêba le tšôna dihwetšana go ja.

Ledimu.

Bagolo golo ebe bana le dihlare tša maatla, ka tšôna ebe ba tšama ba thiba difate, gore batho ba bune mabêlê a bona ga botse. Mohlomong ngwaga owe o be ê o fele ka ntle le ledimu, ke gore môya ya bagolo-golo e robetše.

Dihlare.

17. Dihlare tša bona goba le maatla ke gore ebe ba diphahlagantšha le dinama tša batho gape ngwaga o mongwe le o mongwe e be difukiwa ka madi a motho. Matšatši a bo lehono ga go sale bjalo ka baka la gore wa bo-laya motho ba go swara, goba ke yêna kgoši ka noši.

Môya wa bahu.

Môya wa bahu, a o kgole le rena o šika le rena, ka baka le, ge mohu wa loko le lengwe a ka hwa a ga fa, môya wa mohu yowe o swanetše go goma o tsena motho yo mongwe wa lelôko la gabo, le yêna a gafe.

Bohlatse.

Mokgwapeng Mohlabe, yowe ditaba tša gagwe di šetšego dihlahušetšwe matlakaleng a ke lego a romelwa. Makgopeng ebe ele kgoši ya ga Mohlabe bjalo ebe ele Makgapa (setlašla), ke motlogolo wa ga Morei, o ile a hwa a ga fa.

Ngwana wa Makgwapeng.

O be ana le ngwana wa mohlankana yowe leina la gagwe elego Phašuku, bjalo Phašuku, a ka a ya a tšea mosadi ga malome wa gagwe. O ile a tšea mosadi ga Maseôkôna yowe leina la gagwe elego Maseboko. A bêlêga bahlankana ba bararô.

18/Maina a bona.....

18

Maina a bona.

Kgapana, Malakara le Maphikulugê, le dikgaitšedi tša bona, empa tšôna nka seke ka ngwala maina a tšôna ka baka la gore a tšaka tša ba le mokgwa. Bjalo maina a batho bawe ba ngodilwego ka mo gôdimu ke ditlogo tša Makgwapeng.

Kgapana.

Kgapana o belegile ele motho yo a senago mokgwa, bjalo erile kowa ele monna, ke gore a bolotše logwêra, ke moka a ba Makgapa. A thoma go fo sega sewe a segago se sa tsebe ke motho. O ile a tlaella go diša dikgomo go fihlêla hlôgô eba e pududu, a sa rate go dula le banna, a phela le mašoboro merakeng ya dikgomo.

Motšêšla mosadi.

Ba motšêšla mosadi, ga malome wa gagwe, ba gopotše gore mohlomong o tla boya go dula' gae, le gagole bjalo, o be a fotla a robale le mosadi le tšatši goba matšatši a mabedi, ka moswanyana a tsogêla ka thabeng go diša dikgomo. O bile le yêna a noba a hwa a leka ôna mokgwa owe.

19.

Malakara.

Malakara o no bêlêga le môya wa botlašla. Ke ile ka bolla naš nna Motantane, empa ebe ele yo mogolo a re feta, re fêla re mosega ge a na le mabjôya a ka maragong, re sena tsebo ya gore le rena re ilaba naš. Malakara botlašla bja gagwe, ebe e noba motho wa go hlwa gae, mohlomong, ke go sepela le mesela ya mašemo a tšama a bina dikoša. O bile ka mokgwa owe go fihlêla a ehwa.

Maphikulugê.

Maphikulugê, o ile a tsena ke môya wa botho, ke yêna yowe ebilego motho motho. Bohlale bja gagwe a le bjalo ka papagwe, Phašuku, lentšû la gagwe le bjalo ka lapapagwe. Ke yowe môya wa papagwe o ilego wa tsena go yêna, ka baka la gore Maphikulugê o ile a bêlêga papagwe a šetše a hwile.

Go idibala.

Ke lehu-nyana, ke gore motho o wa babjw ka morago a idibala ke gore môya wa gagwe o motlogetše. Bjalo gore motho oidibetše ba kwa ka mmele wa gagwe o sa fiša, ka gobane motho ge a hwile mmele wa gagwe wa tonya. Moidibala ba swanetše go phakiša ba mofe mešthi gore a

20. phakiše a e themule, ke gore moya wa bophelo o tla phakiša o boya, ke

/nnete o tla.....

nnete o tla ethimula, ka morago wa kwa a fafutla, go feleng ga mefa-
fatlo o tla kgomela, ka morago ga boroko ke moka o tla kwa a leka ka
matla go le bolabodiša.

Polokong.

Bahu ebe ba bolokwa dithekgweng tšewe ba dibitšago gore ke badimu,
bjalo ka badimu ba mo naçeng ya zešu, ke ba dinçwaneng, ke leina la
badimu ba ga Masete. Badingwana ke leina la badimu ba ga Mašumu le ba
ga Pôñla, Badimu ba bagolo ke badimu ba ga Mohlabe. Je motho a hwile
ba moloka bošego, ke moka ka moswana ba tsoça ba botša bongwanabo gore
le se sa bitša leina la ngwaneno o tšere ke phiri bošego.

Ke moka bana ba boifa.

Go tloga ka lona letšatši lewe bana ba tsena ke pōifō, ba bagolo
ba tla lla sellō, ba ba ba fetša sellō mōya ya bana e sa tšhogile,
dipapadi ka mabanyana a ba bapale.

Badimung go aila.

Go bifile kudu, ga gona motho yowe a swanetšeng gorōma diphate goba
21. go roba dikgonego a ila. Mašibišane gona a lla le mosegare. Go a
be ufiša motho fēla a ka seke a tsena, go tsena bona baloi fēla.

Merithi.

Dithekgwa tšewe elego badimung, ke merithi ya bahu, ka gobane mo-
laō a o dumelo gore mohu a beiwe letšatšing ke gore mowe go senago se-
hlare, a ka tloga a tšhuba ke letšatši. Badimung go phela ditšhwenya-
na le Mašibišane.

Mašibišane.

Mašibišane, ke nonyana e e fofago bošego fēla, bjalo ka melengwa,
bjalo melengwa ya ka badimung ke e megolo kudu le gona ke e mehubedu.
Ke badiši ba badimu, Mašibišane, bošego a tšwa ke moka a tšama a lla a
dikuluga le našemo go ba a lla a dikuluga le motse.

Bohlōla.

Mašibišane ke dithori, ka baka la gore, a tla a lala a lla, motseng
wa geno bošego ka moka, a mangwe a bile alla bjalo ka bana, a no lla a
dikuluga ka gore ga legora a sa tsene, ke ba rumiwa, ba rumile ke baloi
a tlilo bitša motho yo mongwe. Ke gore matšatši a mabedi a ka seke a
dikēla.

22.

Go bitša.

Ge a satla go bitša motho wa motse a we, gona a tlilo tšibiša gore
/motho yo mongwe.....

motho yo mongwe wa leloko la motse owe, a ka seke a phela. Ka nnete ka morago ga letšatši goba matsatši a se makae o tla kwa ba bega lehu bare mokete a sa phela. Ke lebaka lewe barego mašibišane ke dithori goba dihlála.

Mašibišane.

Mašibišane ana le mōya wa badimu, ka ōna, badimu ba romela gore a tle a le tsebiše sewe se tla hlagago. Go bjalo ka badimung. Ge o ka bōna o fofa gae ga geno, a watla fela o rwele sewe o se rwelego.

Molengwa e mohubedu.

Molengwa ona, ōna bare, o tliilo tšea meriri, ya motho yowe baloi ba o rumilego gore sepela o tšea meriri ya mokete, ke moka gore o tšea meriri ya motho yowe matsatši a ka seke a fela, ka morago motho yowe o swanetše go hlabēga.

Matape.

Dilō tšewe ke matape a baloi gamōgō le barumiwa ba badimu. Go 23. bjalo ka dinoga tše dikgolo, tše bjalo ka, Marabe, Leja-pela, le-butšwapudi. Marabe ke noga ewe batho ba fodulago ba e bōna, ge motho a e hwetšana e patla mile a ena bohloa. Ge o ka hwetšana e sepela ke sehlōla, e a hlōla. Ka moswana o tla kwa lehu go moloko wa geno.

Leja-pela.

Leja-pela ke noga e kgolo kudu, ke noga ya go ja dipela. Noga ena o ka seke wa e bōna, ka baka la gore mōsegare a e sepele, e dula ka maribeng le dihlareng tše ditelele dithekgweng dithabeng. E bona ke batsumi ba dipela, ge dimpja dile tša boka dipela. Batsumi ba swanetse go dikuluša lefsika la mphatša bjalo ba thome go uka mēla, ba nyaka go fuhliša dipela. Ke moka ba e bone, ge ba tloga mowe yo mongwe le yo mongwe a ka seke a lašela yo mongwe.

Diphōfōlō tše dibolailweng.

Dilō tša bona tše bjalo ka matsolo ga mōgō le diphōfōlō tše di bolailwego ba tla tšhaba ba di šia. Ge ba e hwetšana ele ka mphatšeng a se sehlōla, e ka ba hlolla ge ba ile ba hwetšana e sepela. Ke gore 24. dinoga ka moka tše dikgolo o ka seke wa tšiša go di bona, ka baka la gore di sepela bošego fela wa di bōna o tla kwa phokō gagolo ge o ka hwetšana di sepela.

Ka letšatši le la di 31/5/48, ke ile ka ba le Morena Dr N. J. v. Warmelo, a nhwetša ke le šaleng, ka tloga naš go fihla mowe motlorokari

/wa gagwe o.....

wa gagwe o lego ntshe, bjalo a nohupa mongwalô o, hlaba, bjalo ke tlhaba tšangwa ke tšangwa, chuba ke tšhoba, bjalo a re re ngwala bjaka, bjale, bjale, bjang. Ke tla leka ka maatla go ngola ka mokgwa owe morena a ntšhopilego ôna.

Môya wa bahu mafsikeng.

Môya wa bahu o gohle gohle, mona dilong tšena dinago ntsha lefaseng ka dihlare ba lafa balwetši ka tšôna, ke môya wa badimo, ka gobane ge môya wa badimo o ka sekwane le gore motho a lafiwe o swanetše go nohwa a tlogêla dihlare.

Lefsikeng.

Ka lefsika, ba tšea letlapa la thitikwana, ba le špêla lapeng, ka go rialo ba fêla badimo godimo ga lona. Ngwaga o mongwe le o mongwe, o moswa, ba dira phufutša ba tshêla bjalwa godimo ga lona, ke moka ba bitša maina a bahu, ba bolêla gore rena re ja ngwaga o mofswa. Lege
25. motho goba ngwana a babja, ge ditaola dikabolêla gore badimo ba belašla, ba swanetše gore go tlhaba selo ke moka ba fala tšetša madi a šôna kowa lefsikeng bjale ba thôme go bolela gore badimo ba leballe molwetši, molwetši a fôle.

Môya wa badimo dinokeng.

Môya wa badimo, o gona dinokeng, ka mokgwa owe, ge motho a hwile, ba boleloko la bo mohu, ba swanetše go tsogêla nokeng go hlapa, gore madimabe a lehu a ba tlogêle. Bare ke môya wa go tlhatšwa madimabe (bomadimabe).

Leobu.

Ditaba tša leobu le legôkolodi dihlalušitšwi ka dipukung, bjale ke ngwala ditaba tša leobu, ka baka lewe le ilego la dira. Leobu, le hloilwe kudu ke môya ya batho, ka baka la gore le ile la rumiwa gamôgô le lona legôkolodi, gore diê ga mupi wa dilô ka moka gore tšo bolêla ditaba, leobu le yo bolabola gore batho bare go hwa ba se sa boya, legôkolodi lo bolabola gore batho bare go hwa ba boê.

Ba rumiwa bawe ba tloga, legôkolodi le kgona go sepela go phala
26. leobu. Legokolodi la kitima la šia leobu, la hwetšana mophuroku, la thôma go ja diphurôku, leobu, la feta, la ya la fihla pele la bolêla gore morena, nna ke rumilwe goreke tle ke bolêlê gorebatho bare gohwa ba sesa boya, ke moka la goma. Legôkolodi le ile go bôna gore letšatši le a le šia la thôma go sepe ga le fihla le bolabola mantšu awe le ru-

milwego ka ôna, mupi a re mantšu go kwetše a leobu le tlilego pele.

Leobu.

Memôya ya batho e hloile leobu kudu, ka ôna mokgwa owe, ka baka la gore mola le e le fihle pele batho e be ba tla hwa ba boya. Motho yo mongwe le yo mongwe a hwetšana leobu, o leka ka maatla go nyakediša yowe a nago le motšoko, ba le gateletša ka phate la ahlama, ba le tšhela motšoko wa go šidiwa ke moka la hwa.

Môya ya bahu.

Môya wa mohu o iša pele go phela, ka baka la gore, ge motho a hwile, ge ba moloka, ba swanetše go moloka ka selo. Ge ele motho yowe anago le dikgomo le dipudi, ba swanetše go bolaya kgomo e ntso le pudi ke
27. moka ba mofelegetše ka tšôna. Ka go tšea mekgopa ya tšôna ba mopu-
thêla ka yôna, mošwala-šwathi ba e tšhela godimu gamohu, ba kgona ba mopušetša. Ke gore ba dirêla gore mowe a ya go a seke a belaêla.

Diruiwa.

Diruiwa tšewe a dišilego ditla šala di phela ga botse. Ge ba saka ba dira bjale, gore mohu o a belaêla, ba tla bona diruiwa diehwa ke gore dilatêla mong wa tšôna. Motho yowe a swanetšego go ba botša goremohu o a belaêla ke dingaka. Di tla ba botša gore ditaola dire, mohu o a belaêla, ka go rialo mowe o re lereng la foja dilô tšaka le sa motše. Sepelang le ê gae, lo hlaba kgomo ya pholo e ntšo le begê mohu le tla bona leruô le phela ga botse ke moka.

Di tšhuwana.

Mohu yowe elego tšhuwana, ba moloka ka seaparô sa gagwe, ka gobane le yêna môya wa gagwe o ka seke wa belaêla ka gobane a šia selo lefaseng. Ge ele monna goba mosadi ka moka go bjalo. Ge ba ile ba šia bana, bana bawe mohlang ba nyadiwa, ba rwa ba mohu ba swanetše gore ba bolaê kgomo ba bege mohu gore moredi wa gago wa nyadiwa, le mohlang bawe ba motšeago
28. ba meka ba swanetše gore ba ba bege. Gore mowe a yago a yo dula ga bo-
tse.

Kgope.

Kgope, môya wa yôna o ka no belaêla ge ele gore o rile ge a ehwa a šia dikgomo tša kgaitšedi ya gagwe tšewe tša goba dimolebane gore a tšee mosadi ka tšôna. Ka go rialo mowe ba swanetše go bolaya kgomo gore ba motše gore dikgomo ditšere mosadi.

/Poloko ya gagwe.....

Poloko ya gagwe.

Kgope ge e hwile, ba yo moloka, a ba bolae selo, empa, ba tšea seša, ba motsotsometša ka maragong, ke molaš wa go šupa gore mohu o hwile le madi a gagwe a šia madi a gagwe lefaseng. Kgopolo ya bona e kgolo ke gore ke mpja o hwile lefekong, ka baka la gore molaš o re lesogana ga le babji, wa bōna le babja ke gore le gana lapa, le kitima kudu le dinare (basadi).

Ke nnete mōya wa bahu wa phela.

Motho yo mogolo ge a ka fo dilla a bolēla gore banna ba ka, ge le sa kwe sewe ke se bolēlago, mohlang, ke hwago le ka seke la o kgona metse o, ga ele maruš ōna ke tla sepela ka ōna.

29. Madome Moyene, o ile a hwa a botša bana ba gagwe, bjale bana ba seke ba hlókómēla dipolēlō tša mokgalabje. Go fihlēla a e hwa. Mokgalabje yowe o be a na le kgomo tše dintši kudu. Ka morago ga lehu la gagwe, dikgomo ka moka tša hwa ka mokgwa o makatšago, ke gore ka le-tšatši go ehwa dikgomo tše pedi goba tše tharo, go fihlēla di fella ka moka.

Dikeletšō tša batho.

Batho ba ba botša gore, banna le swanetše go tšama le ekwa gore molato keng, ba sakwe, ba ba fetola ka gore kgomo a e laole. Mowe ba tlilogo lemoga gore molato keng, ba swara se sa ba tlogēla. Ge ba thōma gore ba tšama ba kwella gore molato keng, ke ge ditaola di bolēla gore mohu o a belaēla, sepelang lo dira sa gore le tla bona lehlabēla ke phefo. Ba ya ba dira bjale, ba bōna ba hlabēla ke phefo.

Dipelo tše dithata.

Bana ba mohu yowe, ebe ba sa diri ka kgole, ke mōya wa mohu o tsene ka dipelong tša bōna, go thathafiša dipelo tša bōna, gore go phethegē polēlō ya mohu, ka yōna ba tla kgona go eletša ba bangwe.

30.

Polokō ya masea.

Masea ba bolokwa ka mengwakong, ka mathuding le sehlareng sa morithi A ba ba iši badimung, ka baka la gore e sale masea. Ge ba ka leka ba boloka lesele le tšatšing, mōya wa badimo wa gana, ka baka la gore pula e ka seke yana. Masea a kgone go bolabola, ke mōya ya ba bagolo ewe e swanetšego go ba bolabolella.

Pula.

Kgoši e tla leka ka maatla, gore e neše pula, bjale, pula ya gana

/go na...../

go na, ke moka ge ba e ya dingakeng, dingaka di tla bolela gore, ba be-
ile lesea letšatšing, ka go rialo mowe ba tla leka kudu gore ba nyake-
diši batho bawe ba dirilego taba ewe, ba bee ba ba hwetšane, ke moka
kgoši e ntšhe mofuki a yo foka, mong wa lesea a ntšhe pudi a fe mofuki
ke moka molato o fele.

Montšhiwa mpa.

Molaš, o swanetše gore go ntšha mpa, a tšee madi a we a boloke,
makukurung a noka, mowe go nago le dihlarare tše dikgolo, ke molaš, lesea
le ka seke la tšhuba ke letšatši. Molaš ke gore o sa tšwa madibeng,
letšatši a le tsebe, pula e tla ana, go ganēga go moloka letšatšing.

31.

Mogamaka, Mokhudi diaila.

Dihlarare tšena dia ila, diripiwa ka mabaka. Ge motho a ka foya a
di ripa, kgoši e sešu ya bega badimo gore re ja ngwaga o moswa. Mōya
wa badimo o hlagiša ledimu. Motho yowe a goya a ripa mehlare ewe ba
swanetše go mo nyakiša go fihlêla ba mohwetšana. Ge ba mo hwetšane ke
molaš wa gore ba molifiše ka kgomo ka baka la gore di bjalo tša batho
disinyegile ka baka la gagwe ele gore yēna o tseba molaš.

Ke molao.

Ke molao wa bagologolo, ba hwile ba bolela gore e a ila, sewe bago-
logolo ba se bolabotšego gore se a ila ke nnete se a ila. Ge motho a
ile a dira ka ntle le molaš, ke gore a nyatša ba ba phelago o nyatšitše
bahu, ke bakalewe badimu ba thulago ledimu.

Badimo.

Badimo a ba swanêla go lebalwa, ba swanetše go fepiwa ka mokgwa wa
molaš, gore mōya wa badimo o robale. Bjale ka, bjalwa, ba swanetše
gore e sale ditheba, bakge ba yo tšhela sehlabalong, ba bolêle gore
rena ro a ja, badimo le bōna ba jê.

32.

Mengwa e meswa.

Ngwaga o mongwe le o mongwe, pele ga gore ba jê ngwaga o moswa ba
swanetše go fa badimo pele. Go loma ba mošate, ba dira bjalwa bja
mabêlê a maswa, bo dira ke mohumagadi, tšatši lewe bonwewago ka lona,
kgadi e kgolo e tsogêla badimong le bana gamôgô le masea, ba rwele
ditheba tša bjalwa ka setlepa.

Go fella.

Ke gore ge ba fihlile lebitleng, bana ba dikuluša lebitla, ba kwa-
tama ka dikhuru, batswadi ba masea le bōna ba kwatama ba peputse masea,

ke moka ba ba šušula ba ba akara. Kgadi ke moka ya kakola sethepa sa ditheba, ya muma ditheba ya tswela ditheba godimu ga lebitla, a bolêla gore ditlogolo tša gago di ja ngwaga o moswa, re botša le bo mokete le bo mokete, magaba le difeka ka moka diba tlogêle.

Go nwa.

Ke moka ba thoma go nweša bana ditheba go latelana, ka bogolo bja bona, go fihlela ba felela. Ditheba tšewe di šetšego, kgadi e tšea sethepa e se ribega godimo ga lebitla ke moka ba thagoga ba tloga. Ge 33. ba tloga ba laiwa gore yo mongwe le yo mongwe a seke a lebella nthago, ka baka la gore a lebella nthago, magaba le difeka di tla tloga naš.

Bjalwa.

Ge ba fihlile gae, ke gona ba kgonago ba enwa bjalwa. Ge motho o šele wa leloko le lengwe a ka fihla a nwa ele gore bana ba gagwe ba sešu ba loma, bana ba gagwe ha tla fekegêlwa. Ka gobane o nwetše badimo ba gabo pele. Ge ba mošate ba šetše ba lomile, ke gona bjale motho yo mongwe le yo mongwe o swanetše go lumiša bana ba gagwe.

Modirô.

Modirô o mongwe le o mongwe ba swanetše go bega badimo, ka go rialo ke gore môya wa badimo o robale. Medirô e bjale ka ge mosetsana a nyadiwa, lege a bikiwa, ke molao wa gore ba bege badimo, le ditlogolwana tša gagwe ba swanetše go bega gore badimo ba tsebe le mowe a yago go apea ntshe. Badimo a ba swanelwa go lebalwa, se sengwe le sengwe ba swanetše gore ba begelwe, o tla bona lapa la gago le ena le bophelo bjo bo botse.

Môya o phela bophelo bja mohuta mang.

Môya le moriti wa mohu, diatloga, ke moka mmele wa šala gamôgô le 34. marapô. Ka gobane mmele le marapô a dirile ka madi a monna le mosadi, morithi le moya ke dilo tšewe modimo o difileng setswantšhō sewe sa madi a monna le mosadi. Ge ele môya le morithi di bošla ga mong wa tšōna go bopa dithaba.

Dithitidikwana.

Bogologolo lapa le lengwe le le lengwe ebe lena le thitidikwana, ka yona ba fella badimo, bare thitidikwana ke modimo wa fase. Ke setswantšho sa gore, morithi le moya wa mohu o ile go bopa dithaba le-
g^o dimong, môya owe wa phela go iša mowe go sa feleng. O phela bophelo

/bjo bo botse.....

bjo bo botse kudu, ka gobane a o rate gore bawe ba phelago lefaseng ba dire modirô o mobe, ka go rialo môya wa bahu o ka seke wa thaba.

Ba-sinyi.

Ba-sinyi, malapa a bona a ka seke a ba le bophelo bjo bo botse, dilô tša bona ditla ba tšwa ka diatleng tša bona. Ke molaš go hlompha badimo, go nyatša badimo ke go nyatša lapa la zago.

Moputsô wa badimo.

Motho yowe a hlomphago badimo, dilô ka moka ditla go yêna ka bonôlô, le-humô o le hwetšana ka bonôlô. Motho yo mongwe le yo mongwe a be a tseba gore motho yo ke tšhuwana, ka morago ba bôna a ba feta ka dilô, ke 35. gore dilô tšewe a dihwetšane ka maatla a gagwe, nka maatla a badimo.

Tshôlô ya môya wa mohu.

Mowe godimo ga tšhôlô ya môya wa mohu, a sola ke bawe ba phelago, ke gore ge mohu a kare a ehwa a šia ngwana, mekgwa ya mohu ebe ele mekgwa e mebe. Bjale ngwana wa mohu mekgwa ya gagwe ya swana le ya papagwe. Ba swanetše go gopola mekgwa wa motswadi wa gagwe.

Go lebala lekgopotšo.

Ngwana yowe o tla ba gopotša, mohu lege ebe ba tla lebala mekgwa ewe a go ba a e dira ge ale lefaseng. Ba tla re ge ba bolabola bare a le dumele tšwa-ntšhong, papagwe mekgwa wa gagwe ke ono go diago ngwana yo, ke yêna ngwana yo a betšego papagwe. Ke moka bawe ba phelago ba tšwela pele le go solo, mekgwa ya mohu gore ana peu e botse.

Peu.

Ke gore ge papagwe a be a lukile, ba tla lebella gore ngwana o swana le mang, ba hwetšana gore ngwana o swana le monna o šele, ba tla 36. épa môya wa motho yowe gore basadi a balebelle, motho wa mohuta owe ebe e se peu e botse ewe e ka tsenago batho.

Le épana.

Le épana la môya wa mohuta owe le ka seke la fêla mo bathong bawe ba phelago. Ka baka la gore le yêna o tla foga ša peu ya mohuta owe, a tšwela pele, pewana ewe le yôna e tla no dira bjale go iša go sa felega.

Ka morago ga lehu la masea.

Ka morago ga lehu la masea, ba bolabola gore masea, ba ile go go-tšetša ba leloko la gabo mollo, moya ya masea a e gopolwe, ka baka lewe maina a bôna a phakiswa a lebalwa. Ga gona modirô owe a o dirilego lefaseng, owe ba ka dulago ba gopola lefna la bona. Le môya wa masea

a ona pelaêlô ka baka la go se tsebe selo ka tša lefase.

Lesea.

Dilô ka moka tšewe a goba a diapara ba mofelegetša natšo, gore batswadi ba ka šala ba dibôna ba hlodišga, ba seke ba lebala lehu la
37. ngwana wa bona. Lehu la leseae le phakišwa le lebalwa ka pela. Motho yowe a šalago a gopola ka maatla ke mmago leseae ka baka la gore ka tšatši le lengwe a ka lora a kere ngwana wa gagwe yola wa mohu, ke gore tšatši le lengwe a lora a mōna a lla mowe a ba go le yēna a lla. Ke gore o lora a bona moriti wa mohu, empa molori yēna o tla bolêla a mone ka sebele sa gagwe, ka lewe lebaka ke nnete ka gobane merithi ke wa mohu.

Mōya wa masea.

Mōya wa masea le ôna o ya gona mowe gonago le mōya wa ba bagolo, o bopa dithabana. Mōya wa masea o phela ka boeketlo ka go hloka pelaêlô.

Bana ba ba tšwilego mahlalagading.

Ba ke bana ba ba kgonago go sepela, ge batswadi ba eya mašamong, ba sepela ka noši. Mōya wa bōna o bjale ka mōya wa masea, le bona ba ba felegetša ka sewe ba goba ba seapere.

Mōya ya bana le masea.

Meōya ya bana le masea, a e boe, ka morago ga lehu la bona, ke gore a e boe ya tsena mothong. Ka baka la gore ge ba laola ditaola a ka seke
38. wa kwa di area yo monyana goba ngwana.

Mafahla.

Ke molaš wa ba gologolo bare motho ke kgomo a sepudi. Ka go rialo ke gore motho o bēlêga ngwana ka o tee, memōya wa bahu e dumelana le taba ewe ka gobane ba hwile ba tseba taba e.

Bohlôla.

Mmago bana, ka baka la leina le la bohlôla, a kgopole kudu ka baka la leina nkare ka baka la lešoko la ngwana yowe ba bolalêgo. Taba ewe ke sephiri ka gobane ba molaya a sale ka ngwakong, ke mafella ntlong, mōya wa gagwe o tla foya mowe mōya ka moka wa masea o yago gona.

Ditôro.

Lege taba ewe ele bohlôla, ditorong mmago ngwana, o no fêla a lora a mona. Ka go rialo mowe ke gore mōya le morithi wa ngwana o fêla o êtêla mmagwe, mokgalabje yo mongwe wa ga Seleise ore, sehlôla ga se gopowe, ke gore mōya wa mmagwe ke ôna owe o felago o gopola sehlôla, ke baka lewe a lorago a mōna.

39.

Mašoboro.

Ke batho ba bagolo, ka gorialo, ba swanetše go bolokwa mowe bahu, ba bagolo mowe ba bulukiwago. Dikaparo tša gagwe ka moka tšewe a goba a diapere a swanetše go sepela natšo. Mešya ya mašoboro, e bjale ka ya bana, ka gobane ga gona selo sewe ba se dirilego lefaseng. O lethabong le baka ka moka. Ga gona ngaka e o ka kgago ere lešoboro mšya wa lona le a belašla.

Ba ba hwilego pelegong.

Molaš wa bagologolo ba bolšla gore motho yo a hwilego a sešu a imuluge, monna wa gagwe, o swanetše gore a mothule mšya o tšwe, ka go rialo bare le mšya ngwana wa a tšwa. Ge ba saka ba dira bjale ke gore mšya wa gagwe, o ka seke wa robala gamšgš le mšya wa badimo o ka seke wa ba khutšong.

Pelašlš.

Pelašlš, ya mšya wa gagwe, ke gore o a imšlwa, ha molukile a le sepipimpi, mšya wa namane a wa bona tsela ya go tšwa. Mšya wa badimo šna o tla bšna gore bana bawe ba phelago lefaseng, a ba kgone go boloka melaš ya bona.

Mšya wa hlagiša phišš.

Phišš ena e hlagiša ke mšya wa badimo ba kenz, sa gore ba ba phelago 40. lefaseng a ba phetha thatš ya badimo, le mšya wa mohu o sepipimpi. Memšya ya bahu e ya gahlana, ka go rialo mowe, ke memšya e baledišanago mowe e gahlanago. Ka go gahlana ga yšna, bare go bontšhagala gore e a boledišana, ka gobane, bšna bahu ba bšna bjang gore motho a bolokwa ga botse mowe ba yago ba hlagiša kšmšlšlš.

Kšmšlšlš.

Kšmšlšlš, e hlagiša ke yšna mešya ya bahu, ka gobane ge ba saka ba boloka lesea ga botse, go phuma mpa madi awe ha seke ba a boloka ka molaš le gšna go hwa lempa ba swanetše go boloka ka molaš ewe wa bagologolo.

Mothowa go phuma.

Madi awe a go phuma a swanetše go bolokwa ka merithing e megolo, mowe letšatši le sa tsenego, mowe ba phethile molaš wa bagologolo le memšya ya bona eka seke ya belašla. Go bjale ka lesea le bana, taba ewe e ila gagolo bawe ba phelago lefaseng le bona ba bona motho wa mohuta owe ba swanetše go molifiša, ka mokgwa owe ba ka kšonago ka morago ga tefš ya gagwe go fedile gamšgš le mšya wa badimo.

41.

Digafi.

Digafi, mōya ona wa bogafi, o hlagiša ke mekgwa e mebe, bjale ka boloi, baloi ba no seleka ke ngwana wa motho ke moka ba moloya, ba seke ba moloya gore a hwe. Taba ya bobedi, ke go tšhekga ka dilō tša batho, ke moka mong wa selo sewe a sinye letšwa ke moka motho o tsena ke mōya wa go gafa. Le baloi ba gafiša ke go ja batho, ke moka dingaka tša tshinya letšwa motho a tsena ke mōya wa go gafa.

Mōya wa legafi.

O bolokwa mowe batho ka moka ba bolokwago ntshe. Mōya wa legafi, ge o ile wa boya go yo mongwe wa leloko la gabo ka baka la gore mōya wa gagwe ke wa bogafi, motho yowe le yēna o swanetše gore a gafe.

Magafi a tsebana.

Gobe gona le mosadi yo Mohube ngwana Maebane a tšere ke бага Lewele, mosadi yo motse kudu yo mohlabana, bjale mosadi yo a loya ngwana wa mogadikane. Monna a tshinya letšwa, ke ge mosadi a thoma go gafa.

Modirō wa gagwe.

42. Modirō wa gagwe o mogolo mo a sepela tseleng, ke go tšama a tloša matlapa tseleng, tšatši le lengwe a rwala matlapa a thiba tsela. Ge motho a mo lediša a re o dirang, ke moka o re sepela o ba a belebetlana le mosadi wa gago goba monna wa gago. Nna ke belebetlana le tše ke di tsebago.

Go belebetla.

Go belebetla ke gore ora monna le mosadi ge ba robalana. Mōya wa gagwe o fšla o mo gopotša modirō wa banna le basadi. Modirō owe a sa o šoma.

Mokgwa mogojeng.

Ge a ile a fihla motseng wa motho, ke moka a sola buušwa a mofa, molaō wa gagwe, o marolla buušwa mphefeng a bobea fase, ke moka a thōma go ngatha buušwa a bo phōša kowa le kowa, a tšea morogo a o bea godimō ga lekgakgo, a kgona a ija. Ge motho a mutšiša gore o dirang ore mogolo waka o mpotša bjale, gore ke thome ke fe badimo ke kgone ke ija. Go bjale ka motšoko le ōna o dira bjale, fšla ōna a o falatše fase, o no sob a falatšetša kowa le kowa o fa badimo ka go rialo mowe.

Manyapa Šaai.

43. Ke monna yo mongwe le yēna wa go gafa. Monna yo yēna bogafi bja gagwe bo mo tsene ka go sekwa melao ya papagwe. Ke lebaka la mo baruti /ba sa thoma.....

ba sa thoma go fihla mo nageng e. Monna a sokologa a ba modumedi, ge papagwe a bolêla naê, a re ngwanaka ke nyaka go gošupa medirêlê ya manaka a pula, monna a re a ke sa di batamêla tšewe, ke nna le jakane.

Papagagwe a hwa.

Papa gagwe a ba a hwa ngwana a sa kwe melaô ya mokgalabjê. Mokgalabje yo papagwe o be a thuša batho, gagolo ge letšatši le fiša ba eya go yêna ba loba a fêla a neša pula. Ka morago ga lehu la mokgalabje yowe, letšatši la fiša. Majakane ha leka ka maatla go rapêla gore pula e neê, letšatši la tšwela pele le go fiša.

Melomo ya batho le dillô.

Batho ba thoma go ya go Manyapa bare go yêna, morena re a hwa, papago o be a thuša batho bjale wena o dira bjang. Re tla go fa dikgomo sepela o dira manaka a pula, pula e neê monna a ba a theletša, môya wa gagwe wa ba wa kwa gore ke swanetše go dira taba ewe.

44.

Sephiri sa go sebege badimo.

Monna yowe wa ga Šaai, ka baka la go tšhaba majakane, a leba mowe manaka a pula a nego gona, a fihla a dira ka mokgwa owe a kelego a bona papagwe a dira. Pula ya na, batho ba thaba, ba mo fa kgomo ela ba go mo tshepiša, a bona ga botse gore kganthe go fo rapela a go diri gore pula ene.

Go fiwa melaô.

Manyapa o ile a dira taba e, a saka a laiwa bjale ka ge papagwe a ile a re wa motša, a seke a dumêla, dihlare tša manaka a pula tša mo tupêla, le gona a fo diswarella ka ntle le go di foka ka madi a motho, kganthe di thoma digakwalwa pele. Manyapa ke ge a tsena ke môya wa bogafi.

Molaô.

Manyapa nkabe a thonê a sepela le dingaka, dingaka ebe di tla motša ka mokgwa owe a swanetšego go swarella manaka ka ôna, le go motša gore môya wa mohu o belaêla sa gore. Pele ga gore o swarelle manaka awe o swanetše gore o bege badimo ka gore, ge ele ka kgomo goba ka nku, e kabe ngaka e mutšitše.

45.

Modirô wa gagwe.

Modirô wa gagwe o mogolo, ke go tšama a botša batho gore, yêna ke yêna moratho wa Jeso, ke yêna morwa wa modimo. Batho ka moka le swanetše

/go ya le lema.....

go ya le lema tšhemo yaka ka go rialo mowe ke tla dira gore pula ene. Le go tšama a ntšhiša dibego bathong, mowe letšatši le modikellago a le gona ke moka ke malaš.

Mokgwa le go robala.

Manyapa yowe a ganago leina lewe le mothopō wa gabo wa ga Šaai a re go yēna ke morwa wa modimo, ge o ile wa re dumela morwa wa modimo le tla kwana kudu, wa re Manyapa goba Šaai le ka seke la kwana ke gore o morugile o tla go roga ka mokgwa o mobe.

Mokgwa modijong.

Ge a robotše gae ga gago, o rata gore ka morwana o tsoge o bolaya kgogo, le motsolēlē makgakgo a mantši. Nana ele ya kgogo le swanetše go mofa sekōrō le fafēlo gamōgō le leoto la kgogo. A seke a ja le yo mongwe, mowe o tla ba o phethile molaš wa morwa wa Modimo.

Go se phethē molaš.

46. Ke ge o kare o bolaille kgogo, ba tsolēla mong wa motse, ke mong wa motse a re go morwa wa modimo tla re jē, gona o tla tloga a ōmana, a go botša ge yena a tla roma bahlankana (mōya wa phefō) ke gore borwa, ba tla tla ba rutlulla mengwakō ya gago, ka nnete mowe a go boletšego go tla dirēga.

Thatō.

Motho yowe wa ga Šaai ke gore o na le thatō. Mōya wa gagwe o kwana le mōya wa bahu, ka gobane sewe a se bolabotšego se swanetše go dirēga. Ge a ka bolabola gore pula ya sefakō e tla rothotha mengwakō ya gago go bjale go swanetše go dirēga. Ge gona le bjalwa, le swanetše gore go fa mong wa bjalwa gore a ntšhe mpholo (dintši) sa bobedi le gēle yēna ka sego sa sekoto, ka mokgwa owe le dirile ga botse. La hloka go dira bjale le sintše ke moka wa ngala, o tlogēla bjalwa.

Thabō.

47. Ge le ile la mo thabiša, ya ba ke le baka la selemo la bolēla, gore re nyaka pula, o swanetše go nyakēla dipeu tša dibjalo ka moka, ke moka a rwale, a fihle sethekgweng, a dirē mokubēga, a bolēlē le badimo gore bana ba lena ba nyaka dibjalo tše, ka go rialo pula ene, ba kgone go di gaša. Ka nnete pula e tla na.

Mokgwa wa go robala.

Ge a fihlile motseng wa gago, a re ke a robala, o seke wa se tswenya ka go mo nyakella malaš, wena o ka no thuša fela ka go mo nyakella

/dikgong.....

dikgong. O tla go tša mollô kgorong ke moka a robala gona, a nyake le gogô goba kobô, o tla no phikuluga moloreng go fihlêla bo esa.

Pula.

Pula lega e ka na ka mokgwa mang le mang, o ka seke wa bona a e tla ka ngwakong wa gago, yêna o tla fo robala gana kwa kgorong go fihlêla bo esa. Mowe a robotšego o ka seke wa hwetšana go kolobile. O ile a no dira phôšô fêla ka go gana ge papagwe a nyaka go mošupa ge ele môya wa badimo o naš, ka gobane ge ele medirô ya lefaseng mabapi le basadi a na taba nayô.

Digafi.

48. Digafi tše pedi tše ge dihlakane, le bolaya ke tša go sega, ka gobane Mohube yowe ebe ba mitša ka gore ke mpelebetle le yêna Manyapa (morwa wa modimo) ba segana, Mpelebetle o ra morwa wa modimo gore ke setlašla ka gobane o tšama a lêla dilô tša batho. Manyapa a re nna a ke swane nago le gafi teng o fo tšamago o rwala matlapa, bangwe basadi ba lena. Mosadi a fenyiwe ka morago wa monna o tla ba a tšhaba. Ke mowe re hwetšanago seema se sšrego, tša mesela dia segana, mamonoke o sega lekatse.

Memôya ya bahu.

Memôya ya bahu, re phela le yôna, mowe o yago n nago, lege mahlô a nama a šitwa ke go bôna. O ka bona motho a nwele bjälwa a tagilwe, a sa bone le sewe a se dirago, a kgona go sepela gare ga letsufi, ele gore go bifile, ge môya wa badimo o le naš, a ka seke a gobala, o tla sepela go fihlêla fihla gae. Ka moswana ele gore a ka seke a tseba mowe a go tla ntšhe.

Bahu bantweng.

Batho bawe ba hwilego ntweng, memôya ya bona e a fihla lefaseng la gabo. Ka baka la gore, motho a ka fo bona ge dilô tša gagwe di sa loke, ke moka a re ge a sepela le dingaka, dingaka tša bolabola gore ditaola di bolêla gore gona le motho yo mongwe wa kgale yowe a ilego a hwa ntweng (direng). Ke yêna a belašlang, ka go rialo o belašla sa gore, sepelang lo mo fa sôna le tla bona bophelo.

49.

Memôya ya bahu.

Memôya ya bahu, e bolabola le marapô a tše dihwilego, tšewe elego dikgagara, mothopô o mongwe le o mongwe o na le kgagara ya ôna, ke yôna ewe e ntšhago mothopô. /Polokô ya kgoši.....

Polokō ya kgoši.

Bjale ka ge ditaba diile tša hlalošwa ka ditabeng tša lehu, polokō, sellō le phifalō. Kgoši ke mabu, ka go rialo ere go hwa ke moka ba e lesetša ya bola pele, ba e beile godimo ga sethala, ka fase ba beile meete gore makhura gamōgō le kudumēla ya gagwe gore e rothele ka gare ga maeta awe. Ke moka ba gone ba phuthēla marapō awe ba iše lebitleng.

Lebakeng la mo a le sethaleng.

Ka lebaka la mokgoši ele sethaleng, baakī ba kgoši ba fo bolēla gore kgoši e babje. Ba robala gana mowe mohu alego gona. Mohlang owe ba tsibišago gore kgoši ehwile ke mohlang owe molaō wa bona o phethegilego.

Molaō.

50. Ka morago ga polokō ya kgoši, ke gore ge kgoši e hwile le nyaga, ba swanetše go molēla ka marega a ngwaga o mongwe. Goba mokete o mogolo kudu. Ka gobane go tlhabiwa dikgomo go nwewa mabjalwa.

Mowe polokong ya kgoši.

Mowe polokong ya kgoši, ba swanetše go mofelegetša ka kgomo le nku, mohlang owe ba molokang ka lona. Kgomo ba e bolaya kgorong, nku ba yo e bolaya ka lebitleng mokgopa wa kgomo ba dioya ba rwele. Mošwalašwathi wa nku le mokgopa wa yona ba o fakēla ka lebitleng gamōgō le ola wa kgomo.

Ba ja sedimu.

Ke moka nama ela ya nka ba e jēla ka gona badimong, a ba e tšhele letswai. Ge ba feditše go eja, ke moka ba tšea marapō ba a bea godimo ga lebitla, go fedile ba boēla ka gae, ba yo ja nama ya kgomo le yōna ba ija sedimu. Marapō a yona ba a kgobakanya; ba a rwala ba a iša ka lebitleng la mohu ba fihla ba a bea godimo ga lebitla, a tla ja ke badimu, ele gore a tllilo kokona ke dimpja, bare ke gona go llš badimo.

Mōya wa kgoši.

Mōya wa kgoši o nyaka go bigiwa dilō ka moka tšewe di diriwago mo nageng ya gagwe. Ba hloka go mega, pelaēlō ya mōya wa gagwe o hlagiša kotse godimu ga dibjalo.

51.

Mōya wa mathopja.

Mōya wa lethopja, mōya wa gagwe o boēla gagabo, ke gore tšhupō ya gore mōya o boēla gagabo, ke bakeng la gore batho bawe ba goya ba hwa /ntweng ditaola.....

ntweng ditaola dia bagopola. Ge ba ka laola mowe lefaseng lewe a hwi-
lego ntshe o ka seke wa kwa bare lethopja le a belašla. Nageng ya gabo
ditaola dia mo gopola.

Bana ba lethopja.

Bana ba lethopja, bjale ka ge ba belegile mo, mōya wa bona o swanetše
goba mo lefaseng le. O ka seke wa ya lefaseng la mowe go tšwago motswadi
wa bona.

Bahu ka moka.

Bahu ka moka, ba swanetše go ba felegetša le dilō tša bona, bjale ka
diaparō tša bona, le dikgabišo tše bjale ka dikala, diruiwa tše a diratago
kudu di tle mo šala nthago ka baka la pelašlō ya moya wa gagwe.

Mōya wa mohu a o nyatšiwī.

Se sengwe le sengwe se we mohu a se belašlago, ba swanetše gore ba
ba phelago ba se dire. Go bjale ka ge motho a kare a babja, a nyaka
dilō tše dintši, ba monyakēla ka gobane ba hloka go dira ka mokgwa owe
52. mōya wa gage o nyakago ka ntshe, ka morago ga lehu la gagwe, mōya wa gagwe
o ka seke wa ba le khutšō.

Bolwetši bja ntlêrê.

Ntlêrê ke bolwetši bja sehuba se se golo bjowe motho yo mongwe le yo
mongwe borego go mo tsena a foba a tseba ga botse gore ke lehu la gagwe.
A bona ngaka, bjale ka ge ele molaš wa gore motho o swanetše go hwa
dihlare dile ka mahlogong a gagwe, ba noba ba mo fa metantane.

Mokgwa wa bolwetši bjowe.

Motho yowe a babjago ke bolwetši bja mohuta owe, ge a na le dikgomo
a ka bolaya ka moka a fetša. O thoma ka dikgogo go bolaya, kgogo ewe
ge ba ile ba molašla yona ba swanetše gore ba moapšle ka bonyana a fo ja
a le noši gore matšatši a šutele. Ge dikgogo di feletše o tsena kolobeng
ge mosadi wa gagwe a le nayo, ge a feditše nama ya kolobe, ge a na le
dikgomo ke moka o nyaka nama ya kgomo.

Tšhuwana.

Ge molwetši yowe ele tšhuwana motho yo mongwe le yo mongwe yowe a
tlogo go mōna, o swanetše go mokgopela kgogo, ka ge a mōna gore motho wa
53. re šia a ka seke a kgona go mokona. Ke moka o swara kgogo o tlilo thēla.

Banna.

Banna ba motse owe gonago le molwetši wa ntlêrê, ge ba bona gore
dikgogo o feditše o bile o hlabile kgomo, nama ya kgomo e fedile, o nyaka

go hlaba kgomo ya bobedi, ba tsoga e sale go sasa, a ba e go tsošetša molwetši. Ba re ka morago ga dijô ba ya, ke moka a ba botša gore ke nyaka nama ya kgomo, bare go yêna lehlabile re tla dibôna ka moswana. Ka moswana ba motša gore kgomo e bje-tše, ba no motila tila ka mokgwa owe, ba dutše ba kgopêla dikgogo mo bathong ba eya ba thêla.

Thapêlô go badimo.

Tshetšô ya badimo. Badimo ba šetša motho yowe a ba šetšago. Lapa le lengwe le le lengwe le na le badimo ba gabo, ka go rialo mowe motho yo mongwe le yo mongwe o swanetše go fella badimo ba gabo, gore a tle a be le mahlatse dilong ka moka tšewe a dišonago. Ka mowe ke gore badimo le bona ba tla go šetša.

Tšhireletšô.

54. Badimo ba kgona go tšhireletša ditlogolwana tša tšôna ka baka la hlôkômêlô ya batswadi ba bona go badimo. Ditlogolwana le tšôna di tla phela le thabong le le botse. Go bjale ka leruo la bona le lona le tla phela ga botse.

Moputsô wa go šetša badimo.

Ge batho ba šetša badimo, badimo le bona ba tla ba šetša ka go ba fa pula le punô e botse. Dibêka ka moka ba tla di thibêla, taba ena ya pula le dipunô ke ya ka karetšô ya lefase. Gona le melaô ewe e šetšego e ngodile ka matlakaleng a ka godimô ya mabapi le dilo tše diilago gore tša seke tša diriwa.

Medimo ya malapa.

Lapa le lengwe le le lengwe lena le modimo wa lona, ke gore badimo ba leloko le lengwe le le lengwe. Leloko le lengwe le le lengwe lena le kgošana ya lona. Mowe bana ba leloko lewe ba swanetšego go lona gona ngwaga o moswa ge ba efa badimo.

Difeka.

55. Ge mošta pele a saka a dira gore bana ba kgo bakane lapeng lagagwe gore ba lome ngwaga o moswa bana ba ba le difeka. Molato ke wa mošta pele o swanetše go nyakela sa madi a bolêlê diphôšô tše a di dirilego go badimo, badimo ba tla mo swarêla.

Medirô ya malapa.

Lapa le lengwe le le lengwe, lena le monna, manna o be a na le papagwe, papagwe le yêna o be a na le papagwe, bjale bjale. Ge mošta pele wa leloko a ile a lumiša bana ba leloko, ke moka o šietše yowe a /molatêlago, le.....

molatšlago, le yêna o swanetše godira mapoto a badimo, o bega motswadi wa bana, le makgolo wa bana gore ba tsebe go e batlogolo ba ja mohlahu o moswa. Ke moka ba tla dira ka mokgwa owe wa go latelana go fihlêla ba felela.

Môya wa badimo.

Ka mokgwa owe ba lumišitšego bana ka molaš, memôya ya badimo e tla robala. Ka baka la gore ba phethile molaš wa ba gologolo, le bona badimo ba tla bona gore a ba balebala ba ba gopola. Go lebala badimo ke go lebala bophelo bja gago, motho yo mongwe le yo mongwe o phidiša ke bona.

Dithitidikwana.

56. Dithitidikwana di gohle gohle, malapeng, mowe yo mongwe le yo mongwe a swanetšego go rapela badimo ba lapa la bo gona. Ka gobane bahloka go dira ka mokgwa owe, mošya ya bahu e tla tsogêla ditlogolwana ka maatla ba seke ba ba le mothaba. E seng malapa ka moka.

Bohlatse.

Taba ewe ya bohlatse ke seswantšhê ke swantšha ka maina a bana ba motho. Mohumagadi Marebole o ile a tšea mosadi yo Mokgadi ngwana Mašumu, a ba le bana ba, Sekwai, ka morago Mokaile, a latela ke Maboi, a la tela ke Sepalo le kgothwane Maleopeng. Ke ngwadile maina a bahlankana fêla.

Sekwai.

Sekwai ke mogolo wa bona, bana ba baratho ba gagwe ka moka ba swanetše go loma ka lapeng la gagwe. Le rotse go ja bana ba gagwe pele ka morago ke ba Mokaile ka go latelana ka go bêlêga ga bona.

Mokaile, Maboi le Maleopeng.

57. Ba baratho ba gagwe ba ile ba hwa pele ga mogolo wa bona. Mokaile le Maboi ba ile ba šia bana, Maleopeng o hwile a sena ngwana le gona mosadi yowe a goba dutšî naš, ke mosadi wa Sekwai, mosadi e moopa.

Maleopeng.

Maleopeng bjale ka ge le yêna a hwile a tseba ga botse gore a kena bana, môya wa gagwe o ka seke wa belaêla selo lefaseng. Le mowe lapeng la moopa thitidikwana ga e gona. Mosadi ke kata kgomo o e kgoroše ka baka la gore a gopole selo, ka go hloka namane.

/Mosadi wa moopa.....

Mosadi wa moopa.

Môya wa mohu o ka seke wa kgona go tsena ka gagagwe ka baka la gore a se madi a leloko lewe. A ka no mo hlorigša fêla ka selo sewe a se šilego a sebelaêla sa gagwe, gore a mo fe sôna ke moka môya wa mohu o mo tlogetše, letšatši ka letee le ge a babja o ka seke wa kwa ditaola di bolêla gore mohu, o a belaêla.

Pelaêlô ya monna wa mosadi wa moopa.

58. Mohu bjale ka ge a sa šia bana mo lefaseng, a ka belaêla ge nke o ile ge a ehwa ašia diruiwa tša gagwe, a belaêla gore mosadi a seke a fo dija ka legano o swanetše go tšea mosadi ka tšôna. Joba a belaêla ka gore dihwe dimolatêle. Ke mowe ditaola diago tša a, rea monna yowe wa go hwa a sa šia madi a gagwe lefaseng.

Ngwana o lopa dikgomo.

Sehlôtlolo, môya wa sehlôtlolo, a o belaêle selo ga motho yowe a go melegiša ngwana ka go utswa, ka baka la gore ke molaô wa gore mosadi ona le mong, taba ewe o e diri ka go utswa le môya wa gagwe o motša gore wa utswa. Moya wa mong wa dikgomo o tsena go ngwana wasehlôtlolo ka bana ba gagwe, eseng madi awe a sehlôtlolô.

Moloi o tsentšha ke yo mongwe wa motse.

Ka go rialo mowe ke gore, môya wa sehlôtlolo, o ka seke wa kgona go tsena lelokong le lengwe. O ka tsena ga gona le lešika ka ditlogolo. Ke badimo ba gana, o ka bona ge motho a ile a dira phôšô bjale ka mosadi ge a kare a bona gore a êma ga botse a ya a kakola ngwana wa motho, ngwana a tllhabêga a hwa mosadi yowe yaba ba mo tseba.

Dipolêlô le katlholô.

59. Thapêlô ya memôya ya batho bawe ba phelago. Mosadi goba monna yo mongwe o tla hwetšana oa dutši thopa, ka thopa ewe ya bona ba bolela goremosadi yowe wa go kakola ngwana wa motho yowe a bona ga botse gore a êma ga botse o na le phôšô le hono o lobišitše ngwana wa motho yo.

Mpa ya mosadi wa go dira bobê.

Mosadi yowe wa go dira bobê, melomo ya batho le dipelaêlô tša bona, le badimo ba dikwa, ge ba bolabola nnete mosadi ele yêna, badimo le batho bawe ba phelago, ba tla moatlholêla gore a hwe, wa kwa batho ba bolabola gore, ngwana a na molato, ke gore go swanetše go hwa

/mmagwe.....

mmagwe. O tlare go bēlēga ngwana ke moka a fapana naē.

Motho ke kgomo.

Motho ke kgomo ka baka la gore, gekgomo le nyaka go e bolaya le swanetše go e dula thopa, le kwane gore e a bolaiwa, le kgone le bolaya Go bjale ka sehlare se segolo se a ile, ge o se ripa o swanetše gore o se ripē ka lebaka, ka baka la gore ke morithi wa badimo.

Tefeletšō ya badimo.

Melaō e we ba išilego lefaseng ya mabapi le go ila ga dilō, motho yowe a sa tlhomphego, a tlhomphe badimo, ka go rialo mowe o tla lla
60. sellō sa go se fele. Badimo ba lefeletša ka go go tšēšla bana gamōgō le leruō la gago. Ke yōna kgati ya badimo e kgolo, gore ke badimo o tla kwa dingaka di go botša gore o hura letše badimo le bona ba go huraletše. Motho bōna khutšō ka lapeng la gago sepela o rapšla badimo ka selo sa gore, o tla bona bana ba gago ba na le bophelo bjo botse. O seke wa fēla o lebala go fella badimo.

Pelašlō ya badimo.

Pelašlō ya badimo a ena, ngaka, ditlhare ka moka ga tšōna tšewe ba fago molwetši dia kuba. Ngaka e ngwe le e ngwe e tla fihla ya re nna ke tla alafa, ke moka wa ntšha pudi a bolaya, a tloga, e ngwe ya fihla ya bolaya pudi ya tloga, bjale bjale go fihlšla lehumō la gago le fēla. Ngaka ewe elego ngaka e tla go botša gore a o felle badimo, motho wa go hwa kgole wa geno o a belaela phasa, ke tla kgona ke fa molwetši ditlhare. Ge a ile a phasa o tla bōna molwetši a kokomala.

Bomadimabe.

Bomadimabe bo tlhagiša, ke gona go se tlhomphe. Lege papago ebe ele mohumi, bohumi bja papago bo tla tšwa ka diatleng tša gago,
61. o bolebeletše, wa šala o le modidi wa go phala nxane ke tšhuwana.

Sekwai.

Sekwai yola ke šetšego ke ngodile leina la gagwe ka matlakaleng a ka godimo. O ile a re pele ga gore a hwe, a bolšla gore mohwa pele ga tsibji, lehona le a tšeba gore lehu a lena mphathō. Ge ke hwile le šale lere ngwana wa moratho waka Mokaile a lebeletše motse o, la tlhoka go dira bjale motse o tla rutluluga.

Ka morago ga lehu la gagwe.

Ka morago ga lehu la gagwe, a baka ba dira mowe mohu a go bolabola gona. Motse ola mogolo ka moka ga ōna wa thubōga,

/yo mongwe.....

yo mongwe le yo mongwe a dula motwaneng wa gagwe.

Môya wa badimo.

Môya wa badimo o wa ba tlhantšha, ga ba sa nyaka le go bonana, bagologolo bare goya ka morota a se go tšwana. Konanang tša go ja taba mpe le botšane. Taba mpe ke lehu, ge yo mongwe a ile a tlhagšela ke kotse, a ba botšane, le gona go loma ngwaga o moswa yo mongwe le yo mongwe o dira ka lapeng la gagwe. Bana ba ka seke ba tsebana gore mogolo ke mang o latela ke mang, ka baka la môya wa mogolo wa
62. bona, mogolo wa lena ke papa wa lena le swanetše go motlompha le lentšu la mohu a le nyatšwi.

Mohu.

Mohu yo mongwe le yo mongwe o swanetše go bolokwa ka molaō wa segagabo. Ke gore ba butšiša, kudu go dira bona ba bo mohu, ba tsebago ga botse gore ba tšwa ba e kae, ke moka hlōgō ya gagwe elebelle kowa ba tšwago. Mowe etlaba ba phethile molaō, môya wa mohu o tla robala ga botse.

Go befelwa ga badimo.

Temogo ya mo badimo ba befetšwe, ba le moga ka baka la malwetši, ka gobane ge ba yo laola dingaka di tla ba botša gore badimo ba befetšwe, ka baka la go se ba gopole. Lege pula e sane le fase le ōmile ke tšōna dingaka tšewe di swanetšego go ba botša. Ke moka ba tlhabe selo ba yo rapšela badimo gore ba lale.

Bjalwa.

Pele ga gore ba yo tlhabe selo sewe badimo ba swanetšego go rapediwa ka ōna. Pele ga gore ba bagolo ba nwe bjalwa bjowe, bana le kgadi ya motse owe ba tsogšela lebitleng la motho yo mogolo, ke moka ba fihle ba

63.

Kgadi.

Bana bawe bjale ka ge ba eya le kgadi, bare go tšwella ke moka ba kwatama ka dikhuru, ke moka kgadi ya muma ditheba ya tswšela godimo ga lebitla, ya bolšela leina la mong wa lebitla lewe, a re, ditlogolwana tša gago šedi, le belašlang ka kgakala, ge e bo mokete le bo mokete ka moka ba robalo ga botse, ditlogolwana tša lena dire fatele. Le šileng sewe le se belašlago, go phasa nna mokete wa gore ke re badimo balale.

/Badimo lalang.....

Badimo lalang.

K34/82

Ge kgadi e feditše go rerella badimo, ke moka bana ka moka ba iša diatla tša bona godimo ga lebitla. Kgadi e ka kola sethepa sela sa ditheba e tlhapiša bana ka tšona ba tlhapêla godimo ga lebitla, ba bolêla gore badimo lalang, badimo lalang bjale bjale go fihlêla bo felela, ke moka a ribêga sethepa godimo ga lebitla ba thakgoga ba tloga. Molaô yo mongwe le yo mongwe a lebelle nthago.

Môya wa ba banyana ke badimo.

Go belêlwa gore môya wa ba banyana ke badimo, ke baka la gore ge bana ba saka ba ya go dira gore badimo lalang, badimo ba ka seke ba ba khutšong. Ba bagolo bana le mašwere, ba kwa kgomiša moyana wa badimo.

64.

Setlhabêlo.

Ge modiro ola wa bana o fedile, ke moka go fihla ba bagolo le kgomo ewe ba yo go e tlhaba badimo. Modirô ona o diriwa esale gosasa, ka gobane bana ba swanetše gore ge letšatši le tlhabe e be ba šetše ba e lebitleng. Pele ga gore ba tlhabe kgomo, kgadi e swanetše go boêla e kwatame lebitleng, e bege badimo, gore namane ela le e belaêlago še, ka yôna re re dipelaêlô di fele. Ge a bega ka mkgwa owe o tia legofi.

Ba tlhaba kgomo.

Monna wa go kgona go tlhaba, ke moka o tšea lerumu, o tlhaba kgomo, ka moka ba dula fase, ba loma se nkô, motlhabi, gore go e tlhaba ke moka a kwatama fase, ba lebeletše moweletse wa yôna. Molaô eswanetše gowa ka lehlakoring lela a e tlhabago ka lona, mowe ke gore badimo ba robotse pelaêlô e fedile.

Matlhabêlo.

65. Kgomo e tlhabiwa, ka letlhakoring la sesadi, le gowa e swanetše go wa ka lona. Ge e ka wa ka letlhakoring la senna, marumô a go e tlhaba a ba ka godimo, bare ke marumo, badimo ba sa belaêla. Ge ele kgomo ewe ba fo e tlhabago ka ntle le go tlhabêla badimo, ba bolêla gore ke marumu.

Go tswiya.

Kgomo ya badimo a bantšhe seledu, ka baka la gore ga gona motho yowe a swanetšego gore a jê pele, ba e tswia ya fêa ke moka ba e

/šêna, ba ya ba.....

sêna, ba ya ba bega badimo. Ka morago ga pegô ke gona ba ka kgonago ba eja, Ke sedimu, a ba e tšhele letswai. Yo mongwe le yo mongwe o no ja ka mokgwa owe a ka kgonago. E ngwe e apeiwa ka dipitša.

Marala.

Ge nama ya dipitša e sa butšwa, ba ba ba seta maralana awe ba tla a kgokelago matsogong a bona. Maralana awe ba kgokella ke yêna kgadi, ka moka le babagolo. Ge ele badimo ba senna ba kgokella ka letsogong la senna, wa se thsadi ka ga la setshadi.

Dinama.

Dinama ge di budule, ke moka ba di tlhatlola, ba di e nolela matlhareng, kowa le kowa, ba thoma go dija. Molaô yo mongwe le yo mongwe a swanšla go tloga le nama, ge di ba šitile, ba di bea godimo ga lebitla gamôgô le marapô, ke moka ba tloga, dimpya ditla šala diija.

66. Modirô wa go rapêla badimo o fedile.

Ge modirô o fedile, ka moka ba ya gae. Mowe badimong a go foya ba boleloko la badimo bawe fêla yo mongwe le yo mongwe yowe a ratago goya o foya. Kowa gae ba šille mabjalwa, ge ba fihla ba nwa mabjalwa ke moka ke le thabo.

Ge ba rapêla badimo.

Molaô ga gona motho yowe a swanetšego go bolabola, ka moka ba loma senkô bare tu. Go fo bolabola fêla yowe ditaola tša go mo area gore a bolabole. Le gona molaô a o dumele gore motho a š a nwele bjalwa o tla nwa a tšho boya.

Badimo ba go phasa.

Badimo, ba na le bona ba tlhagiša ke ôna malwetšhi. Temogô, ke gore ge ba ile dingakeng ke moka dingaka tšha re ditaola dire, le swanetšhe go bega badimo ka matlhatswa le selo, sebatla badimong. Ba fo šila mogabo, ba tšhela buupi ka gare ga leselo, ba tšhela le metsi, ba kolokotšha.

Mophasi.

Mophasi a muma matlhatswa leselo, a tswela mowe sebatla badimong, a bolabola sewe ba belašlago ka sôna, gore badimo ba robalê, ditlogo-
67. lwana tšha gagwe di hwetšhane bophelo, dire fatele.

Sebutla badimo.

Ke felo mowe o hwetšhanago go sa mela bjane. Mowe nthse ba rapêla memôya ya batho ba ba hwilego kgole, bjale ka dintweng kudu

/ke gore yowe

ke gore yowe lebitla la gagwe ba sa le tsebego. Go bjale ka yōna thitidikwana lebitla la mohu a le tsibji.

Badimo.

Badimo ba rapêlwa gabedi mongwageng. Ge go etšhwa peu, ge go e tšhwa peu, banna ba robala kgorong, ba lala ba tia komana. Ka moswana ge bo esa ba ya ka thabeng go tsoma, lewe ke letsolo la kgoši, ba yo bolaya diphōōfōlō, ka moka ga tšhōna ba ditliša mošate. Ge ba robetšhe mowe kgorong go lala go lla bo malešapane.

Diša tšha banna.

Ka mabanyana a a latelago selala se, eme sa banna, basadi ba lala ba ōra diša tšha banna. Ba lala ba bina lešoko. Banna a ba yo robala malalatlle ba yo lala ba buile, ba fitlha ba bea diphōōfōlō ka lapeng la mošate. Ka moswana ga selala se eme sa basadi, kgadi e tsogêla go botšha badimo gore bana ba gago ba tšhwa, badimo ba seke ba ba swara diatla.

68.

Kopjane.

Banenyana, ba banyana, ke moka ba ntšha kopjane, ba yo lema tšhemo ya mohumagadi wa kgoši. Dinama tšha diphōōfōlō diapeilwe, ba bagolo ba nwa bjalwa. Ge bana ba tšho bōya kopjaneng, ba thoma go ja dinama. Peu e tšhwile ke moka ka moswana yo mongwe le yo mongwe, o ya go lema tšhemo ya gagwe.

Lebaka le lengwe la go bega badimo.

Lebaka le lengwe la go bega badimo ke ngwaga o moswa. Go loma ba mošate pele bjale ka ge ke šetšhe ke tlhalusitšhe. Ka morago ke gona batho ka moka ba lomago ka malapeng a bona.

Ge ele ka lebaka la malwetšhi.

Ka lebaka la malwetšhi, ge badimo ba belaêla, ga gona lebaka la go rapêla badimo, ka gobane a ba dio dira, ba dira ka go bōna matswe-nyego a bona. Lebaka le lengwe le le lengwe ba ka rapêla badimo. Ge ba rapêla badimo ka metlha ba swanetšhe go tsogêla badimong ba see šu ba tlhape, ba tlhapa ge ba tšho boya badimong.

Merapêlō

Merapêlō ka moka ya bagologolo, ba rapêla badimong, ga lebitla lewe ditaola diilego tšha ba šupa lona. Merapêlō ya bona ba e bea godimo ga lebitla la gagwe.

69/Go thakgafatša.....

69.

Go thakgafatša mabitla.

K34/82

Mabitla a sesetho a thakgafatšwe, mola ba bolokago mohu ke moka, ba bea mafsika ka mathekō a lebitla gore a thekge mabu, ba ripe mašāša ba tlhophēle godimo ga lebitla ke moka go fedile, a ba sa boēla lebitleng motlhang ba boēlago ke ge badimo ba belaēla.

Se-fa badimo.

Se-fa badimo sa mo ga gešū, ke ngwana Pōpēla, ka baka la gore ke yēna mong wa kgōrō, le bahu bawe ba hwilego ke ba tlogolo ba ga Pōpēla. Motho wa leloko le lengwe a ka seke a kgona go fa badimo ba loko le lengwe. Motho o šele ge a kaya gore o rapēla badimo bawe eseng ba gabo o tla boya a tšhaba. Le kgadi e kgolo ya motse owe e kaya ya rapēla badimo ba tla mokwa.

Ba ga Moyene.

Ba ga Moyene ba bina nku, ke mothopō wa bona a baji. Monna wa ga Mašumu bare ke Ntišī, a ya a tšhea mosadi ga Moyene. Ba ga Moyene ba seke ba bega badimo gore ngwana wa bona ba mofa Mašumu, badimo ba šala ba belaēla.

70.

Motho o gola ka dithabi.

Mosadi yowe ngwana Moyene, e dula le monna wa gagwe mengwa e medi a sa a kgole mpa. Monna ge a tlo thaba ke ge mosadi a bēlēga bana. Ke mokgwa owe barego setlhare se gola ka dithabi.

Go kwella.

Monna a tšhama ma a kwella dingakeng gore molato wa mosadi wa gagwe keng. Dingaka tšha motšha gore mosadi a na bolwetšhi o swere ke modimo wa papagwe, sepelang lo phasa, o tla bona mosadi a kgola mpa. Ge la e be ba sa bini nku ebe le tlaya ka yōna badimo, bjale ka gobane ke ba binaku, go nyakega kgomo e ntso.

Monna a boēla gae.

71. Monna a fitlha a botšha mosadi, ke moka ba tloga ka babedi ba fitlha ba botšha batswadi ba mosadi. Batswadi bare dia kwala, bjale rena a rena sé-tswarō, ge o le naso o ka thuša. Monna a seke a ba fetola, a tlhwa mowe, ka meriti a boēla gae. A bolabola le mosadi wa gagwe gore kgomo a e gona ke na le dinku fēla, ka go rialo mowe motho o loba ka ne a nago naso, phiri mošate ba bega.

/Mmela.....

Mmela.

A tsibiša ba ga makgolo wa gagwe gore ba êne mmela ka tsatši la gore. Ba ile ba dira bjale, ba gopotšhe gore o hwetšhane kgomo. A goma a ba tsibiša letsatši la go tlhobclêla, ke moka mowe yo mongwe le yo mongwe wa tseba gore bjalewa bo tla nwewa neng.

Go ômêla.

Tsatši lewe ba ômêlago, monna a tlêma nku, a ya nayô gaga makgolo wa gagwe, e rile ge ba etiša ba kwa nku e lla, ba thoma go makala, monna a fihla a etlema kgorong a tsena ka lapeng le mosadi wa gagwe. Bare go yêna o diretšheng ge o tliša nku o tseba gore re bina yôna, a re ke ile ke nyakêla kgomo a ka e bona.

Bana.

Bana gamôgô le rena batswadi a riji ke mothopô, Mokgonyana a re baga makgolo, phiri mošate ba bega, ka go riale mowe, phiri ga e lewe, ba no tšhea ba e latlha ya ja ke dimpja, ke gona ba lle.

72.

Leloko.

Leloko la ga Moyene la tsogêla motseng owe ba swanetšhego go kopana go ôna, gamôgô le bana ba bona. Ge ba tsena ka kgôrô ba hwetšhana nku e tlemilwe. Dipelo tšha bona tšha thoma go lapa.

Badimong.

Bana ba feta lekgadi ya bona ba leba mowe lebitla le mong Moyene a koma le nago gona. A fa badimo metsi matlhapêla, bana ba tlhapa diatla tša bona ba bclêla gore badimo lalang. Ke moka ba fetšha, bana ba boêla ka gae.

Gp ganetšhana.

Ba bagolo ba ganetšhana, bare go kaone ge leka fo phasa ka matlhatswa leselo, nku e ka fiwa badimo bjang rena re sa ji, badimo ke bana, ebe ba swanetšhe gore selo sewe re ba fago ba jê le bana, lehomgo go bjale ka ge eka ro bolaya mpja mabitleng gore badimo ba jê, ele gore ba hwile ba sa ji mpja.

Môya ya badimo.

Meôya ya badimo le yôna, e bjale e a ganetšhana, e tsene ka dipelong tšha batho gamôgô le nkung ela ba yago go e tllhabêla badimo.

73.

Kwanô.

Mowe kganetšhanong ya bona, ba ba ba kwana gore ba yo tlhaba nku. Ba gôga nku ba ya nayô badimong, ba fitlha ba e tlema kgole-nyana le lebitla. Ka moka ba dula fase, mosadi wa Mašumu le kgadi ya ga Moyene ba fitlha ba kwatama lebitleng.

Go bega.

Kgadi ya thôma go bega badimo gore re tlišitšhe ngwana wa lena šo, mo mahlong a lena, re mofile ba ga Mašumu ba ri file dikgomo, lehono lena le belašlang, re motlišitšhe mo mahlong a lena ka serômô, ka sôna re re badimo lalang, ngwana wa lena a hwetšhane sewe basadi ba bangwê ba sehwetšhanago.

Go bolaya.

Ba gôga nku, ba e iša lebitleng, ke moka ba e bolaya, madi a nku utšhela lebitla, nku ya hwa, ba e bea fase. Ge ba sa dutšî ba le mo kgakanegong ya gore bjale ba swanetšhe go dira bjang. Motlholo, nku ya tsoga ya sepela, ya ya ya hwa kowa ba goba ba e tlemile, ke moka ba palakana.

74.

Mosadi.

Mosadi a ka a hwetšhana mpa, badimo ba galefa kudu go feta pele, bana ba thoma go tswenya ke malwetšhi, ka baka la go šilafatšha badimo. Ba ga Moyene ba ba ba nyakêla kgomo ka pela, ba boêla gorapêla badimo, yaba gona badimo ba robala. Mosadi wa Mašumu a hwetšhana mpa.

Batho fêla.

Batho ba šele, bawe ba sa binigo nku ba rwala nku ela, baya ba tswia, ba ija kgole le motse wa ga Moyene le badimong ba ga Moyene. Sewe bagologolo ba rego se a ila ke nnete se a ila. Nku ka kgôfô ya ga Moyene a e tshene.

Merapelong badimong.

Batho bawe ba yago ba ntšha ke ditaola ke bona bawe ba swanetšhego go rapela. Ka mehla ngaka e swanetshe go tlhaloša gore go thome mokete ka morago mokete, bjale bjale ka go šiedišana. Go phasa a se boloi, wa gopola gore bare ke dire taba e, ba dira gore ke nna yowe ke loyago, bjale ka batho ba matšhatšhi a ba re ke gore nna ke a loya, awa môya wa badimo o kwana le merapêlô ya gago. Ke gobane gwa phasa yowe ditaola di sa mogopolago, badimo ba tlatšhwêla pele le dipelaêlô.

75/Ba-phasi.....

75.

Ba-phasi.

Ditaola ga dikgone go bolêla motho ka leina, dikgona fêla go ntšha motho ka mothopô. Molaudi yêna o tla tseba gore dire mokete. Gore ke nnete dira mokete ba swanetše go ôlla ditlhako ba ditšhele gape, ba bolêla leina la motho yowe, ke moka di dumêle, bjale bjale, yowe diago tšha mogana ke moka a sa tsena.

Dikgadi le makgolo wa bana.

Ba-phasi ka metlha ke dikgadi le makgolo wa bana, ka gobane memôya ya bona ge e belaêla ka se seng, memôya ya badimo e kwana nabo. Sewe ba se belaêlago sa dirêga, ka gobane motho yo a phelago le yêna môya wa gagwe wa pelaêlo o tsentšha bolwetšhi baneng.

Ga ba phase ka molomo fêla.

Motho yowe a fokolago ke bana, go belaêla, motho yo a phelago, o swanetše go dira mapoto a phufutšha, a ba bitha ba tlilo phasa ka ôna gore mare a bona a tšhwe ka ganong. Ka morago, ga modirô owe ke moka ba nwe phufutšha ewe ba tloge ba thabile badimo le bona ba tla thaba.

76.

Mphô ya badimo.

Mphô ena ya badimo a go fo ntšha motho yo mongwê le yo mongwê, ena le motho yowe e mo lebaneng go ntšha. Mošupi yowe a šupago gore go ntšha mokete ke tšhona ditaola, yowe dimušupago o swanetše go ntšha. Ge dišupile makgolo wa bana, go ntšha yêna goba batswadi ba bana go ntšha bona.

Makgolo.

Ba ga makgolo wa gago ge ba sena selo, wena mokgonyana o fo ntšha, wa lekella ba ga makgolo wa gago. Ge ba kgopêla kgomo ewe ba kgopêla bare e tla boya, empa ba ka seke ba e buiša, ya ya bogweng a e sa boya. Bona ge ba iša selo sewe badimong ba tla se iša ka leina la bona.

Go kôlota.

Ge motho e le tšhuwana, a sena sa go rapêla badimo ka sôna, o swanetše go tšhama a kolota, selo sa go kôlôtêla modirô wa mohuta owe a ba kone motho. Go phala ge o kôlôtêla go lefa molato, go kôlota mowe, a no tšhama o kôlota bathong ka moka, o kôlota ga le loko la geno. Ge o se bone o phakiše o fe mong wa sôna, a seke a go rera ka gobane badimo ba ka go bona phôšô gore o ba file

/o sa rate.....

77. o sa rate. Mong wa selo sewe pelaêlô ya gagwe, badimo ba e amogêla, ka baka la gore o go thušitšhe o hwetšhane matlhatse, o gana naô, mowe go bontšha galago gore sa gago o be o ka seke wa fa badimo.

Ntwa.

Badimo, pele ga gore dira di tšhwe die ntweng, ba swanetšhe go bega bana, go badimo gore bana ba gago ba tšhwa ba ya marumung, ka go rialo mowe o ba fe maatla a gore ba fenye dira. Motho yowe a begago dira o swanetšhe go bolêla ke ditaola.

Dira.

Monna yo mongwê le yo mongwê, o swanetšhe go bega badimo ba gabo gore mowe a yago babe naê. Diôse o ile a gana ge morena Tima-mogolo a motšha gore o seke wa dira gore dira ditšhwe ka ntwaya ya Bokgaga. A gana, a tšhwa le dira a ya ntweng, môya wa kgoši wa šala o belaêla, gore o bolaiša lešaba ka baka la motlabo. Ka gobane o be a dula le Ngwana-Mohuba.

Diôse.

Môya wa badimo wa kwana le môya wa morena Tima-mogolo. Môya wa badimo wa tšhwa Diôse, manaba a ya a molaya. Motho yo mogolo a ganetšhwi.

78.

Tsietsing le mathateng.

Ga gona motho le ka o tee, yowe a ka tsebago gore badimo ba ba belaelago ke basenna goba ba sesadi, ka ntle le ditaola, ke tšhona tšhewe di bolelago, gore motho o swanetšhe go rapêla badimo ba gore ka gobane mohu wa gore wa belaêla.

Basadi.

Basadi ba tsena kgorong ya gore ka baka la dikgomo, ka go rialo a ka seke a tsogaša badimo ka maatla. Monna ke kokwana, ya motse, ke yêna yowe a swanetšhego go rapediwa, mowe mathateng awe motho a nago naô, badimo ba basadi le bona ba ba gopola mowe merapelong.

Badimo ba sesadi.

Ka gobane memôya wa bahu, e ya kopana, gomong wa bono mopi wa dilô ka moka, ge gona le se a se belaelago lefaseng, môya wa gagwe o swanetšhe go kwiwa. Ke motswadi, e bile ke yêna moledi yo mogolo. Monna o fo kgona go dira fêla, a kgone go tlohkômšela bana, ka gobane a hwetšhana mago a budule o jêla ka ganong. Mosadi ore go ja, a mangwe a fwala o fa bana.

79/Môya wa badimo.....

Môya wa badimo ba sesadi.

79 Môya wa bona kudu kudu, o tsena ditlogolong. Monna wa ga Mohlabe o wa tloga o tšhea mosadi ga Pôpêla, mosadi o bêtêga bana, bana bawe ke ditlogolo tšha ga Pôpêla. Makgolo wa bana bawe ge a be-lašla, o hlagišetšha bana malwetšhi a go sefele.

Go laola.

Ge mong wa bana a tšhama a laola ke moka ditaola dia laudiša, makgolo ge a phela ke tia magaba, makgolo wa semage a phela ke tia magaba, ge ba hwile ke tia badimo. Ke gore go belašla ba tswadi ba mosadi wa gago.

Magaba.

Ge eke bo makgolo wa ngwana, ka moka ga bona ba hwile, môya wa bona wa belašla, ka baka la gore ba lle dikgomo tšha moredi wa bona, ba ba kone. Badimo ba bo leloko la bo mosadi ba tsena ka kgôrô ya ga Mohlabe ka baka la ngwana wa bona.

Moopa.*

Ke tlhalušitšhe ditaba tšha bo-opa mabapi le baga Moyene le ba ga Mašumu. Ke ngwala gape ka baka la dipelašlô tšha batho ba bo leloko la bo mosadi ba phelago.

80.

Magaba a ba ba phelago.

Monyadi, ge a kare a nyala ngwana wa motho a seke a kgodiša batswadi, ba ba ba mofa mosadi wa gagwe. Ba mofile fêla ka molaô o orego ba tšhešlani ke ba ratane. Monyala ka pedi o nyala wa gagwe, dipelo tšha bona di šesu tšha lokologa.

Miki.

Monna o tla beka mosadi a foya a dula naš, ba folebeletšhana le mosadi. Go lebeletšhana, ke gore ge ba e tšhwa modirong ba lapile ga gona motho yo a tla go roka yo mongwe, ka gore monna e tlarego mosadi nkgele metsi, mosadi a re ke lapile le wena sepela o kga. Monna bjale ka ge ele monna o iša seatla wa tia, ke moka ba alwa.

Mofedi.

Mong wa mosadi ge a tšhama a nyakêla ngaka ya go bôfêla mosadi, mofedi o tla botšha monna, gore mosadi a ka belega bjale o swere ke batswadi ba gagwe. A waka wa fetšha go nyala, o swanetšhe gore o bitšhe bona, batle ba phase ngwana wa bona, ke gona o tlogo bona mosadi a fetoga.

81/Go phasa.....

81.

Go phasa.

Motswadi wa mosadi ge a tlile a phasa, ke moka o tla bona mosadi a kgola mpa. Mokgwa wa go phasa, ke yona ngaka e swanetshe go go botsha gore ba swanetshe go phasa kang. Ge ba phasa ka pudi ba phasa ka yona, ke molaog gore mosadi a dire phufutsha, ba tla nwa ka morago ga modiro owa wa go phasa.

Pelaêlô ya motho yo a phelago.

Taba ena ya gore motho yo a phelago a belaêla, a se bohlole, ke molaog wa bagologolo, ba hwile ba dira. Ge motho a belaêla o fêla a tsentsha le badimo mowe pelaelong ya gagwe, a re ge eke ke nnete badimo ba o kwa sellô sa ka, e ke go kaba ka mokgwa wa gore, bošego le mosegare a sa robale ka taba ewe, badimo batlaba ba mo kwela ba tsena mowe tabe ewe a belaêlago ka yona.

Melaedi.

Melaedi, ke yona yowe a swanetshego, go phasa, badimo, a ba diog tsena, ba rapile ke melaedi. Ke yona, moêta pele ke mowe ba gologolo barego, moloi wa kgôrô ešele a ka seke a tsena kgorong e ngwe, o tsentsha ke moloi wa ka gae.

82.

Go repana.

Taba ya go repana, ke baloi, ke gohane ge batho ba ka dula ba repana motho, baloi ba tlabo ba bakwa ba tsena ka gare. Ge ba eya mokomeng, ke moka mokome e tia moloi, gamogog le batho ba la ba goba, ba dula ba repana.

Tlhalogog

Mokome, o tla ba tlhalogotsha, gore lena ke le tia fêla ka baka la gore baloi, le badimo ba tsena ka baka la serapanog sa lena, gela ebe e se ka baka lewe badimo ebe ba sena taba, le baloi ebe baka seke ba tsena.

Kgafa molato.

Ba repani, ba swanetshe go ntsha kgafa molato, yo mongwe le yo mongwe wa ba repani, o ntsha kgomo kgomo, molato wa feta le molai. Molai o swanetshe go ntsha lesome la dikgomo, ke yona tlhogog ya motho.

Go tshea mosadi.

Gona le maloko a mangwe, awe badimo ba ona, ge ngwana wa bona a tshereke ke leloko le lengwe, ba sa nyakego gore ditlogolwana tsha bona direlwa maina a bo monna, maina ba nyakago a leloko la bo mosadi.

83/Go belaga.....

83.

Go bēlēga.

Mosadi a bēlēga ngwana, ba morēla leina la bo leloko la monna, ka baka lewe badimo ba sa ratego leina lewe, ngwana ba swanetšhe go mitšha. Ge a eya dingakeng, ke moka dingaka tšho bola gore ge mosadi a ka gona a kgola mpa, o bitšhe makgolo wa ngwana a tle a morēlē leina la leloko la bo makgolo wa gagwe. Ngwana ga loiwa ke ka baka la gore. le moretšhe leina lewe badimo ba sa nyakego le bitšhiwa lefaseng, e kabe le morēle leina la bo mokgolo wa gagwe.

Mophasi.

Mophasi, o swanetšhe gore ge a phasa, a gopola maina a batho ba gabo ba bogologolo, ka moka bawe maina a bona ba sa bagopolago. Ka go riale mowe ke gore maina a bahu a lebalwe, bawe ba sa tsebego ke gona ba tla a tsebago, ge ba o kwa mophasi a phasa. Ge ele yo monyana a sa tsebe ga botse, mokgekolo yo mogolo o swanetšhe goba kgaufsi gore a fele a ba eletšha maina a bawe a ba lebetšhego.

Go rēla ga maina.

84.

Maina, goba matswalō, ngwana o re go bēlēga, ba duleli ba rēla ngwana leina. Ge ngwana a gana leina, ba fo bona ka gore o lala alla bošego. Motswadi wa ngwana ge a tšhama a laole, ditaola ke tšhōna tšhewe di swanetšhego go motšha gore, ngwana o gana leina, le swanetšhe go mo rēla leina le lengwe la wa geno yo a hwilego le tla bona ngwana a robala, ke moka.

Go laolela.

Ngala ke moka e tla butšhiša maina a bagabo ngwana, ba thoma go laolēla leina le lengwe le lengwe go fitlhēla ditaola di dumēla leina le lengwe la mohu, ke moka ba yo mo rēla. Ke moka batla kwa ngwana a sa lala a lla. Ke leina lewe la goba le nyaka ke badimo.

Matswalō a bana.

Matswalō a bana, ngwana o re go bēlēga, a thōma a dula ka ngwakong, a re kowa a gotšhe ba kgona ba montšhetšha kgakala. Mamontšha tšhatšhi go sena maru, ke moka ba tsoga naē e sale gosasa ba tsogōla naē methateng.

Mothato.

85. Go ya mmago mosadi le mmago monna le mokgekolo yo mongolo gamōgō le mmago ngwana. Ba ya ba rwele letsoku le mahura, ba yo fitlha mowe gonago le kōta ya goona, ke moka ba e thala ka letsoku, ba dira sefapanō, ba mokwaedīša. /Go bōga.....

Go bega.

Ba yo bega badimo, mowe mothateng, ba bala maina a bahu ka moka, bare ngwana su, o tshwetšhe kgakala, bo mokete le bo mokete, re a le bega gore e be kgogo ya rera e re tlhêllê. Mothate o la ke kôta ya go ôma, ke gore o supa gore ke mohu.

Puruwetšhê.

Ka lebalana la kgwedi ya bobedi, ke moka ba bega ngwana ga makgolo wa gagwe, mokgolo wa gagwe ke kgwedi. Mmago ngwana o dira mapoto a phufutšha le ditlhaku tšha tšhama.

Dikgarebe.

Ka mabanyana, ke moka dikgarebe, ge kgwedi ele lebalana, ke moka, ba tšhea ngwana, ba ya naê mokgobeng, ba yo puruwetšha ngwana, bare puruwee, bôna makgolo wa go solaa, puruwee bôna makgolo wa go solaa bjale bjale, ba dira ba moskgêla godimo, ba goma ba moswara ba mošupa makgolo wa gagwe. Ke molaê wa bogologolo, ngwana yo mongwe le yo mongwe ba dira bjale.

86.

Mênô.

Ge ngwana a thoma go mela mênô, mmago ngwana o swanetšhe go êna mela, ke moka a dira bjalwa, ka bjalwa bjowe o bega makgolo wa ngwana gore ngwana o metšhe mênô. Ke molaê wa gore ngwana o kgaufsi le go tšhwa matlhalagading. Ke molaê wa bogologolo. Ba matšhatšhi a bo lehono a ba sa o dira, owe ba o dirago ke wa go isa ngwana mothateng.

Khudugê.

Motho ge a khuduga, gona le moto owe a myakago go aga gona, o swanetšhe gore pele ga gore a khudugê, a tšhamê a laolêla mowe a swanetšhego go dula gona. Molala owe o mokgathilego a swanêla go botšha motho gore ko dula ga gore ka gobane ba ka mošta pele.

Go laêla.

Ge a tloga mowe a goba a dutšhi o swanetšhe go laêla bala a goba a dula nabô ka bo thakga. Ge ba mutšhiša gore o dula kae, ke moka o ba supa go šele. Ba tlofê bôna motlhang owe a go gago lešaša, ke moka mollô o thuka.

Motse.

87. Ge agile motse o fedile, ke gona bjale a špêlago thitidikwana lapeng la mosadi yo mogolo, a bega badimo gore mola ke tlogile lehono ke dula mo le sêke la makalê, kere bo mokete le bo mokete. Ke moka
bale o dutšhi /Dithokole

Dithokola.

Leloko le lengwe le le lengwe lena le dithokola, bjale, dina le motho yo di molebanego. Ge a godile ba mo apeša ka molaō, ba swanetšhe gore bayo laolēla, ditaola ke tšhōna tšhewe diswanetšhe go ba botšha gore o swanetšhe go apeša ke mang, le gore o swanetšhe go apešwa kang.

Bjalwa.

Mmago ngwana yowe a swanetšheng go apešwa tokola ewe o swanetšhe go dira bjalwa, ke moka ba bitšhē motho yowe arilego ke ditaola, a tle go apeša ngwana thokola. Moapeši ore go fitlha ke moka ba motšha gore,, re go bitšhetšha taba ya mohuta o, a lala mowe motseng owe, gosasa ke moka a tsogēla go bega badimo.

Badimo.

Badimo ba bigiwa ka ditheba e sale gosasa, ke moka a peša ngwana phetha pele ga badimo. Ke moka go fedile, ba bošla ka gae, go nwewa mabjalwa molato a o gona. Ge ele batho ba bagolo go bolaiwa dikgomo.

88.

Magotšhane Mašumu.

Magotšhane ke kgoši ya ga Mašumu, papage ke Motabea, o ile ge a e hwa a šia pheta ya thaga, le yēna o no hwetšhana ele pheta ya bagologolo ba hwile ba išile. Pheta ewe ele bane yēna Magotšhane.

Motlhang a pešiwago.

Ditaola diile tšha bolēla gore o swanetšhe go a pešwa ka nku e ntšu, apeše ke kgadi, ba ile, ba tsibiša ba Makhutšhwi le ba ga Mame-tšha, ka lona tšhatšhi lewe a pešiwago ka lona, ba ile ba kopana ka moka ba rapiwa, gamōgō le ba ga Motlhabe. Kgadi ya motse ya tsogēla le Magotšhane mabitleng, a fitlha a bega badimo, gamōgō le nku, ba e bolaēla mabitleng, ba ja ba e fetšha.

Ka gae.

Ge ba bošla ka gae, ba hwetšhana gore lešaba le a kgobakana, ba tlhaba kgomo tšhe pedi, tšhewe a se tšha badimo ke tšha lešaba lewe le tlilogo bōna kgoši ya ga Mašumu ga e apere pheta ya taga.

Lešaba.

89. Lešaba ka moka ga le kgobakane, ke moka moledi a bolēla gore lešaba ka moka le swanetšhe go ya kakgorong gore le kgone go bōna ngwana yowe a pešitšhwego pheta ya thaga, ba ya ka kgorōng ke moka a fitlha a dula gare ga bona batho ka moka ba mona.

/Setulo.....

Setulô.

E be ele lebaka la gagwe gore a dule setulong, Ke moka ba thakgoga ba molaya ka mokgwa owe a swanetshego go swara batho ka ôna. Ka moragô ga ditaô, ke moka ba rotolêla mabjalwa, a tlala kgôrô, ba nwa, yaba le thabô le legoio.

Dinama.

Ka morago ga mo ba feditšhe gonwa mabjalwa a la a go rotolêla, ke moka ba e nola dinama, ba ja tšhona, ke motlhakotšhô wa bjalwa, ke moka ba goma ba rotolêla mabjalwa a mangwê kgorong, ge ba tloga mowe mongwê a lašle mongwê ba nwele ba hoše.

Go selebane.

Motho a ka fore a sa lebana ke tokola, yaba badimo ba nyaka gore e mo lebane, o swanetshe go e hwetšhana. O hwetšhana ka tsela e, môya wa badimo o modira gore a babje, dingaka di leke ka go mofa ditlhare empa molwetšhi a seke a fola. Mafelong ba tlabane ba hwetšhana ngaka e eba botšhago, nnete, yare ngwana go babja gona wa baja, fêla badimo ba 90. belaêla, mohu wa gore, o belaêla gore le swanetshe go mofa thokola, le tla bôna ngwana a fôla. Goba ke lerumô, ba swanetshe gore ba bege badimo gore selo sela ngwana yola re a mofa a be le bophelo. Ke moka o tla bona ngwana a fôla.

Selo sefe le sefe.

Selo sewe badimo ba nyakago gore ba fe ngwana, bjale ka ge ele batho bawe elego bahu, a re bolabôle, nabô, bona ba kgona go bolabola le rena, empa rena ba phelago a re ba bone, re bile a rekwe le gore ba bolabola. Sewe badimo ba nyakago go fa ngwana yo mongwe, ba mo tsena ka bolwetsi, ditaolale tšhona ke marapô a dilô tšha gohwa, môya wa badimo o ga tšhona ke tšhona tšhewe di swanetshego go le botšha gore le swanetshe go dira bjale, mohu wa gore o belaêla ka gore, ke moka ba dira mowe wa bôna motho a fôla.

Dinkgô tšha pula.

Ge motho goba kgoši e ka hwa, ngwana wa gagwe e sale yo monyana, a sešu a mošupa dinkgô tšha pula. Môya wa badimo o swanetshe go goma o tsene ngwaneng yowe a swanetshego go fiwa manaka a puša. Ka metlha môya wa badimo o tsena mothong ka bolwetšhi.

91/Molaudiwa.....

91.

Molaudiwa.

Ge molaudiwa a tshama a ekwa gore molato wa molwetshi keng, ke moka ngaka e motsha gore molato, badimo ba belaêla gore ngwana a supiwê dinkgô tsha pula. Ngaka e tla ba botsha ka mokgwa owe ba swanetshago go ya ka ôna le gore ba swanetshago go tlabang pele ga gore ba diswabelle. Ge ba ile ba dira ka mokgwa owe ngaka e boletshago ka ôna, o tla bôna molwetshi a fôla.

Motlhokômedi wa dinkgô.

Motlhokômedi wa dinkgô, ke yêna yowe bahu ba laetshago yêna, goba yowe badimo ba go nyaka go fa yêna. Motho fêla ge a kaya le tla bôna a boya a fetugile mmala bjale ka leôbu. Ngwana owe tsha dikomeng a re dikôma ke tshabô.

Dinkgô tsha pula.

Dinkgô tsha pula, a di dule ka ngwakong, di dula maribeng, mowe leribeng lewe o ka seke wa ya, ka ntle le motho yowe a filwego. Go dula nôga e kgolo kudu, ge o ka nore o sepela, ya bôna o e ya theko ya nthse, o tla bôna e eme. Ka pele, ke moka o thôma go tshaba. Go loma gona a e lome motho, e notshoêa fêla.

92.

Mmoloki.

Mmoloki, le yêna a ka seke a fore ke laetshwe, ke moka a fotloga a ya, pele o swanetshago a hupe, a kgone a eya. Le yôna kgoši e mphsa, lege papagwe a ile ge a e hwa a ba a mo laetshago, pele ga gore a ya o swanetshago go ya ngakeng, ke moka ngaka e motshago gore o swanetshago go ya ka mokgwa mang.

Badimo.

Ge a ka fore, nna ke laetshwe a foya, a ka seke a loka, motlhomong o boya a tshaba, mogongwê a tlaêla. Ka baka la gore mogogwe badimo e be banyaka gore a ê a swere, goba a ba tsibiš pele. Go foya ke gore o nyatshitshê badimo o gopola gore dilô ke tsha gago, o lebetshago o filwe.

Thatô ya badimo.

Badimo ba tsibiša batho, thatô ya bôna, ka mekgwa ewe e setshago e tlhalušitshwe ka matlakaleng a ka godimo. Bjale ka maina awe, ba dule-di ba ka rêlago ngwana leina, ke moka yaba badimo a ba le rate, ba swanetshago relolla ngwana leina, ba morêlê lewe le nyakago ke badimo.

93/Ke têlô ya badimo.....

93. Ke tšlō ya badimo go ditlogolo.

Ketšlō ya badimo go ditlogolwana tšha bona, badimo ba etšela motho bošego kowa a robetšhe ke moka ba fitlha ba bolabola naš, memōya ya bolabudišana, empa mōya wa motho yo a phelago o swanetšhe go tšhaba mōya wa mohu, ka gobane kgopolo e tla fitlha ga mōya wa yola wa go phela gore motho yo ke a mōne ke mokete, empa o hwile lehomo go diregile bjang.

Go e thimula.

Ka moswana molori o swanetšhe gore go tsoga, ke moka a e thimula, ke gore mōya wa badimo o tšhwile, a tlhoka go e thimula, o tla tsena ke bolwetšhi, ka gobane sewe badimo ba goba ba motšha o swanetšhe gore a se dirš.

Bohlōla.

Badimo ba šupa motho, ka se batana, sewe se tla tlhagago, bjale ka dinōga, eseng dinōgana, dinōga tšhe dikgolo, bjale ka mapalekōkōtlō o a ile a o tsene ka ngwakong, wa o bona ka ngwakong o rwele se o se rwelego, ka moswana o tla kwa bare motho a gona wa leloko la geno. Go bontšhagala gore mapalekōkōtlō ebe ele morumiwa yo a rumilego ke badimo gore ba yo tsibiša mong wa motse owe.

94. Go tihēla badimo.

Go tibēla badimo, ke gore motho o swanetšhe go ba tlhompha, selo se sengwe le se sengwē, sewe a se jago a seke a ba kona o swanetšhe go fēla a ba bega, medimo e tla mo leballa, ke gore mōya wa badimo o ka seke wa tla ka bogale, o tla motlela ka mokgwa wa go mofa matlhatse.

Modirō o mongwē le o mongwē.

Modirō o mongwē le o mongwē o ba bege ba tla go thuša, wa bōna modirō wa gago o tšhwela pele, lehumo le kitima ga le tsena go wena, ka go rialp mowe o seke wa lebala gore dilō ka moka a o diri ka mastla a gago, ke maatla a badimo, o fēlš o ba leboga lebaka ka moka.

Modimo o mogolo.

Badimo ke memōya ya batho bawe ba hwilego. Mokgalabje Semukgisi Morei, yowe mphathō wa gagwe elego Makwa, o belegile ga Mokgotho, o tllile mo nageng e esale lesogana. Badimo ke bahu, ba ba hwilego, gona le modimo owe barego Hubeane (Huwane), modimo owe e šuke o bōna ke motho.

95.

Hubeane.

Bagologolo, ba bolela gore, Hubeane ke yêna yowe a tlhodilego dilô ka moka gore dibe gôna lefaseng, batho ba tlhodile ke yêna, diphôôfôlô, ditlhare, dinoka, dithaba le digagabi ka moka gamôgô le dirurubele.

Hubeane.

Modimo ona Hubeane, re phela naê, mo lefaseng, ka setšwantšho sa gagwe, ele go morithi wa motho, morithi o fô o bôna ka matlhô, empa o ka seke wa o tia goba go tswara. Go bjale ka môya wa motho, o ka seke wa o bôna môya wa bophelo, lege motho a ehwa wa bôna môya o e tšhwa o ka seke wa o tswara ge le morithi ôna o ka seke wa o bôna le motlogôlô wa ôna, o tla fo bôna ge o sa bone morithi o wa wa mohu.

Morithi.

Morithi ke modiši wa motho yo mongwê le yo mongwê, le môya ke modiši wa gago, Ge o dira modirô o mobe, môya wa Hubeane o tla gana, môya o mobe o tla go gapeletšha gore dira. Wena motho o bôna ka matlhô a gago, gore a ke bone ke motho. Badiši ba gago ba go bôna bawe yo mongwê wa bona a bilego a go ganetšha, morithi a o bolele selo, ge o inama o dira le ôna wa dira.

96.

Motho a bolaiwi.

O seke wa re ge o bolaya motho wa re motho a mpone, di êma mere dia go bôna. Diêma mere ke bôna badiši ba gago. Bošego o ka seke wa robala, pelo ya gago e tla lala ele botlhokong, le motladimulôgô e tlabane megolo. Motho yowe o robetšhego naê o tlabane kwa modirô owe o dirilego ka moswana a tsoga a bolêla mokgwa owe o letšhego o dira.

Tôfô.

Mmolai, mmolai mowe torong ya gagwe, o tla lôra, a bolêla ka mokgwa owe a goba a bolaya motho, a bolêla le ka mokgwa owe molaiwa a goba a rapêla ka ôna. Lege a mo ganetšha go bolabola le dithapêlô tšha gagwe. O lora a le bjale, môya le morithi wa molaiwa o setšhe o le ga mong wa ôna elege Hubeane, o butšhišhiwa gore molato wa gago keng, o bolêla ge a sena molato.

Molaô a o dumele go bolaya motho.

Molaô, a o dumele go bolaya motho a sena molato, ke molaô wa bagologolo, badimo ba tla go tlela bošego go go athudišha gore molato

/wa motho keng.....

wa motho keng, ke moka molai a thōma go fafatla, ba tla go tlogela o le bjale, yowe a goba a robetšhe naš ka moswana ge a tsoga a bolšla, 97. matlhong a molai o tla bōna ana le morithi. Batho bawe e tlabane ele ba gabo, ba tla leka ka maatla go mipa bobane.

Dikgoši tšha kgale.

Dikgoši tšha kgale, ebe dina le batho bare ke dikgotla-batho, ba bōna motho a le noši ebe ba mo šupa ka monwana wa tšhoba ke moka motho a sa kgona le go tšhaba, wa tlaela ke moka ba mo swarē ba mošene le leme gore a seke a kgona go kgoella, ba mo rwale ba mošene mošate. A ba tsene naš ka kgorong, ba mouta lefokeng ke moka ba bangwē ba yo bega kgoši gore kgogo elane bone.

Kgoši le dikgotla-batho.

Kgoši ke moka e tloga le dikgotla-batho, baya le motho yowe ka dinkgong tšha pula ba yo molaya, madi a gagwe ba foka manaka a pula. Ba molaya mowe gonago le phōrōrō, mowe metsi a ntshe a nago le lešata le lentšhi, motho a ka seke go a kwa selo. Kgoši e romeletšha batho gore ba molaya. Ge letšhatšhi le dikela ke moka gona pula e kgolo ya go tlatšha dinoka.

Go foraforantšhetšha batho.

Dikgopolo tšha batho, ge ba dutšhi ba mo nyakela, ka gobane ge 98. ba sa mone ba swanetšhe go bega kgoši, ke moka kgoši yare meetsi a faletšhe kudu, motho a sebe a tšhere ke dinoka, ke moka ba kitima le dinoka ba seke ba mōna, ke moka motho o lobile.

Ba bolai.

Motho yowe a ilego a molaya, o tla mokwa mošego a lala a fafatla. Ka go riale mowe, ge batswadi goba beng ba motho ge ba ka tšhwa baya dingakeng, dingaka tšha bōna gore modirō, o tšhwa le kgoši, ba bolšla fēla gore o bitšhitšhe ke badimo. Kgoši a e tii ke ngaka le bona dingaka o kwa bare, ke laola mošabi a ke laole kgoši e dutšhi mobung wa yōna. Modimo era metsi a we modimo wa go dira gore pula ene, ka baka la gore ga gona motho yowe e ka meyago molato.

Hubeana.

Gona le kgolo e kgolo ya gore modimo o mogolo o gona, o dula le godimong mowe mōya le morithi wa mohu o rego go tloga wa ya gona go bopa dithaba. O bonana le bahu, dipelašlō tšha bahu, dikwa ke ōna,

/ke moka ba ba.....

ke moka ba ba phelago, ba rapela badimo, ba-dimo ba bega ôna dithapêlô ba kgona ba ba leballa. Hubeane ke kgoši e kgolo ya bahu. Ke modimo 99. o mogolo ka mokgwa owe o bupilego dilô tšha lefase.

Medirô e mebe.

Medirô e mebe, medirô e mebe ya sephiri sewe batho ba sa se tsebego bjale ka go ntšha mpa, ke modirô owe o no dirago ke batho ba babedi fêla. Sepipimpi re apa kgôrômêla kguta marama re hwa nayô.

Go ntšha mpa.

Go ntšha mpa ke sebe se segolo gagolo, modimo gamôgô le badimo a ba rate, ka baka la gore, ba bolaille madi a senago molato. Moya wa madi awe, le morithi wa ôna o wa phakiša wa bošla go mong wa ôna. Modimo o tlabo o šetshe o bone gore lefaseng ba dirile sebe. Ke moka lefase la thoma goba le mokgwa.

Mokgwa.

Mokgwa owe o bolêlwago, ke gore modimo o tla tlhagiša diphefô le kômêlêlô, mowe ba niši ba pula ba ka lekago bjang le bjang ba seke ba thuša selo. Go fitlhêla ba eya ngakeng, ngaka yo bolêla gore, gona le mosadi wa go bina sa gore o ntšhitšhe mpa. Ba mo nyakišiša ba mōna a lefa, ke gona modimo o tla ba fago pula, ka baka la gore modire bobo 100. o bonetšhe. Ge modimo o ka seke wa dira bjale batho ebe ba ka fo sinye ka buntšhi, bare a ba nonwe, ka nnete ba seke ba bonwa. O bile o file batho ba bangwê botlhale bja gore ba kgone go bolabodiša marapô a diphôôfôlô tšha go hwa.

Melaô.

Melaô ka moka ewe elego mo lefaseng, e beile ke yêna, motho yowe a nyatšhago melaô ya bagologolo, wa senyatšha, ka gobane badimo ba swanetšhe go mokona matlhatse. Badimo ba phela le yêna mopi wa lefase, ba kgona go boledišana naê, ke moka a ba kwa. Ke molaô go tlhompha melaô ya bagologolo le wena o tlabo le ka tlego lefaseng.

Moletšhe o phefô.

Moletšhe o phefô, o kgaufsi le setalataleng ka fase ga thaba ya ngopelle. Molete o we bare o fo dula o duma, ke mowe phefô e tšhwago nthse. Mothokomedi wa molete owe ke ba ga Pôpêla ka baka la gore ke ke bona ba bagolo, ke batswadi ba šikgoši, bjale dikgoši ke batlogolo 101. ba bona. Ngwaga o mongwê le o mongwê ba swanetšhe go tswalla molete o ka merapêlô, gore phego ya seke ya ba buima.

/Medimo e mengwe.....

Medimo e mengwê e e sego ya batho.

Go ila gona le mathekô a mangwê awe a ilago bjale ka Maifô le se fateng sa mphatlhaneng, gona mowe bare go aila. Maifô bare ke lekilêla, sefateng sa mphatlhaneng bare ke lekilelanyana.

Lebaka la go ila.

Maifô, bare ke lekilela, ka baka la gore ge motho a ka lema nthse ka morago ga punô ya mabêlê o swanetšhe go hwa. Bare motho yo mongwê wa bogologolo o ile a lema a bolaya mabêlê a mantšhi, ka morago ga punô ke moka a hwa, ba makala fêla ka gore mabêlê a ba a mo tlholla gore o tla hwa.

Mosadi wa gagwe.

102. Selemo sa fitlha mosadi wa gagwe a ya a lema, le yêna a buduša mabêlê a mantšhi, ka morago ga punô le yêna a hwa. Batho ba thôma go makala ga ba tsebe gore molato keng, Ba ba ngwê bare i'elô fala go sebe go ila, e ke le go lesetšhe go lema.

Ngwanabô.

Ngwanabô monna yola wa go hwa pele, a re ga gona selo, nna ko lema. Ba mo homolêla a ya a lema, a buduša mabêlê, a mantšhi, ke moka a 'buna mabêlê a gagwe, a seke a ja a fapana naô a hwa a šia. Kege batho ba bôna ga botse gore felô fala go a ila, ke lekilêla, ke lekila balimi. Ba napa ba lesetšha go lema.

Ba ga Rakgwale.

Ba ga Rakgwale ba fitlha, ba dumediša ga Mohlabe, ke moka Mohlabe a ba mogêla. Ka lebaka lewe le kilêla ke ge ele mogola ditlhare di tlhoga, ba botšha Rakgwale gore megola ewe wa soke wa lema, ke lekilêla ke lekila balimi.

Rakgwale a gana.

103. Kgôrô ya ga Rakgwale ebe ena le banna ba go tia, ge o tsena ka kgôrô ya bona o no bona gore o tsene ka mošate. Rakgwale a tšhoba mogola, ke moka a lema, a buduša mabêlê a mantšhi a ba a e ntšha lerôtse le legolo lewe ba bilego ba diô le ripaganya ka diphatšha ge ba rwala ba liiša gae.

Punô.

Rakgwale a bôna ga botse gore o tsene pelo ya mabêlê, a thaba kudu, a buna mabêlê a thabile, a bile a bolêla gore Motlhabe o be a fo nyaka go nthakêla. Ge mabêlê a ro retšhwe ka gae, monna ke mokô a hwa.

/Motlhabe a re go.....

Motlhabe a re go bona lesetšhang go a ila, le bone lehono ge kgoši ya lena e hwile, ka go sekwe.

Dikgopolo tšha bona.

Dikgopolo tšha bona a tšhaka tšha kgolwa, ba ile ba gopola fêla gore Motlhabe ke moloi. Goba naga e a e mo nyake.

Selemô sa fitlha.

Mohumagadi a ya a lema, Motlhabe, a ka a ba a sa ba lolabodiša o ile a re ba tla e pônêla. Ka morago ga mo mosadi a limile, le yêna a 104. budiša mabêle a mantšhi. Ge a feditšhe go buna ke moka a fapane le mabêlê a gagwe, ba šala ba ija.

Ba ga Rakgwale a baka ba makala.

Kgopolo tšha bona, ba gopola molaô wa gabo wa gore kgoši, ya hwa mosadi wa gagwe o swanetšhe go mo šala morago, o ba a mogotšhetšha mollô.

Moratho wa kgoši.

Moratho wa kgoši, ge selemô se thôma ke moka a ya a lema, a re ke setlhapô sa mogolo wa gagwe. Mabêlê a felo fawe a be a sa butšhwi bjale ka mabêlê a mašemo a mangwê, e be go butšhwa mokekenene (buntšhi). Le yêna a no a budiša bjale ka mogolo, ka morago ga punô le yêna a hwa.

Selemô sewe sa moratho.

Ka selemô sewe sa moratho, go ile gwa e nya marôtse a magolo ka mabedi a go feta lela la go ka la e ntšhwa ke mogolwane. Banna le basadi ba tla ba a kgêrêganya, ba a rwala ba iša ke gae.

105.

Lekilela.

Ka baka la go se tlohômêle ga bona, lekilêla ebe le kwatile, mowe le nyakago go šupa ba ga Rakgwale gore a ke limiwi, ba ya bare go ja marôtse awe banna ba bagolo ka moka ba hwa, gwa šala masogana.

Go thômana.

Ba thôma go thômana maloi, ke moka ba tloga ba ya dingakeng, ngaka ya ya ya ba botšha gore, le e polaille ka noši, le limile felo mowe, beng ba naga ba ilego ba le botšha gore go a ila, bjale la seke la kwa, felo fawe, go kile gwa hwa kgoši e ngwe ya ngaka ba mošpêla mowe, le ditlhare tšha gagwe, ditlhare tšha gagwe di bogale gagolo.

Go boya ngakeng.

Ge ba tšho boya ngakeng, batho ba bagolo ba hwile, go šetšhe ba banyana, Ke motse mosegare, bošego wa boifišar. Motse wa ga Rakgwale wa tšhêga, yo mongwe le yo mongwe a bona motho wa gagwe a dula gôna.

106.

Rakgwale.

Rakgwale mowe a tšhwago, o be a tia kōma, empa o be a sena batho ba bantšhi. Go tloga mowe go palakaneng ga motse wa bona, ke moka kōma ya fêla kgorong ya ga Rakgwale go fitlhela le lehono, ka baka la gore ba bagolo ba hwile ba sešu ba šupe bana ba bona ditlhare tšha kōma.

Le melato a e sa sekiwa kgorong ya bona, ka baka la phapanō ya lehu.

Kgōrō ya ga Rakgwale.

Kgōrō ya ga Rakgwale e hwile ka go fenola ke mabšlō le marotse a a lekilêla. Maifō ebe gona le serētse mowe go sōna go metšhe legogo. Gobe go phela dipabala le raraneng la maifō. Dipabala le lengwe leina bare ke ditšhōšō.

Ngaka.

Ngaka e ile ya botšha ba ga Rakgwale gore go hwile ngaka. Monna yo mongwš wa ga Motlhabe wa bogologolo, monna yowe ebe ele mutsumi wa 107. dipabala. Ka tšhatšhi le lengwš o ile a tsoma mowe a bōna noga e kgolo kgolo, ke moka ya tsena seretseng, dikgopolo, ba gopola gore ke mamokēbš.

Monna a fitlha gae.

Monna go a fitlha gae, ke moka a thōma go babja. Ba leka ka matla gore ba mo alafa, dingaka tšha šitwa. Ka morago gwa fitlha ngaka e ngwš ya fitlha ya bolêla therešo, yare molwetšhi o ile a bōna modimo wa metsi, badumela, a re a se modimo, ke modimo wa malōpō.

Malōpō.

Malōpō a we a motsenego ke malōpō a sethoka, medimo ya sethoka. Ka baka la gore motho yowe wa go hwa mowe lekilêla ditaola di bolêla gore ebe ele mohuta wa go thula ditsebš. Mōya wa gagwe o tsene go yēna ka baka la gore ke motho yowe a tlhwago mowe ka go tsoma gagwe. O nyaka go mofa dithlare tšha gagwe.

108.

Ngaka.

Ngaka ya tšhea molwetšhi, ba sepela naš, goya maifō, o ile a sešu a fitlhš mowe a go bōna noga, ke moka a dula fase a hupa. Ke moka ba fitlha ba phasa, ka gore ge ele modimo wa metsi goba wena mong wa fa re tlišitšhe motho wa gago ke yo, o kare sawe o ratago go mofa wa mofa, ba goma ba bošla gae.

Pelega gore ba tlogš.

Pele ga gore ba tlogš, ke moka molwetšhi a thōma go ōpêla kōpêlō e, a re šalang, ba lekhaya, šalang, šalang ba lekhaya, ba thoma go /makala koša.....

makala koša ewe. Ke moka a re a rieng gae.

Gae.

Ge ba fitlhile gae, ke moka a tšhwela pele le go špela kōpêlō ewe, le bona ba thoma go mo opendiša, ka morago a thakgoga a bina, ke moka molwetšhi a fōla. Ke moka a napa a ba ngaka ya malōpō. A lafa batho ba medimo ya matimone.

109.

Mamokêbê.

Mamokêbê ke modimo wa didiba le dinoka, ge a ka tloga sedibeng, ke moka sediba se a pja. Ge a tlogoma a boya ba swanetše go gaša letlhatlhe, ke mitšhō wa go bitšha modimo wa sediba. Monna yowe wa motsuzi leina la gagwe a baka ba le tlohōkōmēla, ba ile ba napa ba mitšha ka wa lekhaya.

Medimo ya malōpō.

Ge motho a tsene ke medimo ya malōpō, pele ga gore a moalafē, o be a mo tšhea a mo iša phororong, ke moka a fitlhē a mo emiše mowe metsi a tiago gona, a mothapiše, gore bolwetšhi bo fete le metsi, ke moka ge ba tloga ntshe motho yo mongwē le yo mongwē a seke a lebella nthago, ka gobane bolwetšhi bo ka mōmēla yāna.

Moliti wa phōrōrō.

Moliti wa phōrōrō, ke noga e ngwē e kgolo ya ditedu, e bjale ka lebutšhwa pudi, empa yōna ke e ntsontso, Ca gona motho yo a ka 110. e bōnago, e sale e bōna ke yēna wa Lekhaya. Leina la yōna ke mong phōrōrō, mowe e tlogo gona e sepela ka setlhatlhedi, wa kwa e kg go thutha phefo, ge setlhatlhedi se homola ke gore e feletše ka bodibeng.

Makopi motlogolo wa ga Raganya.

Makopi mmagwe o ile a thopa ke mapono, bjale mmagwe a ya a hwa kgole. Mosadi yowe ebo ele ngaka leina la ga mmagwe bare ke Molō-bšlê. Mōya wa gagwe o ile wa boya wa tsena go moredi wa gagwe Makopi.

Makopi ya morogong.

Makopi a tloga le banyana ba bangwē a ya nabo morogong, pelo ya gagwe yare phaphara, a ba tlogēla, ba sa mone. A sepela a libile lepelle, a fitlha a tsena bodibeng bja dikwena, a dula gona. Banenyana ge bare ba lebella ba bōna ba sa bone Makopi, bjale ba gopola gore o ile gae.

111/Ba rwala dikgong.....

111. Ba rwala dikgong le morogo ba ya gae.

Ba sepela ba libile gae, ba gopola gore Makopi ba tla mo hwetshana a le gae. Ge ba fitlhile gae, ba ba butshisa gore Makopi o kae, bare a re tsebe re re mo tlhomong o tlile gae. Ba homola ba gopola gore o setshe nthago, wa tla, ba bona le tsufi le tswara.

Go mo nyakêla.

Ba leka go mo nyakêla, ba seke ba mōna, bare ke bošego re tla tsoga re mo nyakêla ka moswana. Ka moswana bja re go sa, ba thōma letsolo la go mo nyakêla, le gona ba seke ba mōna. Ba tllhaba mokgosi matheko ka moka gore re latlhegetshe ke ngwana, yowe a mōnago, a re thuše ka yēna.

Go lapa.

Ba nyaki ka moka ebe ba lapile go mo nyakêla, ba dula ba se sa mo nyakêla, ele gore ba mo nyakile kwedi tšhe pedi. Bjale ba sa tlhwa ba kgolwa gore o sa tla bōnala.

Badiši ba dikgomo.

Batlhankana ba go diša dikgomo tšha ka mošola wa lepelle, ba
112. mōna a ôrêla letšhatšhi, ke moka ge a ba bona o bošela ka bodibeng, o be a bone ke ba tlhankana ba se ba kae.

Go bula dikgomo.

Ka moswana ba bula dikgomo, ba difuđiša ka merithi ba diiša nokeng go nwa metsi, ba tlhankana ba bagolwane ba kitima ba ê tapele. Ba hwetshana a sa ôrêla letšhatšhi, ke moka a ba bona a tsena ka metsing.

Ba mone ka moka.

Ba nweša dikgomo metsi, ba di goroša, ba fitlha ba ditlhatlhêla, ba thoma go bola gore re bone ngwana wa mongwê ka bodibeng a ôrêla letšhatšhi, a re go re bona a tsena ka bodibeng. Ba bagolo a baka ba kgolwa, ba ganetšha bana, bana ba bolêla gore re mone.

Ba nyaka go bona ka noši.

Ba tsogêla nokeng le batlhankana, erile ge letšhatšhi le kwella mmele ba fitlha nokeng, ba ba šupa gore o fêla a dula kowa. Ba bagolo bana le makgoma, a baka ba mōna.

113. Go laola.

Banna ba ya go laola, go kwa gore baya ba kaba ba bolêla therešo, ditaola tšha bolêla gore ba rereša, ke ngwana wa mosetsana, o
/tlogetshe ba gabo.....

tlogetshe ba gabo morogong. Lena ba bagolo ka ntle le gore lehupe le ka seke la mōna, empa ba banyana bona ba tla foya ba mōna.

Ngaka ya hupa.

Ngaka ewe ya go laola, ya laolêla dithlare tšha go mo hupa, ke moka a mo hupa, ka moswana ge ba eya ba hwetšhana a no dula kowa bana ba fêlago ba mōna a le gona. A re go ba bona a fo o kobala, ba fitlha ba motšhea, ba ya naê gae.

Go butšhiša.

A re go fitlha gae, ba mofa tšha go ja, a ja, ke moka ba mutšhiša gore o tšhwa o lekae, a bolêla gore ke tšhwa ga Motlhabe, bjale o tlile bjang mo, a re ki bitšhitšhe ke mmane, a be ke dutšhi habo. Ba butšhiša go tšhwela pele a se sa ba fetola.

114. Ba tlhabêla ba gabo mokgoši.

Baroma motho go tlilo botšha ba gabo, gore ba bone ngwana wa mongwê wa mosetsana, yowe leina la gagwe elego Makopi. Morumiwa a tsene kgorong ya ga Mašumu, ba roma motho go bitšha ba gabo, ba ba botšha taba ewe. Ba iša lentšhu mošate, ba roma masogana gamôgô le papago ngwana, ba tloga le motlhabi wa mokgoši.

Mosepele.

Mosepele wa bagologolo, ebe ba sa fele pelo, ge ba sepela. Ka tšhatšhi lewe a baka ba robala tsele, ba ile ba sepela mosepele o mogolo, ba tloga fa, ba ya ba tsena lepelle ge letšhatšhi le dikela. Ba thsela lepelle go sa bona, ge ltshufi le tshwara ba fitlha motseng, ke moka ba dumediša ba butšhišana maphelo, ba ba fa malaô ba robala, ka ntle le go ba botšha sewe ba se tletšhego, yo mongwe a re re tlile mo ka baka la mokgoši, bare re tla dikwa ka moswana.

115. Moso a ona lešidi bjasa.

Ka moswana ke moka batho go ba botšha gore re topile ngwana, a re tsebe mong wa ngwana, re mo topile ka mokgwa o le o, ngwana a bolêla batswadi ba gag we gore ke molobêlê, a molobêle le a mo tseba, papagwe a re ebe ele mosadi, wa ka wa ngaka bjale o ile a thopa ke mapono, a šia ngwana esâle yo monyana. Yowe leina la gagwe elego Makopi.

Makopi a bitšhiwa.

Mo arobetshe, ebe ba sa mo tsoše, o be a tsoga ka noši. Ka tšhatšhi lewe ba mo tsoša. Go a fitlha kgorong, a bōna papagwe, ke

/moka mosetsana.....

moka mosetsana a thōma go lla, a ba awa fase, a phikuluga le fase.
Ka morago a tsoga a ya a dumedisa papagwe ka letsōgō.

Ba butšhiša Makopi.

Bare, a Makopi, ke yēna papago, a dumēla, ke moka ba motšha gore lehono, o tloga naš, mosetsana a dumēla. Bare o ē o tihōkōmēlē ngwana
116. o mosware ka matsōgō ka mabadi ka baka la gore o tšhogoma a le kgole.

Go leboga.

Papago ngwana are ke lebugile ka maatla, go leboga ga mpja ke go fia mosela. A bula difate, le šagō la moeng le bea ke mong motse, beng ba motse bare, šmēlang tšha go ja, ke moka ba dišmēla. Ka morago ga dijō, ba tia diatla ke moka ba tloga.

Ga gabo Makopi.

Ge ba fitlhile gae ga gabo, ke moka Makopi awa malōpō. Go wa malōpō, ke gore motho wa malōpō ge a wele, ditso tšha gagwe, dia tla ramala tšha omella bjale ka ge, eka o hwile.

Ngaka va malōpō.

Ba nyakēla ngaka ya go tseba medimo ya matimōne, ke moka ya fitlha ya motopetšha ka ditlhare tšha malōpō. Ke moka Makopi a phafoga, a thōma go bolabola, a re, ke nna mo lobēlē, molobēla kgole, šapō la motsumi le ja ke dimpja. Ke be ke dutšhi le bo makgolo Molobēlē.

117.

Mōya wa bahu.

Moya wa bahu, o dira metlhōlō, mōya o ile wa a rea ngwana, gore o mofe bongaka. Makopi o filwe bo ngaka ke mōya wa badimo, ka goya wa moduduša le dikwēla ka metsing, dilō tšhewe di jago batho..

Ditlhare tšhe dikgolo.

Ditlhare tšhe dikgolo ke badimo, ke merithi ewe e dulago ke badimo. Molaō ditlhare tšhe dikgolo dia ila, ka gobane le meriri ya batho ba ba phelago, ba ibitlšga gona.

Meriri.

Ke gore ge motho a ile a hwa, ke moka ba dira bjalwa bja go tloša meriri. Batlhōlōgadi, ba a para dilō tšha bothhōlōgadi. Maseka ka moka wa rola, ke moka ba mo tlemella le tlhatlhe maotong, le matso-gong le modifakeng, tšhe dingwē apara molaleng, tlhōgō a tlēma ka tlhare, mokōkōtlēlō ke motlhologatšhana.

118.

Bjalwa bja setšhila.

Ka bjona bjalwa bja setšhila, ke gore ngaka e tlilo kēra

/batlhologadi

batlhologadi meriri. Ka tšhatšhi lewe, dilô tšhewe tšha goba diapere ke batlhologadi ba yo dikgaola ka moka ba dikgobagantšha felo go tee. Ge ba feletšhe ka moka ga bona go ke riwa, ngaka e goga bjang bja molomong wa ngwakô, ke moka o phuthela dilô tšhela tšha batlhologadi ka bjona.

Go upêga.

Ka kowa molopeng ola ngaka e phuthetšhego, ke dilô tšhewe a tlhakotšhego batlhologadi, gamôgô le meriri ya bona. Beng ba mohu, goba kgadi e rwala molope ola, e ya setlhareng se segolo sa morithi o mogolo wa fitlha upêga thitong ya setlhare, a phusetšha ka mabu le dikgwatla, mowe a sa boneng ke motho.

Go upa kgakala.

Ge meriri ya batlhologadi e ka upêgwa kgakala, ba tlo fo tlhwa ba 119. le bolwetšhing. Go bjale ka motho, ge a fo kera meriri ya gagwe ke molao wa gore a e kgobakanye ke moka a tšhee a yo e phusetšha dikgwatlheng mowe gonago le moriti. Meriri e tlhola bolwetšhi.

Bahwedi.

Bahwedi ba bangwê le ba ba bangwê, ka morago ga poloko ya mohu, ba tsogêla tšhibugong go tlhapa, ka goriala mowe ba yo tlhapa tšhila ya lehu. Bare nyaka go tlhapa tšhibogong tšhila ya lehu a e tloge.

Tšhibogong.

Le tšhibugô ke mowe motho yo mongwê le yo mongwê a thselago nthse. Baloi le badimo ba khutšha nthse. Ge o kare o e tšhwa o sepela ele bošego, wa kwa dikgwêkgwe di sa lle, goma o sale kgole beng ba naga ba ka nokeng. O šotlhe le lefoka o thsela mowe go senago le tšhibugô. Ke lebaka lewe ba yago ba tlhapiša bahwedi mowe tšhibugong.

120.

Go bôna.

Badimo bawe ba malôpô ba bona ke bona ba malôpô. Le gona a ba bone bona ka nama, ba diô bôna diswantšho, bjale ka badimo ba sediba ke mamokebe, fêla ka setswantšhō ke motlhatlhe owe o melago gona. Motlhatlhe wa hwa ke moka sediba se a hwa.

Motlhare o mogolo.

Motlhare o mogolo ge motho a o rêma o a lla, wa bôna o e tšhwa megôkgô o seke wa fo rêmêla swele o be o rêma gona le se o nyakago go dira sôna.

/Ditlhare

Ditlhare tšha mabitleng.

Ditlhare tšha mabitleng di bjale ka ditlhare tšha mabitleng a di remiwi, ge o nyaka go no ršma phate o ka fo ršma. O seke wa thetha, motlhomong wa thetha o gopotšhe go dira tlhamo, o ka seke wa nega, o tla hwa, ka baka la gore badimo ba šetšhe ba tšhuba ke letšhatšhi.

121.

Sekwatapeng Motlhabe.

Ke kgoši ya ga Motlhabe, ke nnete ge bare yo mogolo ge a e hwa o šia seema, o be a dula a botšha batho gore badimong a ba reme go a ila. Ke yēna yowe a go botšha ba ga Rakgwale gore Maifō ga ba leme go a ila.

Setlhola se a setlholla.

Mokgalabye a tsena ke mōya o mobe, a re, re šia tšha go ja, a bōna ka madingwaneng gona le mabudušō, ke moka a thoma go thetha se-thekgwa, a gwaka gwaba le motho yo a bolšlago, ka gobane naga ke ya gagwe.

Ka morago ga punō.

Ka morago ga punō ya mabšlš awe ke ge kgoši ewe ya ga Motlhabe e hwa. Felo fawe bawe ba ilego ba šala ba ngpa ba lesetšha go lema, ditlhare di gomile ditlhogile. Mowe ba bolšlago gore go a ila ke nnete go a ila. O dirile bjale ka goba šupa gore go a ila, ba seke ba šala ba thetha.

122.

Ditaba tšha Makopi.

Ditaba tšhena tšha Makopi ke di ngodile ka mo matlakaleng a ka godimo. Ke diboletšha ka baka la gore ke dišile mogoggwō.

Mphathō wa Makopi.

Ditaba tšhe tšha Makopi, a se dithallo, ke therešo. Mphathō wa gagwe ke Matuba, o tšhere ke Legošō Mašao, ke ile ka ya go yēna, a bolelago re, Molobšla ke makgolo wa gagwe, wa go tswala papagwe, mmagwe ke Disegō, ngwana Raganya, papagwe ke wa ga Malatšhi.

A bolšla modulō.

A re, ke be ke dutšhi le makgolo Molobšlš, motseng o mogolo, mowe ke be ke ~~re~~ ija dinama fšle, a ntshwere ka diatla tšhe pedi. Ge ke tšhwile ka motseng ke tšhama ke bapala, ke moka ke bone ba tlhankana ba ke sa ba tsebege, ke go me ke tšhabšlš ga Makgolo Molobšlš. Le gana lehomō o sa phela.

123/Go thupiwa ga.....

123.

Go thupiwa ga Makgolo.

Makgolo ga thupiwa, ke ge ke sesu ka bëlêga, ke fokwa bare, makgolo wa gago ke Molobêlê. O ile a thupiwa ke mapono. Ka go rialo, ge ebe ke le naê, ke be ke sa mo tsebe, ka kwa yêna a bolêla gore ke nna makgolo wa gago Molobêlê.

Medimo ya go tshoša batho.

Ke medimo ya baloi, ke gore ke batho bawe ba hwilego ba loya. Baloi ba loyana ka dilô tshê dintshi, ka gorialo mowe, môya wa bona ke o mobe wa go fo bolaya batho, ba sena molato naê. Môya wa moloi, o swanetshe go tsena mowe diphôôfôlông tshê we a goba a loya ka tshôna.

Baloi.

Baloi, ke taba ya sephiri e kgolo, go fo tsebana bona bawe ba tsogago bošêgo, bjale ka ge ba bolêla gore, baloi ba tsebana ka letlhaka. Ke dingaka fêla tshewe diago tsha supa moloi, le go di bona, motho fêla
124. a ka seke a bona moloi ka matlhô a gagwe, o tla fokwa meriri ya gagwe e tshaba lege a sepela e ka a gate fase, a tlaruma tlaruma, pelo ya gagwe e tlugile.

Go tshoša.

Ge baloi, ba sa rate, go go tshoša, o tlare ge o fitile yaba gona o kwago pelo ya gago ere ke êê, e boêla bo dulong bja yôna. Ka lewe lebaka lego kitima o ka kgona go kitima. Ge ba rata, ba ka fo gotia, ba go bolabodisa bare, wa re bonêla, bjale bawe ba go tiago o sa ba bone, le pelo ya gago e sa kwe le gore ke a teiwa.

Go idibala.

Ge baloi, ba ile bago tia, o ka seke wa e dibala tseleng e tlare ge ore o tsena, ka seferô sa lapa ke moka wa wa fase, wa idibala, mowe ba tla rego ge bare ba go bolabodisa wa sêke wa ba kwa.

Moethi.

Ba swanetshe go nyakêla meethi, ba go fe yêna, ge baka kwa e thi-
125. mhlala ke gona mowe, ba tla kwago a ba bolabodisa, ke moka a ba botsha le sewe, se modirilego.

Kgane.

Monna yo mongwê wa bogologolo, o ile a re a dutshi le banna, ba gabo kgorong, ke moka ba tshêa kgane ya kgwedi. Kgane ewe e be bare kgwedi, e re go hwe ya dikulufa, ya goma ya boêla ka tlase, ya tshaba

/gape, bjale.....

gape, bjale ka letšhatšhi, banna ka moka ba kwana mowe polelong ewe. Monna yo mongwê a ba ganetšha, a re kgwedi a ehwe, sewe se rego go dikêla sa dikuluga ke letšhatšhi.

Go hwa ga kgwedi.

Lebaka lewe le rego kwedi e hwile ke lebaka la mo kgwedi e thibile ke matlhasedi a letšhatšhi le sa e bone bjale lena le re e hwile. Bare, ere, go dikêla, ya dira bjang ge yo tlhaba ka tlase, monna a re mowe e bjale ka letšhatšhi, Bare go yêna letšhatšhi le a goma ka tsela ya lona la boêla botlhaba tšhatšhi, ge le fitlhile ke moka bo ya sa.

126. Monna a re ge ele kgwedi a ehwe.

Monna a tšhwela pele le go gana gore kgwedi a e hwe, le ka dula ka fase ga morithi o mogolo, ke moka la lebella godimo, le tla bona kgwedi bala bare, o tsogê bošego bjo bogolo o lebelle godimo, o tla bôna letšhatšhi ga le goma.

Ba ya malaong.

Monna yowe, a ka a robala bošego, bjowe, ba fitlha ba motsoša, ka boloi bja bona, ba mo tia ba mo šupa ge letšhatšhi le kgwedi digomêla nthagô. Ba motšha le gore a se sa tsoga a ba ganetšha gape.

Bolwetšhi.

Monna o ile, a babja, a seke e kgona go bolabola. Mafello, a napa a hwa, ka baka la gore gela a phele, e be a ka bolabola, a botšha batho sewe ba go modira, ka gobane ba we a goba a tšhere nabo kang wa ba tseba. Bagolo a ba ganetšhiwi, ba go bonetšhe pele letšhatšhi.

127. Kgane ya bona.

Kgane ya bona, ebe ba sa bolele ka kgwedi le letšhatšhi. Ebe ba bolabola ka mokgwa o ba sepelago ka ôna bošego, bjale yolw, a fo tsenêla, a sa tsebe gore ba bolabola kang. Ba mo šupa gore re tla go bolaya o sa re bone.

Dithuri.

Ke tšhona dilô tšhewe ditšhošago batho, ele gore, ke matape a baloi. Phôôfôlô e fetoga motho, wa re ge o sepela, wa bona ele gore o tlhakana le motho ka morago ge o fitlha mowe o swanetšhego go tlhakana naê, wa bona tšhwene, ke moka wa thôma go makala. Medirô ewe ka moka ke medirô ya baloi.

/Dithuri.....

Dithuri.

Dithuri, o ka fo kwa dilla, wa re ke tla di bōna, wa seke wa di bōna. Tshōna di a gō bona, di bjale ka motho wa go hwa, a belaēla, o ka seke wa mōna, o tla fo kwa fēla ge a boloka ditswana, a bile a letšha
128. mantha, wa tšhuba mollō, wa seke wa mōna, ke moka wa tina dipōne wa kwa a boloka ditswana.

Sepoko sewe o ka seke wa se bona.

Moloi o kaone, dingaka di a mona, ge ele sepoko sone, ba ka seke ba se bōna, ka baka la gore ke morithi wa mohu. Ngwakō wa ba le mollō ke moka morithi o swana le seetšha. Moloi ba mona ka baka la gore ke motho, o dio fo ufatšha batho ka baka la ditlhare tšha gagwe tšha boloi.

Ngaka ke moloi.

Ngaka ke moloi, ka baka la gore yēna, wa kgona gore ditlhare tšha moloi tšha seke tšha dira selo. Ditlhare tšha ngaka di matla, ka tshōna moloi ge a kare o tsena motseng wa ngwana wa monna wa tswarēga, ka moswana ba hwetšhana a eme mapono.

Maṛono.

Moloi, a tšhware, o sepela maṛono. Ge a ile a re o tsena ka kgōrō
129. a hwetšhana gore kgōrō ke a monna wa swarēga.

Molaō wa go swarēga.

Motho yo mongwē le yo mongwē, ge a ile a tsoga pele a hwetšhana gore moloi o eme maforong, a swanēla go molabudiša, ka gobane a molabu-diša moloi a ka tloga. Ba noya ba mōna ba sa molabudiši, letšhatšhi le ka fo ba la tlhaba a eme maforong. Mong wa motse, ge a nyaka go molaya ke moka o tšhea tšhwana, a mokokotšla gare ga phogō, ge a fitlha gae ke moka wa hwa.

Memōya ya baloi.

Memōya ya baloi, e tsena mowe dilong tšha bona, ba loyanago ka tshōna. Ke tshōna digagabi tšhewe di tšhošago batho. Badimong, ba bolokiwa ga na mo go bulukiwago batho ba ba sa loego. Ka baka la boloi bja bona, digagabi tšhewe ba goba ba loyana ka tšhona di a tšhwa tšha ya tšha dula dithekgwaneng.

130.

Ka badimong.

Ka badimong, ga gona dinoga, lege o ka sepela bjang le bjang, o ka seke wa kwa motho a re o ile a tšhoša ke noga. Memōya ya badimo a e kwane le go phela le dilō tšhewe, ke baka lewe dilō tšha baloi disa

/tsanago ka

tšenego ka nthse. Dišala ka kgakala, tšha tšhabēla mowe diswanetšhego go utama.

Noga ya malōpō.

Noga ya malōpō, ke noga e e nyakilogo lekana le lesekapitsi, empa yōna ke e thsetlha. Noga e, bare, a e lome le gona molaō, o re wa e bona, a wa swanēla gore o e bolaš, ka baka la gore, wa e bolaya, o tlabo o bolaile mong wa yōna. A we ke matape a malōpō.

Baloi ba rutha betšhi boloi.

Batho a baloi, ka moka, gona le leloko le lengwē la go loya. Boloi ke taba ya sephiri kudu, kudu, go bjale ka ngwana wa lešēka, a ba nyake gore ba molele. Mosadi yo mongwē wa go loya o ile, a rutha ngwetšhi 131. wa gagwe boloi, ele gore ngwetšhi o tšhwa a sa loe.

Letlhaka la boloi.

Ngwetšhi, o be a sa tsebe selo, matswale wa gagwe a re go ngwetšhi o šale o dile ngwakō, a dumetšha ke moka a dila ngwakō, Malaō wa go dila ngwako, modidi ore go dila ke moka a lesetšha ngwako wa ga loga, ke moka a tšhea le fešelo, a fešela. O ile ge a yo fešela, a sa thoma gore ke a fešela, ke moka ngwetšhi a wa fase a idibala.

Matswale wa gagwe.

Matswale wa gagwe, o be a sa ya kgole, a mokwa lege a e wa, ke moka a kitima, a tsena ka ngwakong, a fitlha a mo tšhabēla le tlhaka, ke moka a mo bjata, a phafega, a mošupa dingwē, a re wa di bōna dilō tšhe ke bona bana ba gago.

Bana ba go šupiwa.

132. Matswale wa gagwe, a mo laya gore ka metlha, ge o fagile buušwa, o swanetšhe, go goma wa tšhadia e ngwē pitšha wa faga, buriswa bjo bongwe le bea ke le, o tsolšle ka ga lona, o seke wa boloiša. Ke moka o bo palakantšhe, ka go rialo mowe, gore bo fole. O fakele monwana o kwe ge bo fodile, ke moka o š o bee, ka ngwakong, o tswale ngwako o tloge.

Ngwetšhi.

Ngwetšhi, a re go faga bja bona, ka morago, a dira ka mokgwa o la a lailwe go ka ona. Ge a go roga a hwetšhana gore dilō tšhela dille, ke moka ya ba modirō wa gagwe. Ge basadi ba bangwē ba e tšhwa ba e ya mašemong, ke moka o noba le mariri, ba bile ba mošia, ke moka o šla a fagēla dithuri tšha go ja.

/Dithuri tšha mogana.....

Dithuri tšha mogana.

Dithuri tšha mogana, dithuri ditšhwa le tsweleng, a ba ruti, ka gobane o ka seke wa ba le ngwana ke moka bana ba gago, e tlo foba dithuri.
1133. Mōya owe mobe owe, a waka wa tsena ga botse ga ngwetšhi.

Go lapiša.

Ngwetšhi, a bona gore modirō o, wa lapiša, le gona ge ba bona a sa kgole mpa ba ka seke ba ya dingakeng, ka gobane dingaka di kaya tšha ba šupa, ditaba tšhewe ba di dirilego. Ka tšhatšhi le lengwe, a šala, a re, motlhelephu o sa fiša, a o tšholēla lebeeng, a o rwala, o sa fiša a fitlha a o bea a tswalla ngwako a tloga.

Dithuri.

Ke dilō tšhe dintšhi, go ja ga tšhōna di a bakana, ke moka tšha šala tšha ja, ka moka ga tšhona tšha hwa. Matswale letswalō la mo tia, ge a bōna, ngwetšhi a phakiša go tla mašemong, a re, go yēna, a fa o ile wa bofodiša, ngwetšhi a reawa, ke moka matswale wa gagwe a rwala kobo a thiba matlhong, a tšhama a lla a libile gae.

Go latlhiša.

134. Matswale wa gagē, ge a fitlha gae, a bula ngwakō, a hwetšhana gore dilō ka moka di hwile, ke moka a rwala a eya go boloka letšhatšhi ka moka. Ka mokgwa owe ngwetšhi a go dira ka ona, ke gore o ile a gana ke dithuri. Ke moka a tšhama a bola mo bathong, ngwana wa moloi a bole.

Dithuri.

Ke dilō tšha baloi, ga gona motho yo a ka di bōnago, ka ntle le bona beng ba tšhona, ba tšhama ba tšhoša batho ka tšhōna. Baloi ke matape a basotho, bjale, ba šitile ke gore be fonya ka go bolaya batho ka ōna.

Mpja.

Monna yo mongwē wa Sekgobela, o be ana le mpja ya gagwe ya kgotho, mpja ena e be e tšoma kudu, a sa šebe ka morogo. Batho ke moka ba fšla bare mmaakana, ka morago ga Maakana, ba fetōša, mpja le naba go mong wa yōna.

Bo naba bja yōna.

134. Monna a bitšha mpja, a tšhwa a ya go tsoma, e ile ge a sa sepela, ke moka gwa tsoga phuthi, a sa setšha, bakeng sa gore e rakiše phuthi, ya boya ka lebelo e libile mong wa yōna, ya mogobola e kwatile, monna a ba a tšhaba a namēla setlhare.

/Go tibeletšha.....

Go tibeletšha.

Mpja ya mo tibeletšha godimo, ke moka ya thōma, go mogobola, a le ka gore wa fologa, ya taboga, e nyaka go moswara. Monna a bōna, ga botse gore mpja e mo fetogetshe tau. A seke a e fella pelo, a bitšha ka leina la yōna a e reteletšha, ka morago mōya wa yōna wa bonaba wa e tlogēla, ya tia mosela, a fologa, a e bitšha a ya nayō gae.

Monna a fitlha nayō gae.

Monna a re, go fitlha gae, a gopola gore ka tšhatšhi le lengwē, mpja e tla mpolaya, ke moka a bolaya mpja ya gagwe. Medirō ewe ke medirō ya baloi, ba fetōsago, phōōfōlō, gore e dire mekgwa ya go seloke.

136.

Baloi.

Baloi, ka dithuri tšha bona, di bašomela mašemo a bona bošego, kudu modirō owe dio dirago, ke go tthagola, Dingwē tšhewe tšha go tthagola, bare, ke ditlatšhane. Dikgona le go tšhama di fokola mabēlē a batho di tliša mowe, tšhemong ya mong wa tšhōna.

Ditlatšhane.

Ditlatšhane, bare, baloi, ba tšhea morithi wa motho a sa phela, empa ale le gogong, a babja, ke moka, ba yo modira setlatšhane. Ge a šala a e hwa, ba tloga ba ba ba motšhere kgale, Ke bona bawe ba yo šomago go tthagola tšhemo ya moloī.

Motho fēla.

Motho fēla a dihwetšhana bošego, dia mo tia, goba go motšhoša, ka go mo foša ka matlapa, bare di tla tšhane, e foba bana ba banyana fēla, thaka ka e tee, ya go lekana. Basotho bana le metlholo e mengata, empa phōšō ya bona ke a go bolaya bo ngwanabo. Ge la ebe
137. eke ke medirō e ba rutago ba bangwe, gore ebe thutō, ya go fodira metlholo fēla, e kabe ba e tšha makgowa ba fofa legodimo. Ka baka la gore ba bolēla, gore molai, bošego wa fofa a ya a fitlha matloumeng. Modimo o ba kona tsebc ka baka la bobē bja bona.

Motho a tšhee ke kwena.

Motho ke selo, se segolo kudu, le yōna tau, ya bōna, motho e a tšhaba, motho le yēna a ba a tšhaba a e ya kwa. Tau e ja motlholla, wa bōna tau, e go bolaya, e tšhwa ka ngwakong, a se tau, ke thuri. Go bjale ka kwena, kwena o ka fo e bōna e tsena bodibeng, ke moka wa fitlha wa tsena, ke moka wa tlhapa wa tšhwa, wa tloga.

/Kwena ya ka

Kwena ya ka ngwakong.

Motho, ge ba tseba gore, o ya bokete, ele gore o tshela noka ya lepelle. Ba fore maotong, a gago, ba bopa buuswa, ba bolatlhela ka 138. metsing ba bolela gore o e, o motšhee. Ge ore o tshela noka ke moka, ya go tšhea, le gona e dio kitimela go go tlula.

Kwena Kwena.

Kwena kwena, e seng kwena mothwana, ge e ka tšhoga, e tlhakana nago, ya go swara, a e go tluli, ere go go swara, ke moka ya homola ya re tuu, e theletšhitše ge o thoma go lwa, yaba gona, eka go ka telago fase. Ge o sena bjoi, o ka fo inama ga botse, ke moka wa tse-tšha phate, ka ganong ga yōna, ke moka wa futlhiša, e tla go lesetšha ya tšhaba.

Ditšhwene.

Ditšhwene, le tšhōna, ba difetoša dithuri, kudu, ba di dirēla batsumi, ga bo motsumi, a ba šebe ka morogo, ke moka batho, ba mo kwela botlhoko, a ba rakele go tsoma. Ge ba ka mo tseba gore ka tšhatšhi la gore o ya go tsoma, ke moka ba mošta pele.

139.

Melaleng.

Ge motsumi, a šetšhe a le mafaufaung, mowe, go llago mokowš fšela. Ka morago ke moka o bona dimpja di kitima ka lebelō, le yēna ka morago o tla šala a kitima a re di rakiša phōōfōlō, ka morago, o tla kwa magobje wa molōtō a lla. Ke moka dimpja di tla rakiša ditšhwene melebe. A dula fase go letšha naka, a ba a bōna letšhatšhi le dikele

Morumu.

Ka moswana ga boesa, ke moka wa goma o rwala marumu a gagwe a boya gae. Ge a fitlha gae, wa butšhiša gore dimpja e šu tšha boya mo, bare, a wa. A lebella gore ke tla bona diboya, ke moka, di lobile, le sebibi sa tšhōna a sa se bona. Ke gore baloi, ba ile ba go šta pele.

Boetswarō bja batho.

Motho yo mongwē le yomongwē, o swanetšhe, gore a e, ga ngaka yo motlhabēla ditlhare tšha go mmea mmele, gore matape ka moka a baloi, 140. a seke a mo dira selo. Ka tšhōna di tla go tšhireletšha, baloi, ba ka seke ba go kgona, le ditladi motwana.

Boetswarō

Boetswarō bjo bogolo bja motho, ke go tlhompha, dilō tšha batha,
/o seke wa ba le.....

o seke wa ba le monwana, ka gobane monwana wa bolaya. Ka ditlhare tšhewe batho le dingaka ba fo dirago ba ba bōna. O tlhomphe batswadi ba gago, ka tlhomphe ewe, ba tla kgona go go botšha dilō, ka moka, batho ba babe ba tla go botšha. Tšhireletšho e kgolo mothong ke ngaka o seke, wa nyatšha ngaka, ka moswana o tla go thuša.

Mafelō a mo go kgōthwa.

Felō mo go kgethwago, ke felō mowe go dulago dilō tšhe dikgolo, bjale ka manaka a pula, dinkgō, felō fawe ke dikomaneng, le phōrōrō ya nokeng ya Seduma, felō fawe a go iwi. Setalataleng le gona motho a fitlhi, le melete- e phefō le šakeng-la-badimo.

141.

Dikomaneng.

Dikomaneng, ke polokō ya dinkgō tšha pula, ke gare ga noka ya Serobeng le morala. Motlhokomedi wa tšhōna ke mong kgoši ka noši. Molaō dinkgō tšha pula di swanetšhe go fēla di fukiwa, ka madi a motho.

Serobeng.

Serobeng e na le sethekgwa se segolo, sethekgwa sewe ke sa lethakō. Mowe nokeng ya Serobeng, ke setlong sa madikane. Ke tsela ka e tee fēla, ke moka ba gapēla mašoboro, banna ba thiba tsela, ga gona ka mowe motho a ka tšhwago ka gona.

Dikomaneng.

Gona le mariba a magolo, a go boifiša. Gona le sethekgwa se segolo sa metlhare e megolo, kudu ke mebaba-muši. Kantle ga sethekgwa ke lerarane, mowe sethekgweng sewe sa dikomaneng go dula noga e kgolo, ewe barego ke lebutšhwa-pudi.

142.

Lebutšhwa-pudi.

Ke noga e kgolo, ewe e llago bjale ka pudi, ke gore mong leina la yōna la maleba ke lé-bitšha-pudi. Bare, e roba dikgone e dikgobakanya felō go tee. Motho a ka seke a tšhea le gone la yōna, bare ge motho a ka nekella a tšhea, lege a le biile ka gae, yōna e tla fitlha ya le tšhea ke noka ya tloga. Ba motse le swanetšhe go tšhaba.

Phōrōrō ya noka ya Seduma.

Ba ile ba bētlēla, komana ntshe, ka morago ga mo komana e fedile, ke moka ba bolaya, motho wa go gakolēla komana. Tlhōgo ya mohu, ke moka ba e fa kēla ka komaneng, Mowe phororong, gona le manaka a pula.

Kōmēlēlō.

Ka ngwaga o mongwē, kgale, go kile gwafiša letšhatšhi, mabēlō,
/a nyaka go hwa.....

a nyaka go hwa, ba ya ba bitšha Madome ga Letswalô. Ke motlhang ba aga setho sa sefateng sa malobe. Madome a tlhoga, a ya ka phororong, 143. pula ya na letšhatšhi le fiša. Ge motho a le ka nthse, goba o tlha tšhitšhe le sata o, ka seke wa mokwa ka baka la lešata la metsi.

Setalataleng.

Ke mowe ba ga Motlhabe ba boya go ntshe. Marega le letlhabula go foswana ka gobane go fo dula gole go go tala. Motho a ka seke a tshena ka gobane go fo dula go tapunyega. Go e tirile seretse, setalatala sewe se ka gare ga moru wa ngopelle, ka fase ga se fete sa Sokare kgaufsi le mowe go šimugago noka ya morala.

Melete ya phefo.

Ke melete ya phefo, e leraraneng la noka ya magotlo. Melete ena, marega, e tupa muši. Ba gologolo, ebe ba fêla ba e ya ba etiba ka, matlhare, ba a fo tlile ka ditlhare. Ebe go sa thiba batho ka moka go tlala, ebe go thiba Mokana wa Tau Pôpêla. Ba thibêla gore phefo ya seke ya tshinya dibjalo tšha batho.

144. Sakeng la badimo.

Saka la badimo, le ka kgakala ga motho wa mogauding, magareng ga Sedukwi le mphatlhaneng. Ke sekoti se segolo (letumô), motho yowe a le dirilego a tsebe ke motho, ka mokgwa owe, bare ke Sakeng la badimo. Dikgomo dinwa ntshe metsi.

Ditlading.

Ditlading, go ile gwa kgêtha bagologolo, gore gwa seke gwa dula motho. Lekgwareng, kgaufsi le mowe lehono ba agilego sekolo, le le-benkêle le we barego ke (Maltck Store). Ebe ba rakêla gore motho a seke a dula gona, ka baka la koma ya motaga (kgetla). Le basadi ebe ba tswala koma ya bona fawe bare ke ditladi.

Malôpô, le gabea.

Malôpô, molwetšhi wa malôpô, ke šetšha ke ile tlaluši ka buripana ka ditaba tšha Salane le Makopi ka mokgwa owe ba ilego ba dira ka ôna. 145. Ke bolwetšhi bja bongwe bjowe môya wa bjôna, o sa kwaneng le go phela le batho. Motho wa malôpô ge a sale bolwetšhing, o ditlbong gagolo.

Môya wa malôpô.

Môya wa malôpô, ka metlha, ke môya wa badimo. Ge motho a bolaya ke malôpô, dingaka di leka go alafa belwetšhi bja gagwe bo ba šita, go sena ngaka e e' tiago maleba gore motho o tswenya ke bplwetšhi bja gore

/Môya wa ...

Moya wa gagwe o supa batho, ka go epella dikoša tšha gagwe.

Mosegare go sena motho.

Motho wa malôpô, a ka seke a epella batho ba le gona, e tlare kowa mooki, a sa ile ka ntle, ke moka a thoma go epella, dikoša tšha malôpô. Ge a bôna mooki, ke moka wa homola.

Go lalla molwetšhi.

Ke moka mooki o tla leka ka maatla go lalla, molwetšhi, a kwa a 146. ôpêla dikoša tšha malôpô. Ge ba gôroga, o ba botšha gore ke kwile molwetšhi, a ôpêla dikôša tšha badimo, go bontšhagala gore molwetšhi o tsene ke medimo.

Kalafô ya môya wa malôpô.

Batswadi ba molwetšhi, ke moka ba nyakêla, ngaka ya go tseba tšha medimo. Pele ga gore a mofe ditlhare, o swanetšhe gore a ba botšhe, ba nyakêle pudi, ya go bôna bolwetšhi bja mmabji.

Mokgwa wa go tllhaba pudi.

Pudi ga e fitlhile, ke moka ngaka e hupa pudi ka ditlhare, a e fôtle mmele wa yôna, a dira gore molwetšhi a huwetšhe pudi, ka môya wa gagwe, ke moka a morobadiše le pudi. Molwetšhi o swanetšhe go tsoga pele ga pudi, ka go rialo, pudi e tla šala le bolwetšhi.

Go tllhaba.

Ka morago ga mo molwetšhi a tsogile, ke moka ba tsoša pudi, ba e 147. tllhaba. Pudi e e nyakegago, ke pudi, e sa thomago go leka go namêla ditshadi, ge go nyakega ya tshadi go nyakega setole, sewe se se šugo sa namêlwa.

Go šena.

Ge pudi e fedile go tswiwa, ke moka ba e phula, ba ntšha tšha ka teng, ngaka, e tšhea mphaka e thoma go šena pudi. Mašenô a la a pudi ke moka wa fakêla ka pitšhaneng ya ditlhare, ba a pea segôkgô le ôma. Ke moka ba ripella pudi ka pitšheng e kgolo.

Molaô wa go ja pudi.

Ge pudi e budule, ke moka ba bega ngaka, ke moka ya ba botšha gore ba tllhatlôle. Ba e nola, ke moka bathoma go ja, molaô, motho yo mongwê le yo mongwê, a seke a phura lešapô ka mênô, le go latlha, ka moka a swanetšhe go kgoba-kanywa.

Go bitlêga.

Ge ba feditšhe go ja pudi, batshwadi ba molwetšhi gamôgô le ngaka,
148/ba rwala.....

148. ba rwala marapô le mokgopa wa pudi, ba yo nyakêla, mowe go nago le setlhaolo, ba swere le metsi ka sethepa.

Go êpa setlhaolo.

Ke moka ba thoma, go êpa setlhaolo, ba êpa go fitlhêla ba tula phago ya sona. Ke moka ngaka ere mobu ola wa go epiwa, e bopa thabana tše pedi matheko a molete. Mokgopa gamôgô le marapô, ba fakêla ka moleteng. Ke moka molwetšhi o phušetša ka dikgwele, phupu ya ka theko ka kgwele ya ka thekô ga phupu, ela le yôna bjale. Pele ga gore ba phušetše, motswadi wa molwetšhi o swanetše go re rella, badimo.

Go rerella.

Ke gore, morerendi o swanetše, go bitšha maina, a bahu ba gabo ka moka. A ba botšhe gore bolwetšhi botlogêle, ngwana, bošale gana mo. Ka go rialo mowe ke gore bantšha badimo, gore memôya ya bona e tlogêle
149. molwetšhi, ngaka e šale e kgona go alafa. Malaô wa mo ba tloga mowe yo mongwê le yo mongwê, ge a tloga mowe ba upilego ntshe,, a swanêla go lebella nthago. Ka baka la gore a ka rwala bolwetšhi bja motho yola.

Meropa ditšhêla le matsomana.

Ka mabanyana, ba yo lala ba tia meropa le ditšhela le matsomana. Ba epella dikoša tšha malôpô, mmini a bina a rwele mathotse. Molwetšhi ba morobadišitšhe lapeng, ge tšha badimo di motlêla ba tla kwa a epella dikoša. Ngaka e tla mo tlemella mathatse, ke moka a mo tsoša, a mo kakolêla godimo, a mo tlulumiša.

Modirô.

Modirô owe ba o dira, go fitlhêla molwetšhi a kgona go bina ka noši. Ke gore mowe marapô a gagwe a tieletše. Ka morwana ba bona a kgona go bina, go feta mowe, ke moka ngaka, e mo alafile, o nyaka pudi, ba e bolaya.

150. Mokgwa wa pudi ewe.

Pudi ewe, ngaka, e bolayago ge a lafile, molwetši, ba e apea ka moka, bjale, ngaka e rwala mphapha wa ka theko ka moka, gamôgô le tlbôgô ya yôna, ke moka a rwala dikala tša gagwe a tloga, bala ba šala be ija, mphapha wa go šala.

Merala.

Pele ga gore, ngaka, e tloge, o seta lerala la pudi, ke moka a tšea lenaka la pudi a tšhêla tšhidi ka gare ga lona, a thula masôba, a go kella lerala, ke gore a folêla lerala, a peša molwetši mogolong.

Lerala le lengwê, a mophathakgisa lona ka le hwafeng. Molaô a swanela gore a dikgaole ditla kgaoga ka noši.

Môya wa malôpô.

Môya wa malôpô, motho wa go bolaya, ke malôpô, yo mongwê o nore kowa a bina, ke moka a tšhaba le mathatse, a tšhabêla lefokeng. Ba-ôpedi ke moka ba thoma go morakisa mowe ba yago go moswara ntshe, ba 151. tla hwetšhana a wele malôpô. Ke moka ba mo rwala ba muisa ka gae, yêna a eme a lla.

Morobadisa.

Ge ba fitlha ba morobadisa, ke moka ba thoma, go phuphuthêla, ba morete kanya, ka dithapêlô, bare, ga botse makgolo, pele ya seke ya ya kgole a e boêle bodulong, bja bo yôna makgolo, bjale bjale, go fitlhêla a homola, a goma a thakgoga gape a bina.

Molaô wa motho wa malôpô.

Motho wa malôpô, a swanêla go teiwa ka kgati ya tala, ka baka la gere o ka mo tsošetšha medimo, ke nnete wa motia ka kgati ya tala, o wa malôpô. Molaô, o teiwa ka kgati ya go ôma, le tlhakanoka le lona le a ila, a teiwi ka lona. Ka baka la gore a ka tšhabêla bodibeng.

Go wa malôpô.

Ge motho a ile, a mo tia ka kgati ya tala, a wa malôpô, ba swanetšhe 152. go mo roma, diêta-noko tšha gagwe ka tšhidi ya malôpô, ke moka ba mona malle matsôgô le maoto, o tla bôna a phafoga.

Ngwaga o moswa.

Ngwaga o mongwê le o mongwê o moswa, o swanetše gore pele ga gore batho ba jê tšha ôna, yêna a lome pele ga bona ka tšhedi ya gagwe ya malôpô. Ka baka la gore a tlhoka go dira bjale, o wa fekegelwa. Ge ngaka e tlilo mofekolla, e nyaka pudi, ka gobane le dirile ka kgole molaô o boletšhe.

Môya wa malôpô.

Môya wa malôpô o tsena, mathong ka bolwetšhi, lege ngaka e alafile nôya wa bolôpô, a otloge, mothong. Ka lebaka le lengwe, wa motsoga, tšhewe a di dirago o ka seke wa di tseba, le tšhewe a di bolêlago o ka se dikwe. O swanetšhe gore a fekollwe, ona le difeka. Ge ba mofekolo-tšhe, ke moka môya ola wa difeka o tla tšhwa.

153/Tšhidi ya malôpô.....

153.

Tshidi ya malôpô.

Ngaka ke kgoši, ngwaga o mongwê le o mongwê, ngaka e botšha mathosana a yôna gore ba dira mabjalwa, ba tle ba tšhee tshidi e ntswa. Lethosana le lengwê le le lengwê, le rwala bjale ka legapa, boya mowe ngaka e lego ntshe. Bošego bjowe ba yo lala ba bina malôpô. Ka moswana o ba tshella tshidi ya ngwaga o moswa.

Bolwetšhi bja motho wa malôpô.

Bolwetšhi bjo bongwê le bjo bongwê, ge bo babja, ba swantshe go fêla ba tshêla letshidi ya malôpô, kudu ba swantshe go mo fekolla. Ka morago ga mowe ngaka e we e moalafago e tshwêle pele le kalafô ya yôna.

Môya le matla dilong.

Môya o le maatla a go tsena dilong, ka ôna, di dira sewe mong wa tshôna a nyakago gore di dire. Môya wa mohuta owe ka metlha, o go 154. polšlwa goba môya wa baloi, ka baka la gore dilô tsha mohuta owe ke manaba bathong. Mabapi le baloi, ba o tsentsha ka ditlhare. Gona le môya wa badimo owe, o sa dirigo motho kotse owe elego phefo (ledi-mu).

Makatika a môya dilong.

Makatika awe a diriwago ke memôya dilô, dilong tšhe bjale ka, Kgwiti, Ledimu, Molengwa, Noga, Ditwapa-monwana, Letšhwa, Tladi, Setlhatlhedi, le Diruiwa.

Kgwiti.

Kgwiti ke peba, empa yôna ena le mosela wa lešasa le mênô a mokôrô, ena le metse e mentšhi, ka gobane felô go tee, o fo hwetšhana e dirile diphapu-phuphu, ka go rialo mowe mong gae, ga yôna o ka seke wa go tseha.

Metse mmedi e šitile kgwiti.

155. Metse mmedi e šitile kgwiti, ke gore ke seema, se swantsha mabapi le monna wa metse e medi, ka gobane o tlare, o sa ile ka kowa ka morago gwa sala go tšhinyega. Kgwiti ga o tla e swara, o thula le-ksoba, lešoba, lewe ke korêlô, ge e kwa phefô, ke moka e kitimêla gore ke orêla, goba go thiba, moreedi ge a bôna e špa mobu wa go thiba korêlô ke moka o rêma ka letšhepe, o e gôgêla kgakala. Ke yôna tsela ya go bolaya kgwiti.

/Kgwiti ba loyana.....

Kgwiti ba loyana ka yōna.

Baloi, baloi ba tsentshitse, kgwiti mōya wa boloi. Boloi bja kgwiti ke bjo bothata, ke gore motho, o no thōma ke ntho, ke moka ya baba ka ōna, mokgwa owe wa ntho, dingaka tšha leka go alafa, ke moka ba bōna, go thulēga mogongwē, bare ke alafa, mola ke mokha gwa thulega mogongwē, bjale bjale, mowe dintho o ka hwetshanggo ele tšhe dintšhi mmeleng wa motho. Mafelong e se gore motho a hwe.

Baloi.

Baloi, ba sitwa go loya diphōfōlō, ka kgona go loya batho, ba gabo. Bare diphōfōlō ba sitwa go di loya ka baka la gore a ba ji natšo, ba 156. kgona fēla gore di ba šomšē modirō owe wa bona wa boloi.

Molengwa.

Molengwa ke monyana, e e fofago bošego, ya mafafēlō, a matelele, a bjale ka samporeng sa makgowa. Nonyana ena le yōna ke moloi, ka gobane e tšhea batho meriri, ke moka yo fa mong wa yōna, a dira sewe, a se nyakago ka yōna.

Molwetšhi.

Molwetšhi ke motho yo a tlhwago gae, ka gobane a ka seke a kgona go sepela. Ke lebaka lewe, molengwa o tla fitlhago, ke moka wa tšhea molwetšhi moriri, mooki ge a ekwa molwetšhi a lla, ge a butšhiša, ke moka molwetšhi o tla motšha gore molengwa o tšhere meriri ya ka.

Golofēlō ya mooki.

Mooki ke moka mōya wa gagwe wa fēla, ka gobane, o tseba ga botse, gore ga gona ngaka e e kalafago molwetšhi. Mankgaganyane (molengwa) 157. wa tšhea, o tšhere, morago ga gona mabošlō, o no tlhaka fēla go-ōka, ka gobane motho a ba fofotšhe.

Noga.

Noga le yōne e tsena ke mōya wa boloi. Gobe gona le monna yo barego ke Makorō Mōla, a na le mosadi wa gagwe bare ke Malehōlōdi, mosadi yo a hēlēga bana ba batlhankana ka bararo, ke bo, Motetemedi, moratho, Mamojēla le kgothwane, Mphapa gobe Mamokebeša. Gona le ngaka e ngwē ya motse wa ga Sešrane bare ke Mangwato.

Batsumi.

Mamojēla le Mphapa, ebe ele batsumi. Mamojēla o be a bolaya di-phōfōlō, kudu, Mphapa a dumala. Mphapa ke moka a tloga a ya go ngaka e, Mangwato, a fitlha a botšha, ngaka gore nna kere ke a tsoma ke goya /ke boya.....

ke boya fêla, mogolo wa Mamojêla yêna wa bolaya, ka lapeng la gagwe o seba ka nama.

158.

Ngaka.

Ngaka, ya mofetola ka gore, ge o nyaka go bolaya diphôôfôlô, ke tla go fa pheko, fela pheko ena, ba e gakolêla ka tlhogo ya motho. Mphapa a re bjang, a re ge wena o e rata o ka fo bolabola gore ke a e nyaka, ke tla kgona ke go botšha ga o swere, monna a dumêla, ngaka ya tšea pheko ya fa Mphapa.

Molaô wa go e šumiša.

Ngaka ya thoma go motšha, molaô wa go šumiša pheko, a re go yêna, bjale ka ge o nyaka nama ya phôôfôlô, wena sepela, o re ge o e ya go tsoma o tlogê le Mamojêla, fêla e seke wa dira letsolo ka letee neš. O re mowe a gatilego, o ntšhe mobu wa gôna, o phatlhaganye le pheko e, ke moka o tšhee, molabô o mongwê wa gagwe o fôtlê ka yôna. Sepela o tlatla o mpotšha ga o tšho boya.

Letsolo.

Mamojêla e sele a thôma go tsoma e šu a ke a e ya go tsoma le Mphapa 159. abolêla le bawe a fêlago a tsoma nabo, gore ka tšhatšhi la gore, re swanetše go tsoma. Mphapa a kwa morêrô wa bona, le yêna a bolabola le ba bangwe gore ba thulamê, ba ê go tsoma.

Mphapa.

Mphapa a ya a dira ka mokgwa ola ngaka e mo lailego ka ôna. Ke moka ba sepela, go fitlhêla mowe ba swanetšhego go rêa gona. Ba thôma go rêa ditlhudi tšha bona, ge letšhatšhi le dikêla ba boya gae, ke gore mošafeng ba rôbala.

Diphôôfôlô.

Diphôôfôlô di sepela bošego kudu lege dia go nwa metsi, dia ka mabanyana le ka matla-gosa. Mosegare di tlhwa godimu ga meboto. Ka moswana batsumi ba tšhama ba tlholla.

Go tlholla.

Ka moswana ga letšha tšhi le tlhaba, ke moka ye mongwê le yo mongwê o leba mowe a re ilego ditlhudi tšha gagwe. Mamojêla oile ge a tšhama 160. a tlholla, a kwa phôôfôlô e lla ka molabong o mongwê e lla bjale ka thôlo, a thôma go kitimêla. Ge a fitlha mowe molabong, a bôna noga, e eme ka mosela e bile e mofeta, ke moka ya mo lona ka gare ga phogô, a wa fase a napa a hwa.

/Mphapa.....

Mphapa.

Ka lona letšhatšhi lewe Mphapa a tanya dithōlō tšhe tharo. Ba letsolo la Mphapa ba thōma go tswia, ba la ba letsolo la Mamojēla ba dumala. Mosegare ba boēla mošašeng, ke moka ba fitlha, ba dula. Ba lebeletšhe Mamojēla ge a boya, ba bōna ba sa mone, ba ba ba bōna letšhatšhi le bile le pheka gana.

Ba thoma go bolēla ka yēna.

Bare, a rieng re tšhame re mo nyakēla, ba tšhwa letsolo la go mo nyakēla, ba ya ka theko ewe melabo ya gagwe elego ka ntshe. Ba tšhama ba tlholla melabo ya gagwe, ba hwetšhana gore motho o lumile ke noga ka 161.gare ga phogō, ba lebella noga ba seke ba e bōna. O be a sa phela, ge ba fitlha a ba botšha ka mokgwa owe a lumilwego ka gona, ke moka mōya wa gagwe wa tloga.

Ba mo rwala.

Ba mo rwala, ba ya naē, mošašeng, ba fitlha ba mea, ke moka ba ya mošašeng ela go nago le ngwanabo, ba fitlha ba bolēla taba e, a re go bona le molaile, ba gana. Ke moka ba tloga naē, go fitlha mošašeng wa mohu. Ba šulelwa, ba thōma go rwala mohu, go mo isa gae, ba makala ge ba bona setoto sa motho, bakeng sa phōōfōlō. Ba boloka mohu, ke moka ba homola.

Go sinya.

Ba ile go ba butšhiša gore mohu o hwile bjang, ba bolēla ka mokgwa owe ba go mo hwetšhana ka ōna, a ba botšha ka ōna. Ke moka batswadi, ba nyakēla ngaka ya sinya letšhwa, ba kgona ba boloka mohu. Ka morago ga sebaka-nyana, ke moka Mphapa le yēna a loma ke noga a hwa. Ba ile ba leka go motlhabelanya matlhoko a seke a thuša selo.

162.

Badimo.

Badimo ba eme le ditlhare tšha ngaka, ka gobane o bolaile ngwanabo a sena molato naē. Ebe go le kaone mola a be a bōna gore wa dumala, ke moka akopšile, le-šwalō lewe yēna a rēago ka lona. A re ge a mo ganetšhe motlhomong a kgone a mo gopolēla mōya owe o mobe.

Mangwato.

Mosadi yo ke moloi yo mogolo kudu, batho ka moka ebe ba mo tšhaba, ka baka la boloi bja gagwe. Ka baka la gore tau ya bolaya kgomo, o be a ba botšha gore le seke la ya la e bolaya. Ge ba ka foya ge ba e bolaya e swanetšhe go hwa le yo mongwē wa bona, kudu mošta pele wa bon, gowe a gore a rieng ro e bolaya. /Tau.....

Tau.

Tau ela, bona ba gopola gore ba e bolaile, kganthe a ba e bolaya, ba bolaile, motho yola wa go loma ke tau. Ge ba moloka, ke moka ba fokwa e rōra. Ka baka la melaō ya makgowa ba šitwa gore ba ka mo dira bjang.

163. Dinama tšha go bolaya ke tau.

Tau, ebe e re go bolaya, ke moka e rwala dinama e iše, ka ga monga wa yōna, lena le gopola gore ke tau, e elego. Mosadi yowe ka lapeng, la gagwe, o be a sa šebe ka morōgō, o be a šeba ka nama.

Dikubu.

O be a loya le ka dikubu, modirō wa dikubu, e be ele go rwala mabšele a batho diiša ga mong wa tšhōna. Batho ba ka lema mašemo a magolo, yēna a fō lema serapa fēla, a batho a tihaba a fēla, a Mangwato a šala. Baloi ditlhare tšha bona ba di fetosa diphōšfōlō, ge o di bōna wa gopola gore ke diphōšfōlō, kganthe ke matlhō a gago, ke motho.

Makhwatla a pudi.

Monna yo, baloi bja gagwe, ebe e se bja go bolaya motho, o be a dira fēla gore batho ba bōne. O be a ba šupa ka mabanyana, ke moka batho ba kgobakana, ba tlhilo bona metlhōlō.

164. Koša.

O be a na le koša ka e tee fēla, ewe barego ke Makhwatla a pudi mee, go tlhabela yēna ka gōna gore, makhwatlha a pudi me, ba gobendi bare, ro ja makhwatlha a pudi. Makhwatlha a pudi me, ro ja makhwatlha a pudi, me, roja makhwatlha a pudi, makhwatlha a pudi me, ro ja makhwatlha a pudi, bjale bjale.

Metlhōlō.

Metlhōlō ewe a goba a e dira ke ena, ge ba dutšhi ba epella, motlhōlō wa lehudu, motlhōlō wa lerumu, motlhōlō wa noga, motlhōlō wa thakhadu, motlhōlō wa mohu le motlhōlo wa tau le dikgomo. Go tsena ka teng ga khomo. Motlhōlō o mongwe le o mongwe o be a o dira ka mokgwa šna.

Motlhōlō wa lehudu.

165. Ge ba epedi ba dutšhi ba epella, ke moka o bitšha dikharepe tšhe pedi goba masogana a mabedi, yēna makhwatlha a rōbala fase, ke moka ba rwala lehudu, ba bea godimu ga mpa ya gagwe, ke moka ba tšhea mese, ba setlha godimu ga gagwe. Motho a ka fo setlha bjang le bjang, a kwe botlhoko.

Lerumō.

Le lona o lefa monna wa go tia, ke moka ba thoma go epella koša ya /gagwe.....

gagwe. A thoma, a kgôtôga, monna a tsentsha lerumô ka maragong, a gagwe, ke moka a thôma go tiêla, ka a mola gore lerumô le sobêle. Motiedi o tlha tiêla go fitlhêla lerumô le sobêla, ka moragô, yêna ka noši o tla swara lerumô a le ntšha, a dutšhi a lla, e ka wa rereša. Ge letšhwile, o ka seke wa bôna madi lerumong, le mola la goba le tsene o ka seke wa go bôna.

Motlhôlô wa noga.

Motlhôlô wa noga, o tshea leseka, a le tlhotšha ditlhare tshea gagwe tshe yêna a di tsebago, ke moka a thôma go ôpêla le bona ba ôpêla, ka morago a hwiditšha leseka, ge a le latlha fase, ke moka ke noga, e
166. mônámôna le baepedi ba thoma go tšhaba, a re go bona bolayang, ba tlha leka gore re a bolaya, empa e tlha ba šita, ka morago ba tlha bôna ba se e bone.

Thakhadu.

Motlhôlô wa thakhadu, o fetoga thakhadu, dimpja le batsumi ba rwele marumâ, ba ra-kiša, ke moka o tlha bôna a êpa molete, ka pela, a sobêla ka gare ga molete, ke moka batsumi le dimpja di šitilwê ke go e bolaya. Ka morago wa tšhwa, molete ola le mabu ala mahubedu a o sa bôna.

Motlhôlô wa mohu.

Motlhôlô wa mohu, ke gore o fo dira setshwantšho sa motho, ka matlhô la bôna ga botse gore ke motho. Ka moragonyana ke moka a thoma go babja, ke moka a hwa wa bôna môya o mosetlha o e tšhwa ka ganong gagwe, o rotogêla legodimung.

Koša ya go êpêla mohu.

Ke moka o thôma go epella kôpêlô ya gore thakhadu o mokwena, ba gobendi bare o bolaile ke mang mokwena, bjale bjale. Yêna o êpa
167. lebitlha la mohu, ka moragonyana o fetšha lebitlha, ke moka o boloka mohu. Makatšhô ke moka mobu o mohubedu a le o bone.

Letsofi.

Ka morago o dira letsofi, le legolo la gore a epelle mohu, a mošen Ge a feditšhe go šena mohu, ke moka le bôna seetšha, e swere dinamama matsogong a gagwe. Ka morago ga sebakanyana, ke moka dinamama dia
labjêla.

/Motlhôlô wa tau.....

Motlhôlô wa tau le dikhomo.

Badiši o no bôna ba-diša dikhomo, ke moka ka morago, wa bona go fitlha tau, tau e tabogêla kghomo e ngwê e roba molala. Ge khomo e dira khikhiri-khikhiri, tau e a fofa ya êma khowa, khomo ya šala ewa ele noši, monna a latswa dinala.

Mafêtlha.

Ka morago ga mo tau, e gogile mafêtlha, e kwa go sa tlhe motho, ke moka, e ba tamêla kghomo ya thoma go ija. Ka morago ga mo tau e tlhugile, ke gore e hoše.

168.

Manong.

Ka morago, o tlha bôna manong, a fitlha a ôka, ke moka a dula khole le phôôfôlô, ka moka a re tuu. Ka morago ga fawe, go tlha maphokwane, a fitlha a dula ka gare ga ôna, ke moka a ba tamêla, a ntšha leleme le maihlô a ja, ke moka a fofa. Manong ka moka a ba tamêla a ja khomo, gwa šala marapô fêla.

Motlhôlô.

Ge matlhô a lena, a thôma go lebaleba ga botse, ke moka, marapô alala goba le a bôna, a bônale. Ka lebaka lewe metlhôlô e dirêgago, matlhô a tlhoga a ba a le ka mokhwa o mongwê.

Motlhôlô wa go tsena kha teng ga khomo.

Ke motlhôlô o mongwê, owe, yêna makhwatlha, a no le foufatšhago, ke moka wa bôna a tsena, ka teng ga khomo a sôbêla. Ka morago ge a e tšhwa wa bôna a e tšhwa le dibete tšha khomo, a bile a dija. Ka morago le ho bôna a re thêlêlê, ke gore a sena madi goba nama ewe a e tswerego.

Ka morago metlhôlô ya gagwe.

Makhwatlha-a-pudi, ge a feditšhe go dira metlhôlô ya gagwe, ke moka o dula fase, ke moka a thôma, go ba botšha gore dilô tšhe ka moka ka goba ke didira mo, ke mekhwa ya môya ya baloi, le nna ke nna moloi, fêla dithuri tšha mma di nkhanne. Môya wa ka o dumelana le gore ke tšhamê ke dira metlhôlô bathong, ba mpha dimphô gore ke kgone go fêpa lapa laka

Beng ba dimphô.

Beng ba dimphô ba tlha mpha pelo tšha bona e le tšhe ditšhweu, le nna ke tlha dija pelo ya ka e le e tšhweu. E seng go fitlha ka letšhe-êla dilô tšhalena ke le ritifaditšhe matlhô a lena, tabe ewe ke boloi. Môya wa gago o ka seke wa tsena ga mophi wa dilô, ka baka la gore, o bupile buphile a senyakha.

170/Go bjale ka.....

170.

Go bjale ka muphi wa diphitšha.

A tšhwêla pele go bolêla ka muphi wa diphitšha, a re, muphi wa diphitšha o di bopha phelo ya gagwe ele e tee. Ge a feditšhe go di bopha, ke moka diphitšha ele megakhô, pelo le dithaphêlô o raphêla fêla gore diphitšha tšha gagwe diê ditšhwê ga botse ge a ditšhuba. Ewe e rego a dieswa ya pjatlêga, phelo ya gagwe e khwa botlhoko, empa a ka seke a le setšha mošomo wa gagwe.

Boloi.

Boloi bo ka mokhwa owe wa muphi wa diphitšha, fêla muphi o kaone ka gobane, a diri ka khole, e noba le khôphô la gagwe. Moloi a diri wa dirišwa ke bana ba gagwe ba dithuri, kha gobane ba tlhaba balêla nama, khagoriale mowe o swanetshe gore a ba nyakêle, a tlhoka goba nyekêla ka moswana ba ja yšna. Ke gore ba tla bolaya bana ba gagwe, go bjale ka mpja, ge mong wa yôna a sa e tsumiši, e tlha utswa.

171.

Tlhware.

Tlhware ke nôga e kholo, nôga ena e metšha diphôôfôlô tšhe dinyana tšhe bjale ka dipudi le diphuthi. Môya wa yôna wa bonoga, ke go dira bjale. Môya wa boloi, ke gore bakeng sa gore e sware diphuthi ya swara motho, a se nôga ke noga ya go tšhwa ka ngwakong.

Maforwane Tshelane.

Mokhalabjê yo ke motsumi yo mogolo, ka tšhatšhi le lengwê a re a ile go tsuma diphuthi, o be a le noši le dimpja. A swara ke tlhware maoto a gagwe, a leka ka maatla go rathabala, a ba a ntšha mphaka wa gagwe ka khanapheng, a e sega ka ôna, ya khwa gore dia baba ya thatholega ya tšhaba. A napa a bitšha dimpja a ya gae. A be ba sa nyaka gore ba molaê, e be ba mo tšhoša fêla.

Tladi.

Gona le mehuta e medi ya ditlhadi, ke tlhadi ya nonyana le tlhadi ya mothwana. Tlhadi ya nonyana a e tei motho, ditlhare a a theya, e
172. nyakela tšha go ja, kudu ge e ka bôna segololo se sethala, ke gore sa tlhôngô e tala, ge yo tšhea segololo sewe, e swanetshe go tia molhare owe, ya tšhea segololo ya tlhoga ka sôna.

Tlhadi mothwana.

Môya wa baloi ke o mobe kudu, ka baka la gore a ba khone go bolaea dilô tšhewe di ba sinyetšhago mabêlê a bona, bjale ka ditšhwanê. Ka môya wa bona wa boloi, ba diralukiša go tia batho. Tlhadi mothwana,
/ke ditlhare.....

lhare, ba no difetola gore dišomê mosomô owe wa tlhadi. Motho le
no fofa, a ya a tia motse owe a nyakago go tia, ge a hwetšhane
mong wa motse ke monna gona, ore go fitlha a wa fase. Ge a tsoga
o wa netšhe go khitimêla nokeng go tlhapha.

Setlhatlhêdi.

Gona le setlhatlhêdi, se segolo sewe ereng ga se etlha wa kwa go
ama modumô o mogolo. Se dirile ntlha e telele ya go ya godimu, ge ele
setlhatlhedi sa bašimu a se tsene motseng wa motho. Setlhatlhedi sa
boloi, se foka se libile mowe, se rometšhwego gona ke mong wa sona, se
itlhê se tšheš ngwako se fete, ke gore selo sewe mong wa sona a se
nyakago ka gare ga ngwako se tla fetha ka sôna.

Diruiwa tšha dikhomo.

Dikhomo ke tšha bašadi, bjale le tšhona dia tseba gore mong wa ka ke
yo. Go bolabola gona a dibolabole. Tšhupô dipholo dia phaniwa tšha
lema, b wa yôna a sa rate gore yo lema, le yôna khomo a e
rathe, a ya la e phana. Ka lona letšhatšhi lewe la tlhoka
go tlh 173 ke dit gobatšha yo mongwe, wa lena. Ge le bôna e gana ele
gore 1 yêna c mong wa yôna a ngorangora, napa le le setšhe, le
swane f gore la mowe a go bolêlago pele, le tlhakhôna le phana.

174.

Moya ona le maatla dilong.

ba hwetšha gore dia ba dirêla, ka baka la gore mola
eka , selo, ebe ba tlha dilesetšha. Motho ga ele moloi o
tlha fohwa^{dr} e moloi.

Menyanya.

Menyanya ya badimo, menyanya ya badimo ke šetšhe ke e tlhalušitšhe
ka matlhakhaleng a ka godimu. Menyana ena ya badimo aba fodira ka go
rata, ba dira ka baka la phelašlô ya badimo, ba ya ba dirêla mowe badimo
bawe ba belašlago ba legontshe.

Madutlha a kgoši.

Monyanya o ba o dira ga tee, mo ngwageng, ngwaga o mongwê le o mo-
ngwê, ba fêla ba dira madutlha, ba iša mošate. Tšhatšhi lewe ke mokete
o mogolo, motho yo mongwê le yo mongwê o a phara ka mokhwa owe a ka kho-
nage, mokhami wa moka mo wa khama.

175.

Dijô.

Ka morago ga dijô, mosadi yo mongwe le yo mongwê. o rwala bjalwa
ka legapha o iša mošate, ba fitlha ba bea ka lapeng la mohumagadi.

/Ge ba feletšhe.....

Ge ba feletšhe go tliša, ke moka ba rotolēla mabjalwa khorong, ba nwa. Mmini wa koša wa bina, ga gona taba. Ge letšhatšhi le dikēla magoto a palakana, ba yo nwa diphitlhō magae a bona.

Monyanya kōma, setebe.

Ke monyanya wa bodikana, ke gore ge bare lešasa lehubetšhe, bara gore bana ba fōla, ba khaufsi le go boya gae, go aloga. Khoši e khowela dikhwale, di dira ke bawe ba bolotšhago. Mabjalwa awe ba a rwala a ya khorong, ya mošate.

Setebe.

Banna ba ya ka morotong, go tšhea madikhana, ba yo ba bee lekhakhaleng mowe basadi ba swanetšhego go ba bōna. Mmundi yo mongwē le yo mongwē o swara letlhare la go sethibetšha. Ba fitlha ba kwatema ka
176. dikhuru fase, banra ba aga lefiri ke moka ba thoma go go bendiša ba bundi koša.

Tswai.

Ke koša ewe ba e špelago, pele motho yo mongwē o swanetšhe go thaba molaō, o motlhabedi o re, kuwe kuwe matebēlē ga ra nku tšha mošate di hwile di fedile, go šetšhe makoboga thamō, dingwē ke matutiša pōlō, a lere tswai, ke moka ba thoma go gobella, banna ba bina. Mogobellē wa yōna le mminšlē wa yōna ke tlhalušitšhe ka ditabeng tšha mphathō. Ka le baka lewe basadi ba eme maribaneng ba lebeletšhe.

Ka morago ga setebe.

Ge setebe se binwe se fedile, koma e boēla ka mphathong, banna ba boya khorong ya mošate. Ke moka khoši e rotolēla dikhwale e fa batho. O ba fa ka dikhōrō tšha bona, gona le molaudi yowe a swanetšheng go laola
177. magoto. Ka morago ga mo ba nwele, magoto a phalakhano.

Go alafa, go foka, le go ilolla.

Goba phifalong, batho ba mohuta owe ke gore ba hwetšhe ke ngwana goba motho yo mogolo, ka go rialoe mowe batho bawe ba bo mohu, ba phifalong.

Molaō wa boetswarō.

Monna, yowe a ilego a swarella mohu, a swanela go ka kola ngwana goba go mo swarella, ka baka la gore a ka golofatšha ngwana, ke gore ngwana a ka babja. Ge ba tšho boya lebitlheng, ba swanetšhe go boēla ka lapeng la bo mohu. Sesepe sa bona sa go tlhapa diatlha ke mošunkwane.

Ditšhila.

Ba tlha dula ba le mowe ditšhileng tšhewe matšhatšhi a mabedi ka
/letšhatšhi la boraro.....

letšhatšhi la boraro, ngaka e tlha fitlha ge e thlilo gōga mohwedi ka ngwakong. Ngaka ere go fitlha ya khōkhēthēla ditshētla, ya di tšhuba, ke moka ba la ba go swarēla mohu, ba ōretšha diatlha tšha bona. Co bona 178. ke moka go fedile.

Mofifandi.

Mofifandi, mola ba ntšhang mohu ka ngwakong, ke moka e tsena ka ngwakong ola mohu a goba a le ka ga ōna. Ngaka e tlhilo montšha ka ngwakong gore a khone go tšhama a bōna batho le yēna.

Mokhwa wa go montšha.

Mosadi goba monna, ke gore mosadi o hwetshe ke monna goba monna o hwetshe ke mosadi, ke lebaka lewe ke ngwalago gore mosadi goba monna, O a tšhwa a dula ka ntle, ke moka a ōrēla ditshetlha tšhela ba goba ba ōretšha diatlha. Dipilō tšha ditshetlha ba dišila yaba tšhidi.

Go motlhakola.

Ge a oretšhe, ke moka ba motlhakola, ke gore dilō ka moka tšhewe a goba a diapere, ba morola, diphets, le maseka, ba di boloka ga botse, yēna mong o tlha diapara ka morago ga kalafō.

179.

Ka morago ga go tlhakola.

Ngaka e laela gore, ba fagš moritō; ke moka ba faga moritō. Moritō ba fō šila khalo ka tee, fēla, ba faga ka khoti ya lehō, ba tsolēla le-beeng. Mofifandi o tšhwela ka khakala le ngaka.

Serite sa modila.

Ke moka ngaka, e špēla serite sa modila, o setlha ka gare ga serite ka mose, gore ebe sekhotlhōpitšha, a ka metsi ka segō, a swara ka letsōgō la sesadi, ke moka a nweša mofifandi, a re, kowa a re, ke a nwa ke moka a gomiša sego, a goma a mofa ka letsōgō la senna ke gore la mphapa, ke moka a nwa, metsi uwe a swanēla gore a metšhe o fo muma, a motšha gore a tswēle ka sekhudung, a tswēla.

Moritō.

Moritō, ba ile ge ba rita ba tšhēla tšhidi ela, a go orēla. Bjale 180. ka ōna, o nyakēla dipetlhwana tšhe pedi, ke moka a ngatha moritō a bea petlhwane e ngwē le e ngwē, a swara ka matsogo ka mabedi., ka le lengwe a nofa a muma, a bō tswēla ka kowa a go tswēla metsi. Ke moka ngaka ya soba tšhidi ya tšhela.

/Mose.....

Mose.

Ngaka ya tshea, mose ya fa, mofifandi, a setlha ka ona ka gare ga sekoti, ke moka ngaka ya tshea mose, ya mo tlhotsha ka ona, go sepidisa le mokolo, a goma a setlha a mosepidisa le mpa. Ke gore o thoma tlhologong a ya a o feletsha letheke.

Petlhwana le letshepe.

Modirō wa mose o fedile, bjale ngaka e tshea, petlhwana le letshepe. o sepidisa letshepe mowe a goba a sepidisa mose, ka petlhwana, o tia le-
181. tshepe ka yona, ga yo fitlha mowe go swanetshego gore a gome ntshe ke moka o lesetsha letshepe le petlhwana di wa fase, a goma a ditopa, a goma a dira bjale ka pele. Ke moka go alafa motlhologadi go fedile.

Dikaparō tsha phifallo.

Ka lona letsatsi lewe, maseka a gagwe ke dinti tsha motlhatlhe, di phetha tsha gagwe ke dinti tshona tsha motlhatlhe. Ba ditlhotsha ka tshidi ela, ya ba tshe dintso, ke moka ba moapeša. Lelapi la go tlhema tlhōgō, ke mokgopa wa tlhware.

Tshupō.

Ke tshupō ya gore motho yo mongwe le yo mongwē, a tsebe gore motho yola o fifaletshwe, ka go rialo mowe ga gona motho yo mongwō yowe a swanetsheng go robala naš. Ka baka la gore, a o tsebe sowe se lego monna wa gagwe. Le gona o ditshila ka baka la gore, o tlhōla ka dipilō, tlhōgō ya gagwe gamōgō le dilō tshela ba mo apesitshago. Lege a ile o
182.nyaka go tlhōla mmele o swanetshe go tlhōla ka tshona dipilō.

Go ilulla.

Ka morago ga ngwaga, motlhologadi o swanetshe, go dira bjale bja go beula meriri, ka lona le baka lewe ngaka, e tlhilo motlhakola, diaparō tsha botlhologadi.

Go laolēla.

Ngaka mola e fitlhago, ke moka e thōma go tsholla ditaola, ba bo leloko la mohu, ba swanetshe go khobakana, mowe ngaka elego ntshe. E. laolēla motho yowe a swanetshego go rēma mohu, gore ge ditaola di area yo mongwē wa bona a seke a belaēla, a be a dikwa ka noši.

Go rēma.

Ba tshea legogō, ba leala lapeng, ke moka ba lethala ka letsoku, ba dira lešaka, ba ntsha mafōrō, a lebella kowa mohu a tshwago gona, mofifa o tsena ka mafōrō a dula ka gare ga lešaka, moremi a kwatama, maforong

183/dikharu.....

183. dikharu, a rōma mofifandī.

Go rōna.

Moremi, o thōma ka go morōna ka letsoku, o thōma a khotlha letsoku ka monwana wa tšhupa, ke moka a morona phatlheng, ka morago a morōna ka sekhošing, bjale a morōna ka matlhaeng, a tlhoša meriri ela ka legare ela ya go roniwa, ya šala legogong, ke moka a tšhwa, yo mongwē a tsena a modira bjale. Moromi ge a rona, ngaka e khaola manti a la a go a pešwa a šala legogong, bjale bjale go fitlhēla ba felēla.

Go beula.

Ge ba feditšhe go ba rōna, motho yo mongwē le yo mongwē, o no thuša go phalola bathōlōgadi. Go phalola ke gore ba beula meriri ka moka ya tlhogong, tlhōgō ya šala e lwala. Ngaka e gōga bjane bja molomong wa ngwakō wa mohu, o gōga ka diatlha tšhe pedi, diatlha tšha gagwe a

184. difapantšhe, ka mowe ga goba go lebane gore go gōgō sa mphapa, go gōga sa go ja, sa go ja ka ga sa mphapa.

Molope.

Bjang bjola, o phuthēla meriri, le metlhatlhe ela ba fifandi ba goba ba apere. Yowe ditaola tšha go modumēla gore a yo upa, ke moka wa rwala o upa mowe ngaka e ilego ge e laola, ya bolēla gore ba swanetšhe go upa ka thekō ya gore. O upa ka fase ga setlhare se segolo, a fata fase ke moka a fakēla a phusetšha, a goma a phusetšha le ka dikhwatlha.

Modirō o fedile.

Bjalwa, ba šupa ngaka bjalwa bja gagwe, ngaka e bitšha ba leloko la gabō, ba tsena ka ngwakong, o ba šupa pitšha e we ba mofilego. Ke moka ba gelana ka digō ba nwa, ka morago ba laēla mong wa motse, gore a e rwadiwe e tlhe khakala.

185.

Ba rwadi ba mabēlē.

Mosadi yo mongwē le yo mongwē yo a yago mowe bjalweng bja meriri, o ya a rwele mabēle, ba yo fa motlhōlōgadi. Ka lebaka lewe phitšha ya ngaka e tšhwēlago khakala, ba ntšha e ngwe ya barwadi ba mabēlē. Ngaka e nwa kowa, barwadi ba mabēlē le bona ba nwa kowa.

Go laēla ga ngaka.

Ka morago ga mo mabjalwa a fedile, ke moka ngaka e laēla mong wa motse, mong wa motse, o swanetšhe go bitšha ngaka, gore a yo laēlana naē ka ngwakong. O mofa phitšha ya molaēlō, ke moka a nwa, a tšhwa a tloga.

/Modiro wa.....

Modirō wa ngaka o fedile, moputsō wa gagwe, ke bjona bjalwa bjola.

Bogwēra.

Mowe bjale, ge motlhologadi ana le mogwēra wa gagwe, a ka fo fēla a nekella bošego. Ge meso e nkha ke moka a tšhwa a tšhaba. O tšhaba
186. ka baka la gore, ba gabo ba leloko ge ba ka mōna, ba kalwa naē, motlho-
mongwē ba mo dira molato. Ka baka la gore go sane le mōlaō o mongwē
wa go dira bjalwa bja mafellō.

Bjalwa bja Meriri ya mafellō.

Motlhōlōgadi, o dira bjalwa bja meriri ya mafellō, ka lewe lebeka ngaka a ebe gōna, ge e rata e khafotlha e tlhilo khopēla. Yo mongwē
le yo mongwē wa leloko o ya a swere sewe a swanetshego go beula motlhōlō-
gadi ka sōna.

Go khētha.

Ka lona letšhatšhi lewe motlhōlōgadi o swanetshe go khētha monna yowe a swanetshego gore a motlhōkōmēle. Monna yola a goba a gwērane
le yēna, ka tšhatšhi lewe o swanetshe go tseba, a mo tšhabe.

Go khethwa ke motlhōlōgadi.

Go khethiwa ke motlhōlōgadi, a se gore tlha ntlhong, ge o rata o ka ya ge o sa tate, o ka fo dula. Ge oile wa dula mosadi o tlhakhwē
187. fa mogwēra wa gagwe gore a seke a tšhaba, o swanetshe go tlha ka ngwa-
kong. Molaudi wa dilō ka moka, ke wa leloko, yola yēna o tlha foba a
thuša fēla, mosadi mošomō wa gagwe.

Mafōrō.

Ge motho yo mogolo a hwile, molaō ke gore ba swanetshe go tswalla mafōrō, ba bule a maswa. Le seferō sa lapa, ba dira se seswa. Ba
thiba mafōrō awe ka baka la gore a dirile ke yēna, lege a boya a ka tlha
a khona go tsena ka ōna, a maswa a ka seke a khona ka baka la gore a
tsebe.

Go fifalwa ga monna.

Monna o no apara lenti le lentso molaleng fēla. Go alafa le go ilula go noswana le motlhōlōgadi wa mosadi. Monna a khone go se tswa
ra bjale ka mosadi, a ka fō dula beke, beke ya bobedi ke moka a robale
188. gae, o robala motlhabong. Ga gona le ēpana le le kakang go motlhōlō-
gadi wa monna.

/Go tia ga tlhadi.....

Go tia ga tlhadi.

Tlhadi ge ile ya tia motse, goba motlhare wa tšhemong. Mong wa tšhemo a swanêla go ya a gata mowe tlhadi e teileng, ka baka la gore, tlhadi ebe e nyaka yêna, bjale a gata a ka gobala. Lege ele motse ba motse ba swanetšhe go tšhwa ka motsang, ba seke ba tsena.

Go bega Mošate.

Mong wa motse, o swanetšhe go bega mošate, bjale ba mošate ba tlha romêla motho gore a tlhe a fokê. Mofuki, o swanetšhe gore go fetšha go foka, ke moka, mong wa motse o swanetšhe go ntšha pudi a fa mofuki. Ke gona mong wa tšhemo goba motse, a ka khonago go tsena mowe tlhadi e teileng.

189.

Motswetšhi.

Mosadi ge a sa tšhê bêlêga ngwana o gopolšlwa goba wa ditšhila. Ka ge go tsibja ga botse, gore mosadi o bêlêgêla ka ngwakong. Ka mowe go tsenago bakhekolo gêla le basadi ba ba bêlêgago.

Go ilotšha ba bangwê.

Monna, a swanêla, gore a tsene kg ngwakong, ka mowe motswetšhi a belegetšhego ka ntshe, ka baka la gore a ka gwêtlhêpana maoto. Go bjale ka mosadi wa moopa le yêna a swanêla go tsena. Lege mosadi wa moimana, a le naš, ba le ba babedi, ke moka moimana, a kwa gore a êma ga botse, a tsena ka ngwakong, yola a bôna, gore mosadi o na le lešôkô, o swanetšhe, go nyakišiša yo mongwê gore a tlhe a tsene.

Mosadi wa moimana.

Mosadi wa moimana, le yêna, a swanêla go tsena ka mowe motswetšhi a lego ka ntshe. Ka baka la gore a ka khomîša ngwana. **190.** Le mosadi yo a bonego khwedi a dumellwa, a ka gobatšha ngwana ka baka la ditšhila tšhe-we a nago natšho.

Go tsena ga monna ka ngwakong.

Ka morago ga mo ngwana a godilo, ba moišitšhe mothateng, ba bile ba mo phuruwetšhitšhe. Mosadi o swanetšhe go dira mapoto, e e sale gosasa ba sešu ba tlhapê, a tsogêle ngwakong wa motswetšhi.

Ka lafô ya ngwana wa mosetsana.

Imago ngwana o dula ka ngwakong e kwatamile, ka dikhuru, papago ngwana a kwatama molomong wa ngwakô. Imago ngwana a tšhêla mapoto telong ya papago ngwana, ke moka a tšhêla, mothušô wa ngwana mapotong,
/le motlhapologô.....

le motlhapologô wa ngwana a huduwa, gwa thôma mmagwe a nwa, o fô inamêla ka molomo,, a síšla, monna, monna le yêna a inamêla.

Monna.

191. Monna ke moka a éma, a huralla molomo wa ngwakô, a emíša leoto, mosadi, a khotlha mapoto ala a mothala, ka khatong, a emíša le longwê leoto a dira bjale ka lela. Mmago ngwana a tšhwa ka ngwakong, ke moka papago ngwana a tsena, ka ngwakong. Ke moka go fedile bjale papago ngwana o tla robala ka ngwakong.

Pele ga khalafô.

Papagwe, ngwana, a swanêla go ja dijo tšha motswetšhi, ka baka la gore a ka khumíša ngwana. Tšhatšhi lewe a tsenago ka ngwakong wa motswetšhi, ke tšhatšhi lewe a swanetshego go ja, dijo tšha motswetšhi.

Go robala ka ngwakong.

Papago ngwana, a re, go tsena ka ngwakong, wa motswetšhi, a re, ge a yo robala ka gona a ba a eya go roballa, go ba tagana le mmago ngwana, a wa, o robala fêla go bôna ngwana. Ka baka la gore go sana le molaô o mongwê.

192. Ditifa.

Mowe pelegong ya bana gona le ditifa tšo, letšhatšhi, tšhethe, le-tlhakori le šele le mafatlha. Ke ditifa tše we ba swanetshe gore ba dialafe pele, monna le mosadi ba khone ba ba tagana.

Difa ya letšhatšhi.

Tifa ya letšhatšhi, le tifa ya tšhethe le tifa ya letlhakori lešele moalafêlê ya tšhona e a swana. Ba alafa ka mokhwa o, mosadi o tlhapologa motlhapô wa gagwe, monna le yêna wa gagwe, ba e phatlhaganya. Ba tlhaba mosadi le tlhakha ka godimo ga mokhubu, ba tlhaba monna le yêna ka godimo ga mokhubu, ba tšhea madi a mosadi ba šitlhêla monna a la a monna ba šitlhêla mosadi, ba bata tšhidi ya go ba phatlhaganya, le ka fase ga mohubu ba dira bjale. Ba ba tlhabêla dišta noko ba dira bjale. Ka morago, ba bata tšhidi ka motlhapologo ba goma ba šitlhêla. Ke moka ba feditšhe, monna a ka batagana le mosadi.

193. Le ntlha ge a batagana le mosadi.

Bare, go fetšha modirô owe wa bona, monna a kakola ngwana a mo tlhaletšha, a motšha gore o seke wa ntšhaga ke nna papago, a motsentšha ka dipaleng tšha gagwe, a motšha ka morago. Mmago ngwana a motšhea

/le yêna a.....

le yêna a motlhaletšha, a motšha gore o seke wa tšhōga, ke papago, le yêna, a motsentšha ka dipaleng tšha gagwe. Ke moka ba lafile ngwana.

Go tšibja ga ditifa.

Letšhatšhi, ngwana ore, ge a bëlêga, a bëlêga ana le selo, se se mopharileng phogong ele se sesetlha, ba swanetshe go se narolla ba se bolokê, ke sōna sewe ba tlhologo phatlhaganya letšhidi ya go ba tlhakanya.

Tšethe. Ke ngwana wa gore ge a bëlêga a tšhwa ka maoto. Molaô ele gore o swanetshe go tšhwa ka tlhōgō.

Letlhakori le šele. Ngwana wa motlhankana o swanetshe go wa ka 194. letlhakori la senna lewe elego mphapa. Ge a ka wa ka letlhakori la go ja ke gore a wa ka letlhakori la gagwe, ke letlhakori la sesadi. Ke tifa ka go rialo mowe, le wa mosetsana o swanetshe go wa ka la sesadi, a wa ka la senna ke tifa.

Tifa ya mafatlha.

Tifa ya mafatlha ke tifa e kholo kudu. Ge ba phatlhaganya monna le mosadi, ba swanetshe go bolaya pudi ya go tswala tšhe pedi, ka go riale mowe bare ba khaola thatho. Monna ge a ka fo robala le mosadi yowe ka ntlhe le khalafō, o tsena ke bolwetšhi bjo bogolo bja sehuba sewe ba rego ke ntlhêrê.

Molaô wa polokō ya lekhatlha.

Lekhatlha le bolokwa, ka ngwakong le bolokwa ke bakhekolo, lebitlha go špa bakhlabje. Papago ngwana a swanêla go tsena ka ngwakong go špa lebitlha. Ka baka la gore a ka ruruga maoto. O fo dula molomong wa ngwakō go lebella fêla gore ba seke ba šena ngwana wa gagwe. Ge ba 195. feditšhe go špa lebitlha ke moka banna ba a tšhwa ka ngwakong go tsena bakhekolo.

Bakhekolo.

Molaô wa bona, ba nyakêla, matlhare a mokhura ba moalle ka ôna, le motlhwa, ba tata, khare, ke moka ba moseametšha yōna. Ba ntšha mobu o mongwê ba bea ka theko ela ya lebitlha, ba bitšha, mmago ngwana gore, a tlhe a feelle mobu ka lebitlheng. O thōma go feella, ka khwele ya letsōgō la go ja, ka morago ka khwele ya letsōgō la mphapha. Go fedile bjale ba ka pušetšha mohu.

/Polokong ya ngwana.....

Tlhokōmšlō, ba swanetshe go tlhokōmēla gore ngwana ba seke ba mopatlhamiša, ka gobane ge ba ka mo rimamiša, ke gore ba thibile tswalō ya mmagwe. Ba swanetshe gore a kwašle, goba go mo robadiša ka letlhakori la gagwe.

196.

Basadi.

Basadi, ke bona batho ba ditšhila dipelegong tšha bona. Ka lona lebaka lewe, monna yo mongwē le yo mongwē o swanēla go batagana le mosadi lege mogatšha mosadi molaō o molokolotšhe gore a ka tsena ka ngwakong wa mosadi, a seke a robala naš.

Khwedi.

Khwedi ke ditšhila tšhe dingwē tšha basadi. O kwa motho a bolēla seema se, a re, madimabe a a ka, a phala ke a nyō, e fatšhwago madi e sa tllhaba ke selo. Mosadi o ē a fotšhwa madi awe barego mosadi o bone khwedi, ka lebaka lewe mosadi a swanēla go robala le monna, ka baka la gore a ka mokutlha.

Temogō ya go kutlha.

Monna ge a kutlhile, ke mosadi, ba bōna ka pōlō ya gagwe, ge e hunyēla, le gona, a sa rote. Ba tla leka ka matlha go mmotšisa gore o
197. kutlhile ke mang, go riale mowe ba dirēla gore ba hwetšhane ditlhare tšha gore ba moalafe.

Kalafō.

Ge mokutlhiwa a ile a bolēla mowe a ilego a hwetšhana twetšhi e, ba swanetshe go roma mokhekolo go khopēla ditlhare ga mosadi. Mosadi o swanetshe go fa mokhopedi ditšhwarēlō tšha gagwe, ke moka ba tlhilo di tlhakhantšha le ditlhare ke moka ba khona go alafa molwetšhi.

Moloi.

Moloi ge a ile a loya motho, motho a hwa. Mamundi a nyakēla ngaka ya tlha ya sinya letšhwa, moloi a swara ke letšhwa. Ga gona ngaka e e ka mo alafang, ka baka la gore le ka fetela go yēna.

Tsatsabēlō.

Mokhalabje yowe ke ngaka, gwaba le monna yo mcngwē wa ga Sekhobēla, oare ke Mathetšhe, a loya monna wa ga Forose bare ke Mokopu. Ba nyakēla
198. ngaka ya tlha ya sinya letšhwa, letšhwa la swara Sekhobēla.

Motlhabedi.

Sekhobēla, a reta ngaka ewe elego Tsatsabēle, gore a mo alafe,

/a mo šupa.....

a mo šupa khomo. Monna a dula fase, a tšhea legare ka noši, e tšhabêla molwetšhi. Khanthe, e kabe a fê mosadi wa molwetšhi gore e tšhabêle monna wa gagwe. Gore se sware mosadi. Bjale letšhwa la bošla la swara, monna wa ngaka, a napa a hwa. Khomo ya šala le mong wa yôna.

Motšheko a e tšhekole.

Mokhalabje, a leka go reta, dingaka tšhe dingwê gore ditlhe di mo alafe, tšha gana, bjale a leka gore ke koma ditlhare tšha gagwe tšha seke tšha mo thuša selo. Ngaka e alafa ke ngwê, ngaka, ka gore wena ka baka la bolwetšhi, o ka fo gopola gore ke tšhea setlhare wa seke wa tšhea sôna, ka gobane bolwetšhi, bo a tlhaletšha.

199.

Taone ya mohu.

Motho o hwêla ka ngwakong godimo ga legogo, ba buluki bare go rwala mohu, ke moka ba alola legogo ba lephatša ga botse. Ngaka, e swanetšhe go tlhilo foka ngwakô ka moka ga ôna. Gamôgô le dilô tšhe mohu, ka moka ga tšhona. Batho ba khone ba di swarêla.

Badimo.

Badimo ba gopolwa modirong o mongwê le o mongwê. Manyalong ba swanetšhe go fêla ba gopolwa, go thibêla môya wa badimo, gore wa seke wa belašla. Go huralla badimo ke go huralla bophelô bja gago, ka gobane ba tlha tlhagiša mekhwa e mentšhi, baneng le diruiweng tšha gago.

Khalafele ya ngwana wa motlhankana.

200. Ka le tlhakaleng la ka godimo ke tlhalusitšhe khalafêle ya ngwana wa mosetsana. Loalafêlê e a swana ya mo ba dire gore papago ngwana a tsene ka ngwakong wa motswetšhi. Ke phapanô ka e tee fêla. Ngwana wa motlhankana, papago ngwana o swanetšhe go tsena ka ngwakong, mmago ngwana a be ka khakala. Go thôma papago ngwana go nwa mapoto, a šielâ mmago ngwana. Ke yôna phapanô ya ntshe, e we ka goba ke nyaka go e tlhaloša.